

32477, #, D. J.

ZGODOVINA FARÁ LJUBLJANSKE ŠKOFIJE.

X.

ZGODOVINA

OBROVSKE

FARE

PRI LJUBLJANI.

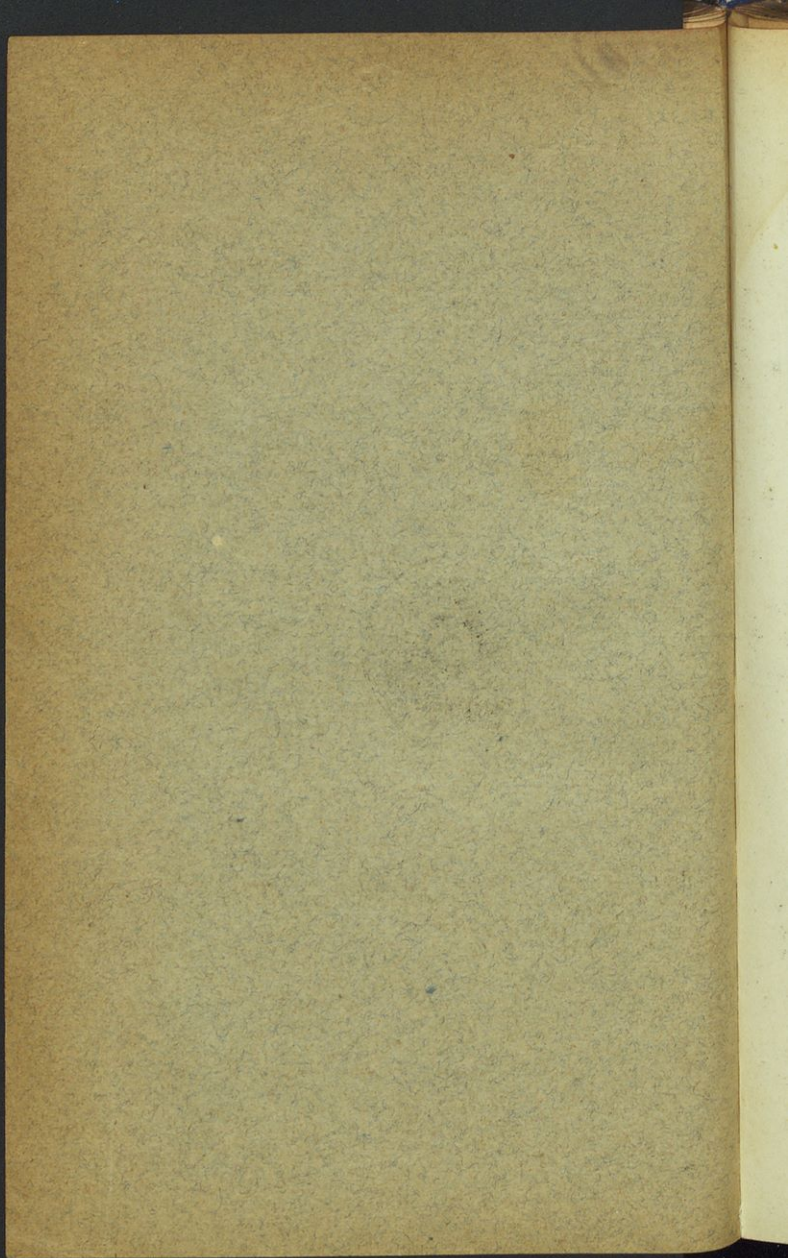
SPISAL
ANTON LESJAK.

ZALOŽIL
JERNEJ BABNIK.

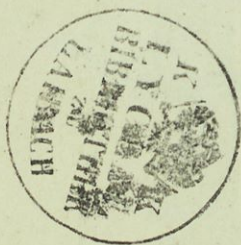
LJUBLJANI.

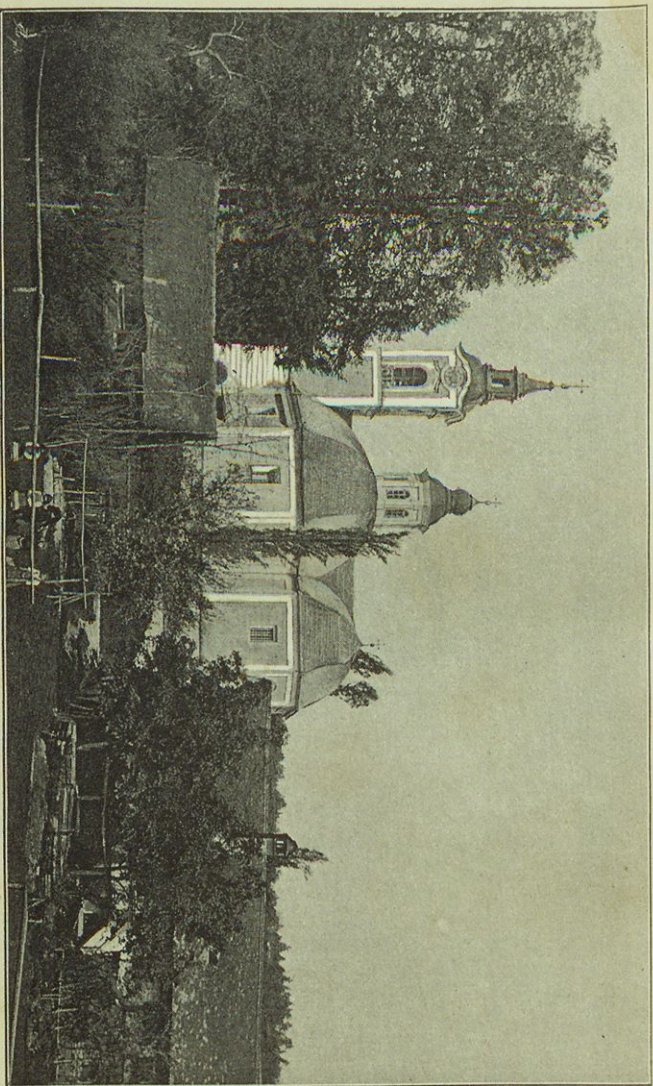
1893.

TISKALI J. BLASNIK-ovi NASLEDNIKI v LJUBLJANI.

Božjepotna cerkev dobrovska z južne strani. (Fotogr. dr. Fr. L.)

ZGODOVINA FARÂ LJUBLJANSKE ŠKOFIJE.

X.

ZGODOVINA

DOBROVSKE FARE

PRI LJUBLJANI.

SPISAL
ANTON LESJAK.

ZALOŽIL
JERNEJ BABNIK.

V LJUBLJANI.

TISKALI J. BLASNIK-OVI NASLEDNIKI.

1893.

IN THE

Predgovor.

Ko sem sestavil pred letom knjižico «Stara božja pot Marije Device na Dobrovi», sem obljubil, da hočem slavnemu občinstvu v kratkem podati natančnejšo sliko vse fare dobrovske. To svojo obljubo izpolnujem s spričujočo knjigo. V njej razgrinjam pred Tabo, častiti čitatelj, precej natančno sliko lepe fare dobrovske v njeni preteklosti in njeni sedajnosti. Našel bodeš v njej marsikaj zanimivega, česar v oni mali knjižici pogrešaš. Preobsežen se bode morebiti zdel kateremu oddelek, ki govori o božji poti. A pripomniti moram, da je knjiga namenjena tudi božjepotnikom in bi bila brez tega oddelka nepopolna, pomanjkljiva.

Da sem mogel sestaviti pričujočo zgodovino, sem moral veliko iskati po raznih tiskanih in pisanih virih; nekaj pa sem zajel kar iz ustnega izročila, ki živi mej ljudstvom.

Izmej tiskanih virov so mi služile posebno naslednje knjige, oziroma listi: Valvasor, Die Ehre des Herzogthums Krain, posebno II., III. in VIII. zvezek; August Dimitz, Geschichte Krains; Dr. V. F. Klun, Archiv für die Landesgeschichte des Herzogthums Krain, I. zvezek; Georg Thalnitscher: Epitome chronologiae Carnioliae; Carniola von Schönleben; Oesterreichische Monarchie in Wort

und Bild, Kärnten und Krain, str. 470; Šematizem ljubljanske škofije l. 1792—1891; Zgodovina farâ v ljubljanski škofiji, zvezek I.—IX; Osemstoletnica v Šent-Vidu nad Ljubljano; Letopis slovenske Matice za l. 1882/83; 1884 i. dr.; J. Volčič, Življenje Marije in sv. Jožefa, VIII. snopič; Ljubljanski Zvon, Dom in Svet, l. 1891 in 1892; Slomšek, Zbrani spisi; Drobtinice, l. 1862; Učiteljski Tovariš; Danica; Vrtec.

Izmej rokopisov mi je največ pripomogla Matricula, katero je spisal l. 1760 vrli Jernej Zupanec, četrti vikar dobrovski, in se nahaja v farnem arhivu dobrovskem, in pa «Matricula» v farnem arhivu v Šent-Vidu nad Ljubljano od istega pisatelja. Poleg tega so mi dobro služili nekdanji urbarji cerkveni, razni stari uradni dopisi, vsakoletni cerkveni računi, šolska kronika i. dr. Nekaj podatkov sem dobil v stolnem arhivu kapiteljskem; nekaj malega pri župnem uradu šentpeterskem.

Bodi tu zahvala izrečena deželnemu arhivarju č. g. Antonu Koblarju, ki mi je drage volje postregel s knjigami in nekaterimi podatki. Pričujoča knjiga naj tudi velja kot nadaljevanje od njega pričete zgodovine farâ v ljubljanski škofiji. Pristrčna hvala pa tudi preč. g. dr. Franju Lampetu, ki je napravil in poskrbel za knjigo primerne slike.

DOBROVA, v dan obiskovanja Marije Device, 2. julija 1893.

Pisatelj.

I.

Prirodoznanski opis dobrovske fare.

Leži, leži dolinica,
Dolin'ca lepa dobrovska;
Zelene trate in poljé
Se z gozdi gostimi vrsté.
And. Praprotnik.

Ako jo kreneš pri Viču z državne tržaške ceste po stranski okrajni cesti na Polhov Gradec, tedaj se Ti razgrne, prišedšemu izven Viča, pred očmi širna ravan; to je lepa dobrovska ravan. Ob desni in levi jo omejuje bolj nizko pogorje, v ozadju pa kipe v nebo mogočne pograjske gore.

Dobrovska fara meji na vzhodu s faro frančiškansko in trnovsko, na severu s Šent-Vidom in Sv. Katarino, na severozapadni strani s Polhovim Gradcem in Horjulom, na jugozapadu pa z Vrhniko in Brezovcem. Zadnja hiša doli proti Viču je Zadnikarjeva h. št. 38. Od tu gre farna meja na pošev ter sega še precej daleč noter v ljubljansko barje. Na tej strani prestrižeti faro tržaška cesta in železnična proga. Od železničnih čuvajnic spadati pod dobrovsko faro dve, in sicer št. 646 in 647. Na tržaški cesti pa je prva hiša od ljubljanske strani Klobasarjeva in zadnja na meji proti Brezovcu Kovačeva. Na severu

je naravna meja ne ravno visoko utiško pogorje, ki se razteza od Viča pa gori do Polhovega Gradca z nekaterimi vmesnimi soteskami. V soteski proti Šent-Vidu je zadnja hiša Vresjakova; ob ustanovitvi fare pa je spadal sem tudi Krašec. Meja sega potem do podrtin gradu Čeplje imenovanega, gre nad Gaberjem po temenu gore Ravnik, ob fari svetokatarinski dol na cesto, katero prestriže nad Žerovnikom. Za Hruševim meji blizu Babne Gore s Polhovim Gradcem, sega dalje proti Brezju vrh temena tega pogorja. Na meji proti Horjulu, Vrhniki in Brezovcu (v Brezju) je zadnja hiša Petričeva v Dobrnem Dolu, kjer so tri hiše. Proti brezovski fari na jugu je zopet naravna meja pogorje, ki sega od tržaške ceste pa do Brezja. Na dolgost se razteza fara na dve uri hoda, na širokost pa na pet četrtij ure. Vsa površina znaša $2 \cdot 19 \square$ nem. milj ali približno $120 \cdot 59 \text{ km}^2$.

Krajepis dobrovske fare je označil že pesnik v pesnici, katere prvo kitico smo postavili na čelo temu popisu. Res je kakor pravi pesnik:

«Zelene trate in polje
Se z gozdi gostimi vrste.»

Večinoma je ta fara ravna, po hribih stanuje le malo stanovnikov; le hruševka soseska leži na bolj visokem svetu. Pogorje obdaja faro, kakor je bilo že rečeno, na severni južni in zapadni strani, ki je ob enem naravna meja proti sosednim faram. Poglejmo si ta *pogorja* in znamenitejše vrhunce v njih.

Na severni strani ležeče, ne ravno visoko pogorje se imenuje z dobrovske strani *Utik*¹⁾, s šentvidske pa Podutik. To pogorje, ki sega od Viča pa

¹⁾ Valvasor imenuje to pogorje «Lutikh». K. II. str. 146.

proti Polhovemu Gradcu z večim predorom pri Stranski Vasi, je bilo nekedaj še z bolj gostim gozdom obraščeno. Valvasor pravi, da je bil ta gozd ob njegovem času deželno knežji, v katerem so smeli vsi sekati. V tistem času so se tukaj še pogosto nahajali jeleni, divji prašiči, lisice, zajci, jerebice, i. t. d. Da imenuje Valvasor tu tudi divje prašiče, temu se ne smemo čuditi. Pred časom je morala pač biti ta žival bolj razširjena in navadna, zlasti ker je bilo po teh gozdih nekedaj obilo hrastja; v obližju pa je bil velikanski mestni log, večinoma samo hrastje, ki je dajalo divjim ščetincem obilno priljubljene piče-želoda. Tako se postavim bere v mestnih zapisnikih ljubljanskih, da so leta 1342. v mestnem logu dobili divjega prasca, ki je tehtal nad 7 stotov!¹⁾ Pri *Bokalcih* je svet za 320 m nad morjem, *Goli Vrh* nad Stransko Vasjo pa ima 387 m. Najvišji hrib tu je 442 m visok.

Višja gora je *Ravnik*, blizu 700 m je visoka. Ne kedaj je bila vsa ta gora skupna last Ljubljčanom, Šišenčanom, Šentvidcem, Dobrovčanom i. dr. Smeli so vsi ti v tej gori sekati in si poljubno drva napravljati. Z dobrowske strani pa je bil ta gozd razdeljen že leta 1759. med posestnike. Velik del te gore, zlasti na šentvidski strani, pa še sedaj ni razdeljen, ampak je dejan v prepoved; kadar bode pretekla postavna doba, se bode gozd primerno razdelil mej posestnike. V tej gori je znamenita precej velika jama v Babnikovem Borštu, *Malenca* imenovana. Jama je pri vhodu visoka in široka, pa drži precej navzdol. V ozadju se skrči, votlina pa sega neki daleč. Vidi se tudi precej lep kapnik, ki pa je večinoma okrušen, ker pridejo večkrat kaki obiskovalci. Jama ta je go-

¹⁾ Valvasor, k. III. str. 442.

tovo že večkrat prav dobro služila za skrivališče. — Pri *Knapovcu* je najvišje ležeča hiša dobrovska 665 m.

V gorskem hrbtu mej Dobrovo in Brezovcem nam je omeniti *Kozarško Hosto* 388 m, *Gradišče* 532 m, *Stari Boršt* 460 m. V *Strmecu* nad Kramarjem je svet 502 m visok, nad *Stražarjem* v *Debelem Vrhu* pa 534 m. Še nekateri vrhovi pri Brezji na to stran se imenujejo *Smrečje*, *Zavodo*, na *Gobnah*, na *Kladi*, na *Vrtačni*, v *Širokem Hribu* itd.

Veliko dobrovsko ravan deli pogorje, ki se prične pri dobrovski vasi, v ožjo dolino, Graben imenovano, in širjo planjavo proti Hruševemu in Gaberju. To gorovje, dobro obraščeno z gozdom, sega proti Horjulu in Polhovemu Gradcu. Nekateri deli imajo svoja imena n. pr. *Cerkveni Gozd*, *Švicki Les* ali *Švicka Gmajna*. Tudi ta *Švicka Gmajna* je bila pred časom skupen gozd, v katerega so hodili Vičani, Ljubljanci in drugi vsako leto drva napravljat. Dobrovčani pa so se temu že v začetku tega stoletja jeli upirati. Enkrat so tem nepoklicanim gostom že naložene vozove prevrnili; morala je priti celo vojaška sila na pomoč. Dalj časa je trajal potem prepir in tekla tožba zaradi tega gozda, dokler niso naposled zmagali Dobrovčani. Celo cesar Ferdinand I. sam si je pri neki priliki ta gozd ogledal, da je mogel pravično razsoditi. Krog leta 1857 je bil potem gozd mej dobrovske posestnike razdeljen, ime „*Švicka gmajna*“ pa je ostalo še do današnjega dne.¹⁾ Drugi deli tega pogorja so še:

¹⁾ Valvasor piše: Schuitza steht eine Meile von Laibach nahe bei Dobrova voll Buchen und Eichen und ist ein Laibach-bürgerlicher Wald. Es ziehen die Bürger von Laibach jährlich einmal hinaus diesen Wald zu bereiten und machen sich lustig dabei, halten auch bei Dobrova eine Mahlzeit. Val., k. II. str. 272.

Kodeljev Boršt, Stari Boršt, za Velikim Lazom, Metna Dolina i. dr. Najvišji svet je na *Vrheh*, namreč 610 m. Iz Vrhov je prav lep razgled na vse strani. Pregledna je skoro vsa velika ljubljanska ravnina, tje doli do Zaloga, Šmarija, Iga in zopet do Vrhnike itd. Vidi se prav dobro tudi velikanski viadukt (most) pri Borovnici. — Na *Selu* je svet 325 m visok; griček, na katerem stoji hruševska cerkvica, pa ima 412 m visočine. Proti Brezju so še višji hribi: *Goli Grič* 538 m, *Ključ* je najvišja gora 619 m. Krog tega so še: *Kovnik, Kogel, Primožev Laz, Polšno Brdo, v Plazu*. Tu se je utrgal enkrat velik plaz, od tod tudi hribu ime. Pripoveduje se, da je tu gori pred davnim časom prebival strašno velik gad, ki je žvižgal in sikal kakor kak odrasel fant; vse se ga je balo. Utrgal se je pa velik plaz, kateri ga je ugonobil; ni ga bilo več slišati.¹⁾

Podajmo se z gorovja v *ravnino*. Dobrovski svet je bolj vlažen, zato mu suša ne škoduje kmalu in je poljskim pridelkom bolj ugodno suho nego mokro poletje. Leta 1890. je bilo od Velike maše pa do 17. oktobra skoro vedno jasno nebo. Silo huda suša je nastala po nekaterih krajih naše domovine. Dobrovčani niso radi tega, hvala Bogu! nič trpeli, le ozimina se ni tako dobro vrasla, ker je bila zemlja naposled le presuha. Polje in travniki so kaj raščeviti; tu dobro uspevajo vse žitne vrste. Posebno ugodna pa so tla, kakor je videti, turšici. Ta vzrase velika in močna kakor male smrečice. Pred leti je bil tu profesor z juga. Rekel je, da tako lepe turšice ni videl noter do Slavonije; zopet drug gospod je potoval po Nemčiji, pa rekel je, da ni videl nikjer tako bujno vzraščene.

¹⁾ Povedal cerkvenik Jakomin.

Pod vlado cesarice Marije Terezije so jeli leta 1769. osuševati ljubljansko močvirje. To delo je bilo končano še le leta 1781. Končano delo osuševanja seveda še sedaj ni, in se bode treba dela šele prav resno lotiti (za kar se naši poslanci tako na Dunaji kakor tudi v deželnem zboru vedno krepko potegujejo). A vendar je leta 1769. Zorn pl. Mildheim jel kopati dolgi prekop, ki se še dandanes po njem imenuje. ¹⁾ Pravijo, da je imel leto in dan nad 300 delavcev najetih in si je ves ta svet osvojil. Leta 1781. pa je bil dovršen Gruberjev prekop (kanal) za ljubljanskim gradom, kar je osuševanje barja močno pospešilo. Verjetno je toraj, kar piše „Danica“, da so se Brezovčani pred sto leti še v čolnih k maši vozili. ²⁾ Osušeno in še kar nič obdelano barje je mestna uprava razdelila za prav malo odškodnino vsem, ki so ga hoteli obdelovati. Od tega barja so dobili tudi nekateri Dobrovčani lepe dele, zlasti Kozarci in Šmarci, ki so barju bliže. Od začetka je bila ta zemlja silno rodovitna. Bogato je poplačala kmetovalcu njegov trud, ne da bi jo bilo treba kaj gnojiti. ³⁾ Tedaj je bilo namreč še na debelo šote; to so zapalili in požgali in zemlja je bila izvrstno pognojena. Barje se je včasih tudi kar samo vnelo. Tako je leta 1833. po zimi nastal ogenj in morali so iti gasit, da ni bila setev končana. ⁴⁾ Dandanes je seveda tudi ta

¹⁾ Ljudstvo pravi temu prekoku sploh »Curnov graben« ali »Curnovec«. Bil je Zorn doma na Brezovcu, na grajščini enacega imena, ki je pa sedaj podrtina.

²⁾ Zgodnja Danica I. 1891. str. 349.

³⁾ Tako se pripoveduje, da je Gorjanec v Podsmreki pridelal eno leto 1400 mernikov ovsa in Karpe iz Kozarij 1400 mernikov rži.

⁴⁾ Povedal Urban starejši.

svet že močno izkoriščen in treba ga je gnojiti. Imajo pa naši ljudje tu večidel lepe travnike. Ko bi se dandanes ponudila tako lepa prilika, da bi bila zemlja skoro zastonj na ponudbo, to bi segli po nji!

Velik del rodovitnega polja in bujno rastočih travnikov mej tržaško cesto, Kozarji in Šmartnem se imenuje „*Kozarška Gmajna*“. Ta svet je bil namreč pred kakimi 43 leti skupna last več vasij. Tu je bil skupen pašnik, ki je segal od tržaške ceste pa gor do Žej pri Dražovniku. Leta 1847. ali naslednje se je pa ta gmajna razdelila mej posestnike onih vasij, ki so imele pravico, tukaj pasti. Tako so te vasi pridobile na novo veliko lepega, rodovitnega polja in travnikov. Gotovo je to za vse velike koristi, dasi so se nekateri razdelitvi močno upirali. Živina se doma krmi, je veliko lepša, ob enem pa se pridobiva več za polje potrebnega gnoja. Tako bi se moralo goditi povsod, koder imajo še take skupne gmajne v ravnini. Živinoreja bi se s tem le zboljšala, blagostanje povzdignila. Za časa francoskega zasedanja začetkom tega stoletja je bil na tej gmajni pri tržaški cesti velik francoski tabor.

Z *vodo* je fara dobro preskrbljena. V mnogostevilnih studencih in studenčkih, ki se nahajajajo v podnožji gorovja pa tudi više gori, prihaja voda na dan. Veči vodi ste v fari dve, *Gradašica* in *Švica* (Šujca). **Gradašice**¹⁾ izvira nad Polhovim Gradcem,

¹⁾ Valvasor piše, da se ta voda pol milje nad Ljubljano jame imenovati Mala Ljubljana = Klein-Laibach, česar pa sedaj ni slišati. Tudi pravi: Es gehen darin schöne zwanzigpfündige Huchen, sehr edle Forellen, gute Ruthen, edle Krebse etc. Valvasor K. II. str. 154. Izjemoma se res še sedaj dobtjo 20 funtov težki sulci; raki so pa, kakor povsod, tako tudi v tej vodi poginili. Pogostno se dobe vidre.

stopi nad Žerovnikom v faro, katero zopet malo nad Vičem zapusti. Precej ob vstopu v faro se pomnoži z večjim pritokom, ki se ji pridruži izpod sv. Katarine. Pri Gaberju se vanjo izliva *Jarči Potok*, izpod Čepelj priteče *Ostrožnik*; izpod Hruševega in Sela pa *Hruševnik* in *Globoki Potok*. O velikem deževju Gradašica močno narase, in ker ni struga globoka, preplavi ceste in travnike mej Švico in Stransko Vasjo.

Druga večja voda v fari je *Švica*.¹⁾ Ta voda mej ljudstvom nima nikakega določenega imena. Valvasor jo imenuje *Širmanca* in pravi, da se šele pod vasjo razorško začne imenovati *Švica*. Temu pa ni tako. Mej različnimi imeni, s katerimi se nazivlje, se ime *Širmanca* nobenkrat ne sliši. Več smo jih poprašali po tem, pa nikdo nam ni imenoval vode s tem imenom. V Brezju pa smo zvedeli, da se pravi neki dolinici blizo Lesnega Brda „*Širmanca*“. Ker pride od tam večji pritok, je menda Valvasor sam dal vodi to ime. Voda ta pa ne izvira pod Lesnim Brdom; izvir svoj ima prav za prav gori pod Sv. Joštom, preteče faro herjulsko in stopi pri Brezju v dobrovsko faro. V vasi brezniški pravijo tej vodi sploh *Velika voda*; na Dobrovi ji pravijo *Horjulšca*, ker priteče od horjulske fare, *Švica* pa se bolj redko sliši; drugi zopet, katere smo prašali, ji niso znali nikakega imena. Ta voda sprejme v svojem teku veliko pritokov v svojo strugo, posebno na levem

¹⁾ Pisati bi morali prav za prav *Šujca* in ne *Švica*. *Šujca* se imenujejo nekatere vode po Bosni in Hercegovini in pomenja to ime hitro tekočo vodo. *Šujca* ali tudi *Šejca* izgovarjajo tudi vsi gori v vasi brezniški. Ali ker ljudstvo splošno izgovarja *Švica* in je tudi ime za vas — *Švico* — postalo stalno, zato ostanemo pri tej pisavi.

bregu. Na desni strani priteče pri Brezju *Švicški Potok*, neznatna vodica iz doline enacega imena. Od tega pritoka se imenuje tudi voda Švica ali Šujca. Na levem bregu pa dobiva od Brezja pa do Dobrove nad dvajset pritokov. Pomenljivejši od Brezja doli so: *Kovnšca*, *Virenšca*, ki pride izpod Kogla. Večja pritoka sta *Setnik*, *Besenica*. *Besenica* je morala pred leti goniti Vidmarjev mlin, ki je stal kaka dva streljaja pod Skodlarjem nad cesto. Ta mlin se je opustil pred kakimi dvajsetimi leti. Na kraju, kjer je stal, je sedaj luža, prebivališče širokokljunih žab. Izpod Kodelijevega Vrha pride *Široki Potok*, od tega doli je *Ječnik*, pri Znamčkarju *Železni Graben*. Švica se kmalu pod bokalskim mlinom združi z Gradašico, pa le v prav kratkem teku. En del te združene vode zapusti glavno strugo in se odteka po **Malem Grabnu** čez Kozarje in mestni log v Ljubljano. Ob deževji obedve vodi zelo narasteti; l. 1889. ste bili v jeseni vsled vednega naliva tako veliki, da ste se združili na cesti blizo razorškega mostu.

Podnebje je v zdravstvenem obziru prav dobro. Po zimi seže sicer včasih nadležna ljubljanska megla tudi tu sem; večkrat pa ima Dobrova lepo solčno vreme, ko je Ljubljana še vsa v meglo zagrnjena. Posebno zdrav vzduh pa je spomladi in poleti. Ker je kraj na vseh straneh obdan z obilnim gozdom in je v ravnini veliko travnikov, je res ves zrak nekako parfumiran, za bolna pljuča kakor nalašč. Prijatelj z Dunaja mi je rekel pri obisku: „Die Wiener wüssten die Gegend gut zu benützen“. Velik vihar je redka prikazen. Večer 11. avgusta l. 1891. pa je bil strašen. Stari ljudje še ne pomnijo take nevihte; trajala je dve uri in pol nepretrgoma. Treskalo je mah

na mah. Udarila je strela na vasi v Štalčevo hišo in naenkrat so bile v ognji in so pogorele tri hiše: Štalčeva, Čeponova in Dovjakova. Dež je lil kakor iz škafa; hudourniki so narasli, zapustili svoj navadni tek ter si naredili nove struge, kamenje, les in drugo sè sabo valeč. Po mnogih jarkih se je utrgala zemlja, tako tudi na podnožji farovškega hriba v precejšni dolžini; na sto in sto voz prsti je porinilo doli na cesto. Mej strašnim viharjem je bila tudi toča, ki je pa le bolj na dobrovskem hribu škodo naredila. Preje pa toča že dalj časa ni naredila nikake večje škode v fari. Bog varuj faro tudi nadalje pred enakimi nesrečami!

Za promet in občevanje z glavnim mestom služiti faranom zlasti dve *cesti*. Pri Viču se odcepi od državne ceste *okrajna cesta* na Dobrovo in Polhov Gradec. Ta cesta je prav lepo izvedena. Skozi in skozi je precej vzdignjena in napeta, pa ravna kakor po mizi; le od cestnega odbora bi zaslužila več pozornosti, ker je slabo posipana. Ta cesta še ni stoletja stara. Do začetka tega stoletja je cesta držala pod Utikom čez Vrhovce, tukaj pa, kjer je sedanja okrajna cesta, je bila mej Dobrovo in Vičem le kolovozna poljska pot. Ker ona cesta ni bila izpeljana po ravnini, ampak je imela nekatere strmce, so Dobrovčani raje vozili po tej poljski poti. Zaradi tega so prišli z Vičani, Kozarčani in drugimi večkrat v prepir. Dne 17. februarja 1773. l. pa so se vasi Vič, Kozarje, Rozore pogodile z Dobrovčani tako:

Vasi: Vič, Kozarje, Razore dovoljujejo Dobrovčanom za vedno, da smejo voziti po tej poti, ki pelje čez njive in travnike omenjenih treh vasij; nasproti se pa Dobrovčani in sosedje zavežejo, da bodo, ka-

darkoli bo treba most v Kozarjih popravljati, polovico teh stroškov prevzeli, poleg tega pa tudi pomagali cesto popravljati. Kedor bi se temu upiral, plača kazni 2 gold. n. v. Cerkvi sv. Simona in Juda na Viču morajo plačevati vsako leto 2 gold. n. v. kot posestni gosposki od njiv in travnikov, čez katere pot vodi. Tako mora tudi Gregor Plevnik iz Tomačevega plačevati viški cerkvi na leto 17 kr. n. v. od nekega travnika na dobrovskem polju. Vrh tega so Dobrovčani še obljubili, da bodo za vedno pustili omenjenim vasem prosto pot čez njih travnike in njive v gozd „Švicsko Gmajno“. Podpisane so na pogodbeni listini priče iz vseh omenjenih vasij in Filip Zupan, vikar pri Sv. Petru v Ljubljani, ker je Vič tedaj še tje spadal. Kakor je razvidno iz te pogodbe, je bilo Dobrovčanom veliko do te poti, ker so sprejeli toliko bremena.

Sedanja cesta pa je bila izdelana v začetku tega stoletja. Že v uradnem dopisu c. kr. okrožne sodnije na mestni magistrat ljubljanski l. 1793. najdemo zapisano, da okrožni urad vse obravnave glede nameravane ceste potrjuje, na kar se je cesta kmalu jela delati. Na Dobrovi je šla ta cesta prvotno kmalu pod Peklom gor v hrib in je imela precejšen strmec; držala je mimo Dovjaka čez dobrovsko vas. Leta 1805. so napravili v Kozarjih nov lesen most, ki je stal 467 gld. 16 kr. Konkurirati je morala zanj tudi polhograjska grajščina. Sedanji lepi kamneni most je bil delan krog leta 1870. Delali so ga s pomočjo tlake in so tako prihranili lepo svoto.

Druga cesta se odcepi pri dobrovski vasi in je izpeljana po Grabnu na Brezje in Horjul. Tudi ta cesta je sedaj sprejeta med okrajne ceste; treba je

le še nekaterih poprav, zlasti od strani vrhniškega cestnega odbora. Cesta čez Stransko Vas veže Dobrovo s Šent-Videm. Od vasi razorške drži cesta skozi Draževnik in Šmartno na veliko tržaško cesto. Ta je šla pred nekaj leti navpik gor do Marinka in potem tikoma pod gozdom. Bila je v prav slabem stanju in nepriljučna, zato so jo že novejši čas preložili. Dela se sedaj na to, da bi bila tudi ta proga sprejeta mej okrajne ceste, kar bi bilo prav in potrebno. >

II.

Statistični opis dobrovske fare.

Stevilo stanovnikov v fari je bilo v raznih časih različno. Opomniti moramo že sedaj, o čemer bomo še pozneje govorili, da so bile meje fari ob njeni ustanovitvi leta 1723. v mnogem različne od njenega sedanjega obsega. Skoro ves spodnji del fare je prišel k fari še-le leta 1784., do katerega leta je spadal pod Šent-Peter v Ljubljani. To nam je treba vedeti, da si bomo mogli pojasniti veliki statistični razloček pred letom 1784. in po tem letu.

Ob ustanovitvi fare je ta štela krog 1200 duš. Naslednje številke pa nam kažejo, kako se je množilo število stanovnikov v nekaterih različnih desetletjih:

Leta 1808.	je štela	1680	duš;
„ 1816.	„ „	1730	„
„ 1829.	„ „	1822	„
„ 1831.	„ „	1940	„
„ 1844.	„ „	2007	„
„ 1851.	„ „	2123	„
„ 1863.	„ „	2259	„
„ 1869.	„ „	2160	„
„ 1891.	„ „	2068	„ ¹⁾

Kako se število stanovnikov razdeli na posamezne vasi, za prejšnja leta nismo mogli dobiti za-

¹⁾ To število je povzeto po uradnem številjenju, katero je pa navadno vedno manjše, nego je istinito število stanovnikov.

nesljivega pojasnila. V letih 1851., 1863. in 1891. se razdeli število hiš in stanovnikov na posamezne vasi tako-le:

Imena vasij	l. 1851.		l. 1863.		l. 1891.	
	hiš	duš	hiš	duš	hiš	duš
Brezje	52	344	N i z n a n o	377	50	261
Dobrova	57	372		402	74	413
Draževnik	5	31		41	5	31
Gaberje	24	177		165	30	152
Hruševo	23	151		173	23	143
Komanija	3	28		31	3	22
Kozarje	34	264		322	38	283
Podsmereka	23	237		235	39	254
Rozore	8	57		53	7	57
Stranska Vas	24	208		200	28	197
Švica	30	226		239	35	221
Vrhovci	5	28		21	4	34
skupaj	298	2123	—	2259	336	2068

Leta 1891. je bilo po spolu 998 moških in 1070 ženskih. V občino dobrovsko spada še vas Osredok z 42 (20 + 22) prebivalci.

Ljudstvo je krepko in doživi večinoma visoko starost. Da so fantje naši korenjaki, nam spričuje to, da je bilo leta 1890. iz občine dobrovske pri vojaškem naboru potrjenih več mladenčev, nego iz treh drugih okoličanskih far skupaj.

Rojstne, mrtvaške, poročne matice so jeli gg. župniki tukaj ob ustanovitvi fare spisovati. Vse knjige so še prav dobro ohranjene in spravljene v farni omari. Naj omenimo na tem mestu še nekaj o teh knjigah. Dasi so se te knjige precej od začetka skrbno spisovale, nam vendar ne dajo tako natančnih pojasnil, kakor je to dandanes. Tako so, postavim, pri mrtvecih zapisovali, kedaj je bil kedo pokopan,

kje je bil doma, prilična starost, in, je-li bil previden ali ne. Tako je zapisan prvi mrlič v novi dobrovski fari: „Dne 3. septembra je bila tukaj pokopana Helena Zamejka iz Sela, stara krog 90 let. Bila je previdena.“ Natančneje so jeli matice spisavati z leta 1784. Francoska vlada je vpeljala l. 1812. civilne matice, katere so vodili tako imenovani meri (maires). Taka francoska oblastnija je bila tudi na Bokalcih (mairie). Od 21. septembra 1812. pa do zapnjega junija leta 1814. je imel ta urad na Bokalcih državne francoske matrike. Farni uradi pa so po po- velju škofovem tudi v tem času ravno tako natančno spisovali vse zapisnike kakor preje. Dne 7. avgusta l. 1816. pa je c. kr. okrožni urad dal te matice pregledati, jih potrdil kot državno pravomočne, ker so se državne matice pri meriji poizgubile — sind in Verlust gerathen. ¹⁾

Iz farnih matic nam je mogoče podati čitateljem natančen pregled o rojenih, umrlih in poročenih. Da pa nam ne bodo vzele tabele preveč prostora, naj naznanimo število le za vsako četrto desetletje. Tako dobimo naslednji pregled:

I.

R o j e n i h j e b i l o :					
v letih	koliko?	n a j v e č		n a j m a n j	
		leta	koliko?	leta	koliko?
1724—1734	428	1724	48	1729	39
1754—1764	459	1755	52	1756	36
1794—1804	733	1799	92	1800	58
1834—1844	657	1835	89	1843	42
1874—1884	692	1880	83	1874	51
1724—1884	9401	1799	92	1749	27

¹⁾ V farnem arhivu.

II.

Umrlo jih je:					
v letih	koliko?	največ		najmanj	
		leta	koliko?	leta	koliko?
1724—1734	302	1723	62	1729	14
1754—1764	422	1758	64	1759	21
1794—1804	650	1801	111	1802	28
1834—1844	525	1843	61	1841	38
1874—1884	691	1877	96	1876	40
1724—1884	7896	1801	111	1729	14

Iz tega pregleda rojencev in mrličev je razvidno, da se jih je od leta 1724. pa do leta 1884. rodilo 1505 več, nego pa jih je umrlo! Največ je bilo rojenih l. 1799, namreč 92, najmanj pa 27 l. 1749. Največ jih je umrlo leta 1801 = 111. To leto je pomrlo mnogo otrok na driski, posebno meseca junija in julija. Samo julija je bilo 20 mrličev. — Tudi leta 1892, je driska pobrala mnogo ljudij, zlasti otrok. Umrli so to leto 103; samo v mesecu septembru jih je umrlo 31. Odkar obstoji fara, še noben mesec ne toliko.

Naj tu zabeležimo še nekatere zanimivosti iz mrliške knjige. Dne 28. aprila l. 1755. je bila pokopana šele 21 let stara žena Jera Božič iz Dobrove. Omenjena mlada žena je bila šla 4. nedeljo po Veliki noči k sv. Luciji na Skaručino na božjo pot. V onem času pod Šmarno Goro še ni bilo mostu. Domu se vračaje stopi z mnogimi drugimi v čoln, da bi se pripeljala čez Savo. Že je dospel čoln do obrežja, kar se zgodi velika nesreča. Pod veliko težo se čoln prevrne, nesrečna Jera Božič utone v Savi s svojo sestro in še štirimi drugimi ženskimi iz dobrovske

fare; iz družih farâ se je potopilo 32 oseb. Njen mož se je rešil, vendar pa, kakor mnogo družih v valovih pustil suknjo in klobuk. Tedanji g. župnik je v mrtvaško knjigo zapisal še to-le pomenljivost: Pokojna Jera Božič bi se bila imela poročiti na Svečnico, a njen oče ni tega dopustil, češ, da taki poročenci ne žive dolgo. Morala se je toraj radi te prazne vere očetove poroka preložiti na naslednji dan, t. j. 3. svečana. Sedaj pa se je moral prepričati, da človek vse eno lahko zgodaj umrje, če tudi ni bil 2. svečana poročen. Dne 22. julija 1814. so našli na neki njivi, ne daleč od tržaške ceste, mrtvega človeka. Sodili so, da je bil ubit. Bil je sodnijsko preiskan in potem kar tam na mestu smrti pokopan!

Leta 1819. je bila 29. oktobra tolika voda, kakor že mogo let ne. Utonila je 18 let stara deklica Helena J. iz Dobrove hiš. št. 28.

Da bode razvidno, kake starosti jih je v različnih desetletjih največ umrlo in kedaj poprečno največ doseglo visoko starost, si oglejmo število mrličev po starosti iz štirih različnih desetletij, in sicer vsakokrat po preteku petdesetih let od ustanovitve fare. Umrlo jih je:

v letih	s t a r i h n a d :									
	1 l.	10 l.	20 l.	30 l.	40 l.	50 l.	60 l.	70 l.	80 l.	90 l.
1724—1734	123	14	16	14	23	37	35	27	14	6
1774—1784	307	14	15	22	23	41	42	26	2	—
1824—1834	260	29	23	16	18	41	65	38	8	3
1874—1884	431	17	27	30	26	47	55	41	16	3
skupno .	1121	74	81	81	90	166	197	132	40	12

Iz tega pregleda je razvidno, da je v štirih različnih desetletjih skupaj umrlo otrok pod 10. letom

1121, vseh družih skupaj v istem času pa le 864. Posebnih kužnih boleznij ne najdemo zaznamovanih, razun da je leta 1801. driska močno pobirala otroke. Leta 1723 je umrla žena stara krog sto let, l. 1736. pa žena s 95 leti. Leta 1847. je zapustil ta svet, truden dolzega popotovanja, dne 25. decembra Jernej Zavašnik, star 101 leto. Tudi tekoče leto jih imamo nekaj v fari, katerim ne manjka dosti do devetih križev.

Poglejmo sedaj še, koliko jih je bilo v teku časa poročenih. Za pregled vzemimo zopet le vsako četrto desetletje.

Z a k o n o v j e b i l o :					
v letih	koliko?	n a j v e č		n a j m a n j	
		leta	koliko?	leta	koliko?
1724—1734	99	1731	16	1730	7
1754—1764	123	1757	19	1755	7
1794—1804	136	1798	24	1803	7
1834—1844	111	1841	17	1843	7
1874—1884	126	1876	19	1879	4
1724—1884	1865	1811	33	1812	3

Nekedaj so prav mladi ljudje stopali v zakon. Do leta 1784. tako ne najdemo zapisane starosti poročencev niti v oklicnih niti v poročnih knjigah. Leta 1784. je bil v enem slučaju ženin star 17 let, nevesta 16 let; l. 1787. pa ženin 15 let, nevesta 19 let. Nasproti pa se je leta 1786. poročil 60 let star ženin z 30 let staro nevesto in leta 1798. ženin 60 let, nevesta 20 let (Matija Gnezda — Marija Rozman). Leta 1816. je vzel 18letni ženin 34letno udovo.

Ko je prišla francoska vlada, je bil vpeljan „kodeks“ Napeleonov v zakonskih zadevah. Pri oklicih

je vedno dostavljena opazka, „da ne bodeta preje poročena, dokler zaročenca ne dopolnita 54. člena postave od 18. dne malega travna desetega leta“. Ta postava je namreč zahtevala, da sta se morala zaročenca preje zglasiti pri francoskem uradniku (meru), potem še-le sta smela biti cerkveno poročena. Ko so pa Francozi deželo zapustili, je prišel koncem meseca junija kodeks Napoleonov ob veljavo in vpejljane so bile zopet prej veljavne avstrijske postave s 1. julijem 1814. Oklici so prvikrat slovensko pisani z dne 24. oktobra 1812. l., pa kmali so zopet latinsko in šele od leta 1836. stalno slovensko.

V gmotnem obziru se sme fara dokaj ugodnim prištevati. Kaj se pravi kruha stradati, pač tukajšnji otročiči, hvala Bogu, ne vedo. Lepo rodovitno polje daje potrebnega živeža za dom, nekaj pa se ga proda, zlasti pšenice, fižola, krompirja. Mnogi posestniki imajo prav lepa in obširna zemljišča. Na velikost njihovega posestva lahko sklepamo iz vsakoletnega direktnega davka, katerega fara plačuje v visokem znesku letnih 6951 gold. 30 $\frac{1}{2}$ kr. Pri občinskih volitvah voli v I. razredu 31 volilcev, ki plačujejo 2293 gold. 49 kr. davka; v II. razredu voli 75 volilcev in plačajo davka 2338 gold. 64 $\frac{1}{2}$ kr.; v III. razredu pa 375 volilcev z 2319 gold. 17 kr. davka. Posestnik v fari so tudi prevzvišeni gospod knezoškof ljubljanski, ki imajo pri Vrhovcih več travnikov.

Priden kmetovalec je Dobrovčan, to mu moramo pripoznati. Kako lepo ima obdelana svoje polje! Kraji na njivah so ravni in enakomerni; ne-lepo urezani kraji na njivi bi bili sramota za dotičnega gospodarja.

Bogateji vir dohodka pa mu je *živinoreja*, katera je v fari precej dobro razvita. Okolnost pa je tudi za živinorojo prav ugodna, da imajo farani poleg lepega polja tudi veliko raščevitih travnikov. Koliko premore fara v tem obziru, lahko posnamemo iz tega, da je morala sama fara dobrovska leta 1798. dati na više povelje 12.000 stotov sena za vojaške konje! Tako beremo v nekem pozivu c. kr. okrožnega urada z dne 20. marca 1798. l. na farni urad.

Naj podamo v naslednjem natančen pregled vseh domačih živalij, kakor nam ga je na lastno prošnjo doposlalo sl. c. kr. okrajno glavarstvo v Ljubljani kot rezultat zadnjega uradnega števljenja mesca januarija l. 1891. Konj so našteli 60, govedi 1495 komadov in sicer:

telet pod enim letom	248
bikov nad enim letom	59
telic { ne brejih	151
{ brejih	65
krav	626
volov { še ne za vošnjo	74
{ že za vošnjo	272
skupaj	<u>1495</u> ¹⁾

Od družih živalij je še v fari:

osel	1	} skupaj 41
ovac	28	
jagnjet	6	
ovnov nad 2 leti	6	
prašičev skupaj	332	
čebelnih panjev	345	

¹⁾ V resnici je to število dokaj večje, ker mnogi posestniki so nekako nezaupni do številne komisije in ne naznanijo vse živine, češ, da bodo več davki.

Iz tega izkaza je razvidno, da je v fari zlasti goveje živine lepo število. Vendar pa bi se živinoreja lahko še v večji meri gojila, ker poleg vsega tega še marsikak voz lepega sena roma v glavno mesto ali sosedne fare in to po nizki ceni od 75 kr. do 1 gl. za stot.

Po voli hodijo gospodarji navadno na Spodnji Štajer, je porede in potem kot pitance mesarjem prodajajo. Velikega pomena za umno živinorejo je dobro vrejen hlev, da je svitel, zračen, po zimi gorek. In res ljudstvo skrbi marljivo za hleve; skoro do malega imajo vsi gospodarji lepo svodene (obokane) živinske hleve, samo z lesenim obojem bodeš težko katerega dobil. Tudi svinjake ima skoro vsak gospodar še posebej stavljene in tudi zidane. Po Dolenjskem se to bolj po redkem nahaja.

Tudi *sadjereja*, ki se zlasti zadnji čas lepo razvija, donaša marsikak keber, ker se v bližnje mesto vse lahko proda. Dasi je po nekaterih vrlih dokaj lepega sadnega drevja, imajo ga pa drugi še vse premalo; sedanji gospodarji si prizadevajo, da bi popravili, kar so predniki zamudili. — Čarobno lepo drevesnico ima France Bizjak, po domače Selanček v Draževniku h. št. 5. S sadjarstvom se peča že do 60 let. Požlahtnjenih drevesc ima v drevesnici nad 1400. Iz svoje drevesnice je dal do sedaj vsega skupaj že nad 40.000 dreves in je domači vrt vrlo zasadil. On je jel tudi divje kostanje cepiti z rudeče cvetočo vrsto. Radi tolikih zaslug pri sadjarstvu je bil že večkrat odlikovan. Srebrno svetinjo je dobil od c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani l. 1851., drugo leta 1863., dvakrat premijo v zlatu. Prvikrat cekin v vrednosti 10 frankov, drugikrat pa leta 1887. cekin v vrednosti

20 frankov o priliki razstave c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Šolski vrt je napravil že sedanji gospod nadučitelj Matija Rant l. 1887. Na precej prostornem, 1020 m^2 obsežnem vrtu nad pokopališčem je zasajenih in požlahtnjenih že lepo število sadnih drevesc; vsako leto se jih nad 200 na novo posadi in pocepi. V nekaterih letih bode tudi ta vrt eden prvih te vrste. Velik, poln raznovrstnega sadnega drevja je farovški vrt, ki se je zlasti po marljivosti sedanjega župnika č. g. Jerneja Babnika kaj lepo zagostil in pomnožil. Samo leta 1891. se je zopet nad 60 raznih drevesc na novo posadilo.

Še nekateri drugi gospodarji vzrejajo pridno mlado sadno drevje. Tako se peča s sadjarstvom že nad 12 let Matevž Majer iz Rozor h. št. 7. Priden sadjar je France Birtič, po domače Šimšec v Glinih Jamah. Zelo obsežen vrt, poln lepega mladega drevja je v Podsmereki, last p. n. gospoda Taučarja iz Ljubljane.

Gozda je v fari veliko in lepega. Če pomislimo, da je glavno mesto tako blizo, tedaj se moramo čuditi, da gozdi še niso preveč izsekani. Le tu pa tam je kaka leha, koder je sekira prehudo gospodarila. Vendar pa tudi za drva posestniki dobodo lepe denarce. Po največ je drevje bukovo; tudi smerečja imajo nekateri precej. Pogosti so borovci, zlasti v farovškem gozdu; bolj redek je gaber, jesen, mecesen, hrast. Nekedaj so se, kar smo že omenili, po teh gozdih nahajali divji prasci, jeleni, srne. Sedaj pa je srna že bolj redka, pogostejši: zajci, lesice, jazbec, divje kokoši, petelini, jerebice itd.

Obrtnijo zastopa nekaj mlinarjev (7), žagarjev (4), oštirjev (10). Žganja (brinovca, slivovca, jagodovca itd.) pripravlja v večji meri za izvoz Matija Peklaj, posestnik v Stranski Vasi h. št. 6. Prodajalnice večje ni v fari nobene, ker je kraj preblizo glavnemu mestu; za vsakdanje potrebe pa sti dve. Rokodelcev: črevljarjev, krojačev, šivilj je več, ki pa delajo navadno le za domače kmetiške potrebe; nekateri pa delajo tudi za ljubljanske prodajalnice. Kovača sta dva, mizarja dva, kolarja dva, pa več tesarjev in zidarjev. Vseh obrtnikov in rokodelcev se je naštelo pri zadnjem ljudskem številenji januarija mesca leta 1891. toliko: ¹⁾

v davčni občini Dobrovi . . .	19
„ „ Podsmereki . . .	7
„ „ Švici . . .	19
	45.

Kakih 40 deklet hodi tudi v smodikarno delat. Dekle in hlapce morajo gospodarji večinoma iz Horjula in Polhovega Gradca dobivati.

Sejmi so na Dobrovi trije in sicer: dne 14. februarija, v ponedeljek pred Vel. nočjo in pa 29. avgusta. Te sejme je dovolil na prošnjo občine cesar Ferdinand I. dne 30. marca leta 1842. ²⁾ Ker ni daleč od glavnega mesta, pred nekaterimi leti Dobrova še ni imela svoje pošte. Od dne 14. februarija 1885. l. pa imamo tudi pošto in sicer je prihajala od začetka

¹⁾ Po poročilu c. kr. okr. glavarstva v Ljubljani dne 3. aprila 1891. št. 4783.

²⁾ Dotična pergamentna listina je spravljena v cerkveni škrinjici. Izdelana je v dvorni pisarni na Dunaju in ima lastno-ročni podpis cesarjev. Pri listini je velik pečat, ki ima v premeru nad 1 dm.

po štirikrat na teden, sedaj pa vsak dan, s čimer je vsem prav ustrezno. S pošto je združena tudi poštna hranilnica.

Dasi je ljudstvo splošno pridno in delavno, se pa nahaja tudi nekaj lahkomišležev, ki gospodarstvo in družino zanemarjajo ter le preradi po tekočini segajo. O kolika odgovornost jih čaka! — Mlade gospodarje mnogokrat pri prevzemi gospodarstva preveč obteže s tem, da drugim otrokom izgovarjajo visoke dote. En tisoč, dva ali celo več ni pri nevesti nič nenavadnega. To in pa visoka plačila poslom prizadevajo gospodarjem precej skrbij!

◀ *Pravne razmere.* Nekedaj, dokler je bila še tlaka in desetina, so bili stanovniki podložni različnim gosposčinam. Tako so bili nekateri podložni domači farni cerkvi, nekateri šentvidski; zopet drugi so bili podložniki Kodeliju (Codelli), Lambergam na Bokalcih, ljubljanski komendi, ljubljanskemu mestu itd. V neki listini od 7. marca 1431. je imenovan ljubljanski meščan Nikolaj Paradiž in njegov brat Jurij, katerima je dal vojvoda Friderik s priimkom Praznožepnež v fevd desetino od 31 kmetij v šentvidski fari, in sicer mej drugim od 18 kmetij v obeh Švicah, od 3 kmetij v Gaberju, od 4 kmetij v Stranski Vasi, od 3 kmetij v Čepljah.¹⁾

Zanimivo za vsacega občana bode gotovo to, da sta imela posestnika Žerovnik v Gaberju h. št. 12 in pa Marín (Mahren) v Kozarjih posebne predpravice. Bila sta svobodnjaka (Freisass) in kot taka nista bila

¹⁾ Letopis 82/83 str. 412. Pisatelj je dejal za besedo «Tscheplach» v Letopisu v oklepaj: «morebiti v Žlebih.» Ne! Čeplje se pravi kraju na meji dobrovske in šentvidske fare, kjer je bil tudi grad enacega imena.

nikomur podložna, kakor najvišemu deželnemu gospodu. Ni jima bilo treba ne dajati desetine in nikomur ne tlake delati. Žerovniki so bili plemenitega stanu, pisali so se: pl. Žerovnik ali tudi Žerovnik pl. Kostanjedvorski (Scherounik von Kästenhof). Imeli so kot plemenitniki svoj rodbinski grb. Zakaj se jim je podelila ta predpravica svobodnjaštva, nam ni znano. Dotično pismo z velikim pečatom se je nahajalo še do zadnjih let pri hiši Žerovnikovi, pred kakimi tremi leti pa se je izročilo muzeju v Ljubljani, kjer se sedaj nahaja. Eden iz te rodovine, Filip Jakob pl. Žerovnik Kostanjedvorski, je pokopan v farni cerkvi na možki strani pred oltarjem sv. Štefana. Sedaj je prišel ta prostor pod klopi in se ne vidi. Ohranjena pa je še plošča, ki pokriva rako (žrh). Na plošči je napis: „Hier liegt begraben der wol Edel gestrenge Herr Philip Jakob von Scherounik, welcher den 25. Decembris 1689 Jahr entschlafen, deme Gott eine fröhliche Auferstehung verleihen wolle.“ Za njim se še sedaj opravljajo ustanovne sv. maše.

Drug tak svobodnjak je bil posestnik neznatne hišice v Kozarjih h. št. 3, vulgo **Marin** (Mahren) imenovan. Ta hiša je sedaj močno zapuščena in jo zovejo Seunigovo bajto, ljudje pa še vedno pravijo pri Marinu. V bližnjem gospodarskem poslopju pa se še sedaj skonca nahaja grb z letnico 1616. Tudi vedo ljudje povedati, da je imela ta hiša nekedaj posebne pravice. Tako je bil pravijo, prost vojaščine tisti, kateri je pribežal na vrt tega gospodarja, kadar so lovili mladeniče za vojaščino. O nekedanjem gospodarju te bajte pripovedujejo, da se je prav rad tožaril. Enkrat je šel celo na Dunaj kar peš k cesarju nekoga tožit, nazaj pa ga je prinesel rogatec ter ga

stresel na gnojni kup na dvorišču. Še več družega se o njem pripoveduje. Leta 1805 sta Žerovnik in Marin še veljala za taka svobodnjaka, kakor je to razvidno iz nekega dopisa dobrovskega župnika na grajščinskega oskrbnika v Polhovem Gradcu.

Sodno oblast čez Dobrovo so imeli v teku časa različni gospodje. Nekedaj je imela sodno oblast čez Dobrovčane polhograjska grajščina, ki je bila last gospodov Moškonov (Freiherrn von Moschkon) Vid Jakob baron Moškon, gospod v Sevnici, Pišecu, Krškem, Reichensteinnu in Polhovem Gradcu, pa je prodal sodnost na Dobrovi (das Amt Dobrova) gospodu Lesnobrdskemu pl. Burhardu Hitzingku, grajščaku na Lesnem Brdu¹⁾ leta 1638. za 5527 gld. z vsemi pravicami vred. Pridržal si je baron Moškon le pravico, da bode smel ribariti in pa, kedar želod dobro obrodi, svoje svinje pasti v gozdu nad Strugarjem (ob dem Drechsler). Na ta način je prišel gornji del fare, Brezje in sosedni prebivalci, pod sodno oblast graščakov na Lesnem Brdu, mej tem ko so Dobrova in sosedne vasi ostale še gospodom Moškonom.²⁾ Pozneje so dobili sodno oblast čez Dobrovo gospodje pl. Zergolern (v. Zergoll); od teh jo je leta 1700. kupil gospod baron Peter Anton Codelli de Fahnenfeld, ki je ob enem od mesta ljubljanskega kupil grajščino Thurn pod Ljubljano.

Kakor drugodi je imel tudi na Dobrovi nekedaj g. župnik sodno oblast čez nekatere podložnike. Že

¹⁾ Ves naslov se glasi: dem Edel gestrengen Herrn Vurkharten von Hitzingkh zu Hiltzenegh, Röm. kaiserl. Majestät u. Landrath in Krain, Sacrae aulae Iataranensis palatii Apostolici & Caesarei Comiti, auratae militiae Equiti, und der Land u. Hofrechten Beisitzern.

²⁾ Prepis kupne pogodbe je v farnem arhivu.

leta 1761. najdemo v neki listini, da je tedanji župnik, č. g. Jernej Zupanec, razsodil prepir radi nekega jarka pri Peklu. Od leta 1786. dalje pa je imel vsakokratni župnik redne tožne dneve, ob katerih je zasliševal stranke. Tako najdemo podpisanega g. župnika Andreja Ahačiča 1. jan. 1786. l. kot sodnika v tožbi Primoža Novaka proti Juriju Lužarju. Tožba je bila radi nekega tepeža; razsodil je kot sodnik g. župnik. Zadnja pravda pa je še zapisana z dne 13. julija 1808, ko toži oskrbništvu grajščine bokalške Jurija Vrhovca, po domače Ovna iz Rozor, zaradi desetine. Ta pogled v preteklost se nam je zdel prav zanimiv, zato smo podali te zgodovinske črtice.¹⁾

Sedaj pa spada vsa fara v političnem in sodnijskem oziru pod c. kr. glavarstvo in sodnijo ljubljansko. Občinske meje se močno po vsem ujemajo s farnimi mejami, kar se nam zdi neka prednost v fari; le vas Osredek z 42 stanovniki spada v faro svetokatarinsko. Častno mesto župansko zavzema sedaj Miha Novak, po domače Marinko iz Rozor, ki prav modro in varčno župani.

V cerkvenih zadevah je fara dobrovska podložna dekaniji ljubljanski. To pa ni bilo vedno tako. Nadškof Mihaël baron Brigido (1788—1806) je po svojem nastopu ljubljansko škofijo razdelil na 31 dekanij. Dekanija je bila tudi v Sori. Dobrova in Brezovca sti spadali v sorško dekanijo, pa z letom 1794. sti prišli pod dekanijo pri M. Devici oznanenja v Ljubljani.²⁾

¹⁾ Še sedaj se nahaja v farnem arhivu «Verhösprotokoll» über die beim Ortsgericht Pfarr Dobrova vorgekommenen schriftlichen u. mündlichen Verhören; dann Verlassenschaftsabhandlungen u. Conkurs-Fälle und denen Beschwerden der Unterthanen wider die Grundobrigkeit an Amtstügen seit dem 1. Jänner 1786.

²⁾ Primeri: Koblar I. zv. str. 43.

III.

Verska in intelektualna stran
v fari.

Dasi je fara dobrovska v obližji glavnega mesta, vendar slaba stran mestnega življenja nima na farane posebnega vpliva. Noša, dasi čedna vendar ni preveč gizdava. Le nekatera dekleta, ki hodijo delat v smodikarno, hočejo imeti krila bolj gosposki prirojena in dragocena, kar je pa grajati. Vsak po svojem stanu! Kako že pravi stara slovenska pesen?

«Da tisto dekle kaj velja,
Ki krilo iz svoje preje ima.»

Ljudstvo je dobro in verno. Že dalj časa ni bilo čuti o kakem večem pretepu ali tatvini. Ko smo že to pisali, se je pripetil žalosten slučaj, da je nekedo soseda hudo ranil, pa dotičnika nista domačina. Ob nedeljah in praznikih se mnogo prejemaajo sv. Zakramenti; zlasti ženski spol kaže v tem lepo gorečnost. Da bi je le tudi možki posnemali, še manj bi bilo nerodnosti v fari. Pijanci bi se spreobrnili, zapravljevci poboljšali, ponočnjaki utihnili. Bog daj! Unemi prebivalstva za lepoto hiše božje pričajo farna cerkev in podružnice, ki so, izvzemši nekatere pomanjkljivosti, vse v dobrem stanu. Koliko je ljudstvo v tem pogledu storilo v teku let, o tem se bomo natančneje prepričali, ko bomo govorili o posameznih cerkvah. Vernosti njegovi daje prelepo spričevalo celo daljna preteklost. — V teku 16. stoletja so protestantje

ošabno povzdigovali svojo glavo tudi v naši deželi. Previdnost božja je v teh žalostnih časih poklicala na škofovski sedež moža jeklenega značaja, neupogljive srčnosti. Ta je bil Tomaž Hren (Chrön) v letih 1598—1630 knezoškof ljubljanski. S svojo odločnostjo si je nakopal smrtno sovraštvo protestantovske gospode. Oblegali so ga v Ljubljani v njegovi lastni palači. A prišli so Dobrovčani „srčni kmetje z Dobrove in okrajin“, pravi zgodovinar — «razženo gospodo in oproste svojega dobrega pastirja.»¹⁾ Kako častno spričevalo za Dobrovčane!

Nravstveno pobožno življenje podpirajo in pospešujejo v vsaki fari dobro vrejene *bratovščine*. Prastara v tej fari je bratovščina „naše ljube Gospe v nebo vzete“. Žal da se je prvotna bula izgubila ali pokončala, tudi zapisnikov za ude ne dobimo iz prešnjih stoletij. Zato je papež Klemen XI. dne 11. julija 1710 izdal novo bulo, katera določuje dolžnosti in milosti te bratovščine. Več bodemo o njej povedali, ko bode govor o božji poti.

Od leta 1774. dalje najdemo vpeljano bratovščino *presv. R. Telesa*. Ta bratovščina je tudi sedaj v fari močno razširjena. Vsako leto se nabere nad štirideset gold. darov; pa je tudi cerkev že lepe, veliko več vredne darove prejela od prečastitega vodstva te bratovščine iz Ljubljane. Leta 1891. je prejela lep bel večernični plašč v vrednosti 115 gold. Ta in pa prej imenovana bratovščina sti v fari najbolj razširjeni. Iz nekega dopisa gos. župnika Zupanca na škofijstvo leta 1782. izvemo, da sti bili tedaj edino ti dve bratovščini v fari. Leta 1829. je bila vpeljana bratovščina

¹⁾ Slomšek: Zbrani spisi III. zv. str. 68.

za „razširjanje sv. vere“ v Braziliji in drugih krajih američanskih. Posebno se ta bratovščina ni nobenkrat razširila, leta 1862. najdemo ude zadnjikrat zapisane.

Dne 16. sušča leta 1851. je bila vpeljana bratovščina *treznosti*. Pristop je bil tako mnogoštevilen, da je samo v teku l. 1851. pristopilo nad 1400 udov. Vsi udje so si izbrali za družbenega varuha sv. Ivana Krstnika, ki ni nikdar pil opojnih pijač. S krajcerji, katere so udje vplačali, so napravili leta 1851. ustanovo za sv. maše ter določili: 1.) da naj bode vsako leto sv. Ivana Krstnika v Gaberju peta sv. maša za vse brate in sestre žive in mrtve; 2.) da se bode ravno v ta namen darovala tiha sv. maša po Veliki maši ali sv. Roka dan. Pa kaj pomaga bratovščina, naj ima še tako blag namen, če se pa z vnemo ne vodi in ne vzdržuje. Tako vidimo tudi pri tej bratovščini, da je precej naslednja leta pojemala gorečnost, in z letom 1853. ne najdemo več vpisanih novih udov. Na novo jo je oživil sedanji župnik čast. gosp. J. Babnik leta 1887. Po knezoškofijstvu je bila na novo potrjena 28. oktobra istega leta.

Razun tu imenovanih bratovščin, ni drugih, ki bi bile kanonično vpeljane, pač pa so farani zapisani še v druge bratovščine, tako v bratovščino sv. detinstva, sv. Jožefa, zadnji čas veliko v karmelsko škapulirsko bratovščino. Tudi tretjerednikov je precej.

Procesi je bilo nekedaj po farah veliko več nego dandanes. Izvir svoj so imele večinoma v žalostnih časovnih razmerah. Razne stiske so ljudstva zadevale. Najhujša šiba pa je še bil našim in sosednim deželam kruti Turčin, ki je zlasti za cesarja Friderika IV. († 1493.) vsekali naši deželi toliko in

tako hudih ran. V tolikih stiskah in nesrečah je cesar Friderik sam pozval ljudstvo, da naj goreče moli in obhaja procesije, da bi bila jeza božja potolažena in tolika nevarnost odvrnjena od stiskanih dežel.¹⁾ Tako so nastali mnogoteri pobožni obhodi. Pri rokah nam je stara matrikula iz šentvidskega arhiva. Iz nje povzamemo, da je bilo preteklo stoletje v šentvidski fari (h kateri je tudi Dobrova spadala) 15 procesij v domači fari in nad 12 procesij v druge fare. Nekaterne procesije izven fare so šle kaj daleč. Tako je šla procesija na praznik presv. Trojice — na Vrhniko k sv. Trojici; v nedeljo mej osmino presv. R. Telesa k Novi Štifti na Štajersko!

Ko se je Dobrova ločila od Šent-Vida, je prevzela dolžnost opravljati vsako leto 4 procesije izven fare in sicer: v torek po Vel. noči na Brezovec; 15. junija v Šent-Vid nad Ljubljano, ker se obhaja ondi farni patron; zopet je šla procesija v Šent-Vid v nedeljo pred sv. Lovrencem, ker je bil ondi praznik posvečevanja cerkve. Na nedeljo pred Veliko mašo je bila procesija v Podsmereko, tedaj še šempetersko faro. K tem 4 procesijam je prišla pozneje še procesija v Dvor, faro polhograjsko o sv. Petru in Pavlu. To procesijo so opravljali Šentvidci nekaj časa še potem, ko se je Dobrova od Šent-Vida odcepila. Kedaj jo je fara dobrovska prevzela, ne vemo, gotovo pa še pred letom 1749. Šla je ta procesija vsako leto tretjo nedeljo po Vel. noči. Ta procesija se pa ni vpeljala iz kake zaobljube. Tretjo nedeljo po Vel. noči se je nekedaj obhajala obletnica posvečevanja cerkvice na Rožniku. Šentvidci so prihajali s procesijo vsako leto; tudi Dobrovčani so radi tje zahajali, tako, da jih je

¹⁾ Oesterreichische Monarchie (Krain & Kärnten) str. 339.

bilo doma le malo pri službi božji. Zato je g. vikar oznanil, da bi bolj kazalo, ko bi šli skupno v procesiji na Rožnik, kar je tudi obveljalo. Naslednje leto 1750. so šli s procesijo na Rožnik tudi Brezovčani. V tej procesiji so imeli prednost Šentvidci, za temi so bili Dobrovčani in naposled Brezovčani.¹⁾ Sedaj navadnih procesij v križevem tednu nekedaj v fari ni bilo. Niso se obhajale niti preje v veliki šentvidski fari, pa tudi ne pozneje, ko se je Dobrova odcepila, dasi so se po drugih farah skoro povsod že tedaj obhajale. Spisovatelj farne matrikule g. J. Zupanec pravi l. 1760., ko bi se vpeljale križeve procesije, bi bilo za enega samega gospoda pretežavno. Pač pa so se obhajale tedaj skoro pri vsaki cerkvi, farni ali podružnicah, po ena ali dve procesiji tiste dni, ko so se ondi opravljale urne sv. maše. Kadar se je obhajala obletnica posvečevanja kake cerkve, je pa navadno vsa fara šla s križi in banderi k dotični cerkvi v procesiji. — V praznik Vnebohoda je prišla vsa fara v procesijah k farni cerkvi; tudi na zahvalno nedeljo v jeseni je bila procesija.

V praznik presv. R. Telesa je prišel navadno vsako leto še en duhovnik v pomoč iz Ljubljane. Ob 7. uri je šla procesija iz farne cerkve v Gaberje. Tu je bila sv. maša, po sv. maši je šla procesija proti Stranski Vasi in čez mostič na Dobrovo nazaj. Tje grede sta bila dva blagoslova in nazaj grede dva. V farni cerkvi je bila potem slovesna sv. maša in, če je čas dopustil, še kratka pridiga. Pri procesiji so mej potjo igrali godci; posebno izborna ta „banda“ menda ni bila! Od nedelje v osmini presv. R. Telesa

¹⁾ «Matricula» v Šent-Vidu str. 11.

pa do kvatrne nedelje v jeseni je bila vsako nedeljo procesija s presv. R. T. in čveterimi evangeliji. Ta procesija pa je bila prav kratka, navadno samo po pokopališču.

Sv. misijon, kolikor smo mogli zaslediti, se je obhajal v fari dvakrat. Prvikrat se je obhajal leta 1725, ko je bilo sveto leto. Vodili so ga čč. oo. Jezuiti iz Ljubljane. To nam naznanja neka spominska slika, ki je bila preje v cerkvi, sedaj pa je v farovžu nad stopnjicami. V podnožji ima ta-le napis:

Anno Sancto Jubilaei post partum Virginis
MDCCXXV die XIV. Augusti, Pontificatus SS^{mi} Dⁿⁱ
Nostri Benedicti Papae XIII. Anno Primo Regnante
Imperatore Carolo VI. Dioecesim Labacensem guber-
nante Principe Gulielmo Episcopo XVI. Comite à Leslie
habita fuit prima missio in hac Dobrovensi Ecclesia
B. M. Virginis a. R. P. Bernardo Ceroni S. J.

Haec icon pro aeterna memoria posita.

Sedanji č. g. župnik je oskrbel sv. misijon l. 1884.; vodili so ga čč. gg. Lazaristi iz Ljubljane. Na to nas spominja misijonski križ na listni strani v cerkvi.

Zanimivo je, kakošna je bila preteklo stoletje navada o priliki krščevanja. Botri so namreč za dva reparja kupili kolaček, tega so razdelili na štiri dele. En del je dobil mašnik krščevalec, en del cerkvenik; ena četrtinka je bila za botre, zadnjo četrtinko pa so nesli materi na dom. Če ni hotel iti krščevalec z botri na botrinjo, so mu dali botri navadno bokal vina. Taka navada je bila tudi že preje, ko je bila fara še s Šent-Vidom združena.

Obhajancem so dajali po sv. Obhajili v cerkvi iz male kupice vina piti. Zato najdemo v raznih cerkvenih računih zapisan tudi izdatek za vino obha-

jancem. V cerkvenem inventaru iz leta 1755. sti mej drugim naštetih tudi dve kupici za obhajance „Vitra pro communicantibus duo.“ Tudi še leta 1723. se bere v cerkvenem inventaru mej drugim „scyphus pro communicantibus.“

Nepoštene matere so se, ako je bila njih pregreha javno znana, pri vpeljevanji kaznovale ali v denarji ali kako drugače; tako tudi poročenci pred poroko. Seveda dotične svote ni pridržal duhovnik sam, da bi se mu ne mogla očitati lakomnost in dobičkaželjnost, ampak je pripadala cerkvi.

Svoje mrtve Dobrovčani lepo pokopujejo. Navadno mrliča spremljajo s prižganimi svečami. Za mrtvimi je tudi pri manj premožnih v dan pokopa in sedmi dan peta sv. maša pa obletnica. Obhajanje 30. dne po smrti ni v navadi, pri bolj premožnih pa so v dan pokopa in sedmi dan velike bilje. Tudi na pokopališču je dokaj lepih spominkov.

Nekaj posebnega je to, da otroci ne poznajo „tepežkanja“ v dan nedolžnih otročičev, kakor je to po drugodi v navadi, pa tudi Veliki teden nimajo drdralk in ropotalk, pač pa radi piruhe sekajo.

Posebnih vraž nismo mogli opaziti mej ljudstvom. Kar je splošno vsem Slovencem lastno, se tudi tukaj nahaja, postavim: 13 številka je nesrečna, pomenja smrt; kolikorkrat kukovica zapoje, ko jo prvokrat slišiš, toliko let bodeš živel i. t. d.

Preteklo stoletje je bilo v navadi, da je hodil popoldan pred sv. dnevom duhovnik po fari in je blagoslovljal hiše in shrambe. A to opravilo je bilo kaj težavno zlasti še ob grdem vremenu. Navadno se je gospod prehladil, da ni mogel naslednje praznike lahko govoriti, zato je že gosp. Jernej Zupanec

krog leta 1760. to blagoslovljanje opustil. Blagoslovljajo in kade pa sedaj po hišah in shrambah gospodarji sami in sicer ob vseh treh sv. večerih, kar je lepa krščanska navada. Sv. Štefana praznik se je po pridigi blagoslavljala sol in voda, po sv. maši pa je bilo blagoslovljanje konj. Sv. Ivana dan se je blagoslovljalo v cerkvi vino. Blagoslovljanje konj in vina se je opustilo še preteklo stoletje, sol in voda pa se še blagoslovlja v praznik sv. Štefana, pa po sv. maši.

Omiko pospešuje razun cerkve in dvorazredne šole branje dobrih knjig in časnikov. V družbo sv. Mohora jih je vpisanih 103 (l. 1891.); časopis „Domo-ljub“ šteje v fari nad 50 naročnikov. Več posestnikov je vpisanih v c. kr. kmetijsko družbo in dobivajo „Kmetovalca“, pa tudi nekaj iztisov „Dol. Novic“ prihaja v faro. Osnovana je tudi farna in šolska bu-kvarna.

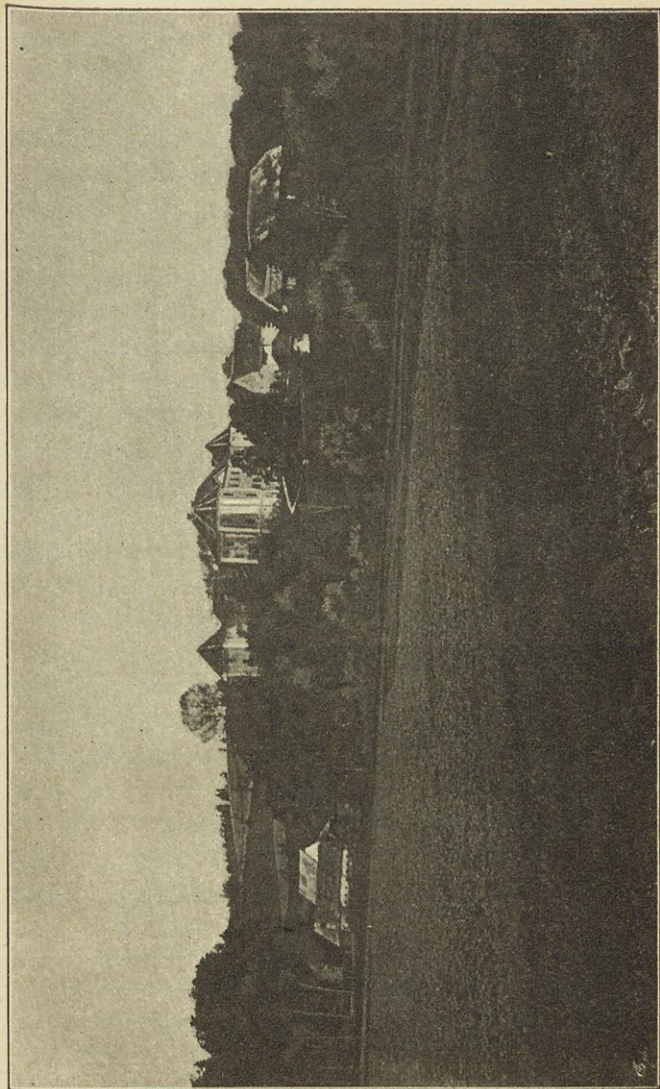

IV.

Gradovi in gradišča.

Azmed gradov in gradišč nam je najpreje omeniti lepega gradu *Seunigovega na Bokalcih*¹⁾, nemški *Strobelhof*. Nemško svoje ime ima grad po nekdanjih svojih posestnikih. V neki listini iz l. 1671. beremo, da se imenuje ta kraj „Schönprun oder Bokavce.“ Ta grad leži dobro četrť ure od Viča gor na prijaznem holmcu malo v stran od vasi kozarške. Zidan je v obliki kota, ima sprednjo in južno stran, ki oklepata v ozadji velik vrt. Ob času Valvasorjevem je imel grad v sredi nad vhomom precej visok stolp, v katerem je bila ura. Sedaj tega stolpa in ure ni več, pač pa so še dobro ohranjeni na vseh treh voglih čveterovogelni stolpiči. Na levi strani gradu je obširno gospodarsko poslopje, za gradom pa lepo obdelan vrt. Krog gradu so nasajena visoka, košata

¹⁾ Valvasor pravi: Das krainische Wort »Bokalce« aber bedeutet ein kleines Krüglein, mit welcher Benennung dieser Ort schon, ehe dieses Schloss erbaut war, bezeichnet worden. Valvasor K. XI. str. 566. Preje pa je misliti, da je ime nastalo iz: *ob Kalu*. Staroslovenska beseba kalъ namreč pomeni toliko kakor: lutum = blato = ilovica. Od todi imamo *kal*-na voda. Primeri »Dom in Svet« l. 1891. str. 223. Verojetno, da je to ime iz staroslovenskega kalъ nastalo, je tem bolj, ker je nekedaj ljubljansko močvirje prav do sem segalo. Krog vasi kozarške, ki je le za par streljajev od tega gradu oddaljena, je bilo v Valvasorjevem času še mnogo močvirja. Rekli so tedaj kraju »ob Kalu«, iz česar je nastalo *Bokalci*.
Pis.

Grad na Bokalcih (Strobelfhof). (Fotogr. dr. Fr. L.)

drevesa, le sprednja stran je prosta, od koder je proti Ljubljani in daleč tje čez barje krasen razgled.

Kedo je prvotno tukaj grad pozidal in kedaj? Valvasor piše o tem gradu precej obširno, ker je bil oseben prijatelj tedajnemu grajščaku Wolfgangu Sigismundu baronu Strobelhofu in je tudi na tem gradu več časa pri njem bival. Ta grad je že sila star, seveda ne v današnji obliki. Bil je nekedaj lastnina Jeterbenških gospodov. Ti gospodje (Hertenbergi, Hartenbergi itd.) so imeli nekedaj mogočen grad na Jeterbenku pri Topolu (Sv. Katarini). Bili so ministerijalci koroških vojvod, kateri so bili v 12. in 13. stoletju gospodje čez Kranjsko. Leta 1261. pa so dobili svoj grad v fevd od oglejskih patrijarhov. Prikažejo se pa v zgodovini najprej leta 1165.¹⁾ Ti Hertenbergi so prišli sčasoma do velike moči in veljave. Pozidali so več trdnjav in gradov. Hertenbergi so bržkone pozidali tudi prvotni grad na Bokalcih.²⁾ Iz Valvasorja izvemo, da so mu bili nekedaj gospodarji baroni brdski (Freiherrn zu Egkh) Brdski baron Adam pa ga je prodal l. 1580. Ivanu Dienerju.³⁾ Dalj časa je bil lastnina gospodov imenovanih Dienersberg, njihovi dediči pa so ga prodali Matiju baronu Strobelhofu v drugi polovici 17. stoletja. Ta je grad na novo pozidal in bogato olupšal, ker prejšnji stari grad je bil že sila slab in je žugal se podreti. Po teh gospodih, baronih

1) Zgodovina sorške fare str. 70.

2) Osemstoletnica v Šent-Vidu nad Ljubljano str. 6.

3) Skoraj gotovo bi se moralo glasiti: Ivanu Juriju pl. Dienersbergu. 1628. in naslednja leta namreč nahajamo to ime večkrat v listinah. Iz teh listin tudi izvemo, da je bil Ivan Jurij pl. Dienersberg cesarju Ferdinandu II. posebno priljubljen zaradi njegove zvestobe in je bil kamornik cesarjev. «Vicedomski arhiv.» 70a/18.

Strobelhof, se grad še dandanes po nemški tako imenuje, dasi so ga v teku časa imeli v posesti še drugi gospodarji. Baroni Strobelhofi so prišli iz Štajerskega. Njihov družinski grb ima v sredi podobo mladega kmetiča, ki drži v desnici srp, v levici pa tri pšenične klase. Vrh tega je še več drugih znamenj, kakor tudi v treh predelkih človeška glava. Zadnji baron Strobelhof je imel samo dve hčeri, katerih ena se je omožila z grofom Lambergom.¹⁾ Tako so prišli v posest tega gradu grofi Lambergi, kedaj, ne vemo natanjko, a že l. 1718. beremo ime Franc Bernard grof Lamberg v knjigi med udi bratovščine naše ljube Gospe v nebo vzete. Nekaj časa so bili na tem gradu tudi baroni Elsneri, a ti so bili le najemniki in ne lastniki. V drugem desetletji tega stoletja pa so grad kupili od Lambergov predniki sedanjega posestnika Jožefa Seuniga ob enem z gradom in posestvom v Čepljah.

Sezidal je sedanji grad, kakor smo že rekli, Matija baron Strobelhof²⁾, prvi posestnik iz te rodovine; a olupšal ga je šele prav bogato slavni Wolfgang Sigismund baron Strobelhof. Matija baron Strobelhof je bil tudi hraber vojak. Bil je ritmojster v isolanskem polku in je padel kot hraber bojevnik v tridesetletnej vojski krog leta 1645, kajti

¹⁾ Zvedel po prijaznosti blagorodne gospe Amalije Seunig-Ressel nove.

²⁾ Napaka je toraj v letopisu Slov. Matice l. 1880 str. 29, kjer pravi P. pl. Račics, da ga je pozidal *Valvasorjev prijatelj*, ob enem pa pravi, da je ta prijatelj Valvasorjev že l. 1645. umrl. Saj vemo, da je bil Valvasor šele 1641. rojen. Valvasorju prijatelj je bil sin prejšnjega, W. Sigismund, ki je pa grad le *polepšal* in ne zidal.

l. 1645 se mu je rodil njegov sin Wolfgang Sigismund.¹⁾ Ta Wolfgang Sigismund, o katerem spregovorimo še več pozneje v XIV. oddelku, je bil zelo izobražen plemenitaž. Imel je razum za lepe umetnosti. Eno sobo v stolpiču na južni strani je dal okrasiti z lepo, še sedaj dobro ohranjeno stukaturo. Več let je imel pri sebi nizozemskega umetnika, slikarja Almanaka.²⁾ Te slikarije so še sedaj dobro ohranjene. V stolpiču na severni strani so razne slike, vzete večinoma iz grške mitologije. Vidi se morski bog Neptun, Jupiter s svojimi strelami; na spodnji strani brenka Orfej na svojo harpo. Vse živali hite k njemu, ker jih je privabila čarobna moč njegove lepe godbe.³⁾

Naslikani so tudi v gradu nekateri predniki iz rodu baronov Strobelhofov. Bila je ta rodbina svoj čas prav imenitna in mogočna. Posebej nam je na tem mestu še omeniti neke pobožne device iz tega rodu, ki je umrla kot nuna karmelitarica v Pragi na Češkem v slovesu velike svetosti. Njeno samostansko ime je bilo Terezija od Jezusa.

Bila je ta pobožna devica hči gospoda barona Krištofa Adama Strobelhofa, cesarskega kamornega svetnika v Eisenerzu, in njegove žene gospe J., rojene baronice pl. Bärenberg. Rojena je bila v Gradcu na

¹⁾ Dimitz: Geschichte Kr. III. str. 418; Blätter aus Krain 1864 str. 55.

²⁾ Oesterr. Monarchie «Kärnten und Krain» str. 470.

³⁾ V tem stolpiču je na zidu letnica 1693. Ta letnica nam naznanja bržkone smrtno leto Valvasorjevo. Ko bi bile namreč tega leta šele slikarije dovršene, bi ne bil mogel že Valvasor o njih poročati.

Štajerskem dne 17. januarija l. 1629. in je pri sv. krstu prejela ime Marija Terezija.

Ko je ta deklica odrasla, je stopila dne 15. oktobra l. 1645. v samostan bosonogih karmelitaric v Gradcu in je prejela samostansko ime Terezija od Jezusa. Po prestani enoletni preskušnji je naredila naslednje leto dne 15. oktobra slovesno samostansko obljubo ter se tako za vedno posvetila samostanskemu življenju.

Na predlog kardinala grofa Harracha in na prošnjo cesarja Ferdinanda III. so češki deželni stanovci dne 11. aprila l. 1655. v posebni seji v Pragi proglasili sv. Jožefa, čistega ženina Marije Device, varuhom čeških dežel in posebnim zaščitnikom pokoja in miru. Ko je bil cesar Ferdinand III. stiskan od Švedov, je zaobljubil, če ga Bog reši po priprošnji sv. Jožefa te nadloge, da bode sv. Jožefu v čast zgradil novo cerkev in samostan. Ker je pa smrt preprečila, da ni mogel sam spolniti te obljube, jo je izvršil njegov sin Leopold I. Da bi potrebno vredili, sti bili v ta namen poslani v Prago dve karmelitarici iz Gradca. In glejte, v to je bila odbrana omenjena Terezija od Jezusa, ki se je s svojo prednico Elekto vred v Prago podala dne 16. avgusta l. 1656. S pomočjo cesarja Leopolda sti ustanovili in založili cerkev in samostan v čast sv. Jožefu, ki se še danes ponosno dvigata na drugem bregu mogočne Veltave, na Mali strani.¹⁾ Prednica Elekta je umrla ondi dne 2. januarija l. 1663. v slovesu svetosti. Terezija od Jezusa (baronica Strobelfhof) je v tem samostanu v veliki svetosti preživela 32 let. Velikokrat je

¹⁾ Primeri «Slovenec» l. 1892. št. 66. «Dopis iz Prage.»

bila postavljena za voditeljico novinkam, je postala podprednica in naposled celo prednica vsemu samostanu. Svoje lepo življenje je sklenila dne 22. maja na saboto l. 1688.

Naj še tu navedemo, kar piše Valvasor o tej bogoljubni devici, kar se je v resnici zgodilo. Ko je ta devica še med svetom živela kot žlahtna gospodična, je bila nekega dne povabljena na bogato pojedino in veselico. Ona pride. Ko pa vstopi v slavnostno sobano, ugleda ondi podobo Kristusa s težkim križem obloženega, ki ji spregovori te-le besede: „Ti si prišla na to veselico, da bi se razveseljevala s plesom in igro. Pomisli vendar, koliko sem jaz trpel za te!“

Od tega trenutka je bila vsa zamišljena in je stopila, kakor rečeno, v samostan, v katerem je prav sveto živela. Ko je bila še v Gradcu in opravljala enkrat devetdnevnic v čast sv. Jožefu in ga v njegovi kapeli goreče prosila, da bi ji pri Bogu izprosil, kar je njemu v čast, njeni duši pa v zveličanje, tedaj se ji prikaže sv. Jožef in ji razodene, da bode ona s prednico poslana v Prago, kjer bode ustanovila samostan njemu v čast. To se je, kakor smo že povedali, zares zgodilo.

Ko je bila še v Pragi, zboli neko zimo. Sama je v celici, mraz trese siroto. Tedaj prosi svojega angelja varuha pomoči. Ko jo pridejo samostanske sestre obiskat, se čudijo, od kod taka toplota v sobi, dobro vedé, da ni nikdo zakuril. Ali kako se zavzamejo, ko pogledajo v peč! Plamteč ogenj razgreva peč, in vendar ni bilo nič drv v peči!

Ura njene ločitve se približa, samostanske sestre jo obstopijo. Lepo ji žari obraz, veselo gleda na eno

in isto stran. Soredovnice prosi, da naj vendar pogledajo lepo božjo Porodnico, ki stoji najbližje poleg nje. A krog stoječe samostanske sestre ne vidijo ničesar. „Še več tacih resničnih dogodeb se mi je pravilo o tej presrečni devici“, tako sklepa Valvasor.¹⁾ Mi smo pa to natančneje zabeležili, ker je dogodek ta zares lep in ganljiv. Še sedaj hrani p. n. gospa sedanjega lastnika na Bokalcih (Strobelhof) malo podobico, katera nas spominja onega dogodka, ko je bila prišla ta pobožna devica na pojedino in veselico. Podobica nam stavi pred oči Kristusa s težkim križem obloženega, spodaj pa so napisane besede, ki se v prevodu tako-le glase: Prava podoba, posneta po izvorni podobi (originalu), katera se nahaja v Gradcu pri čč. oo. Frančiškanih. Iz te podobe je leta 1649. gospodična Marija Terezija baronica Strobelhof, poznejša karmelitarica v Pragi, slišala te-le besede: „Ti si prišla le-sem, da bi se s plesom in vsemi kratkočasnostimi razveseljevala; glej, jaz pa nosim s tolikimi bolečinami ta težki križ!“

Zgodovinsko pomenljiv je ta grad dalje radi Marije Eleonore baronice Strobelhof, rojene baronice Polhograjske. Ta plemenita gospa je bila, ki je prva — kedo bi mislil! — sprožila preserčno misel, da bi se za odgojo ženske mladine tako blago delujoče in zaslužene gospé Uršulinke v Ljubljano poklicale. V ta namen je bila namenila darovati 10.000 gld.; pa ovire, za katere preje ni vedela, so jo zadržale, da ni mogla tega blagega svojega naklepa izpeljati. A njej gre vse eno' zasluga, da so Uršulinke že tedaj prišle v naše glavno mesto. Za to njeno misel je

¹⁾ Valvasor K. XI. str. 566 in nasl.

zvedel blagi domoljub, ljubljanski trgovec in posestnik Jakob pl. Schellenburg. Ta je hotel izpeljati, kar je bila Marija Eleonora pričela. V pismu, koje je pisal l. 1701. prednici v Gorico, pravi, da je pripravljen pripomoči k ustanovitvi samostana in mu podeliti za vzdrževanje 20.000 gld.¹⁾ Soproj te baronice W. Sigismund je pa bil, ki je prvi napravil poštno zvezo mej Trstom in Ljubljano. Kako imenitni dogodki so tedaj v zvezi s tem gradom!

V gradu je bila prejšnja stoletja tudi kapelica sv. Avgušтина. Bila je spodaj pod stolpičem na severni strani gradu. Sedaj je seveda popolnoma opuščena, ohranjen pa je še kropilnik in nekaj cerkvene obleke. Sicer je pa bila ta kapelica majhna in nizka. V znožji prijaznega holmea pod gradom goni voda Gradašica mlin in žago, kar daje kraju še bolj romantično lice. Nekoliko od gradu na zgornjo stran se nahaja v gozdu studenec. O Valvasorjevem času so ljudje pripovedovali, da je ne še pred davnim časom bivala pri tem studencu velika čveteronogata kača! Tiste, ki so kar tje v en dan v smrtnih grehah živeli, je večkrat preganjala. Odkar so pa na bližnji hrast pri studencu napravili sv. razpelo, je ona huda kača zginila. Ta pripovedka je v pesniški obliki priobčena, če se ne motimo, v „Glasniku“.

Drug grad, ki je pa nekako na meji fare dobrovske in šentvidske, je grad *Čeplje* (*Zheple*). Ob času Valvasorjevem je bil grad še v dobrem stanu, sedaj pa so videti le še razvaline. Tudi to posestvo je sedaj lastnina p. n. gospoda Jožefa Seuniga, grajščaka na Bokalcih. Ker je grad ob ustanovitvi fare spadal

¹⁾ Dimitz: G. K. IV. str. 99.; Carniolia 1839. Nr. 84.

pod Dobrovo in je sedaj, četudi v razvalinah, last preje imenovanega gospoda grajščaka, ga hočemo tudi tukaj omeniti.

Ta grad stoji prav na samotnem kraju, rekel bi sredi gozda, pod Toškim Čelom nekako v sredi mej Dobrovo in Šent-Vidom. V knjigi Valvasorjevi nam je še ohranjena njegova podoba. ¹⁾ Grad je imel pritličje in nadstropje. Na širjavo je imel po tri okna in na sprednji strani šest oken. Olepšave ni nikake videti, široka lesena streha pokriva poslopje. Zdi se, da je bil ta grad zidan za lovce, ki so hodili v le-te temne gozde na lov. Koncem gradu je bil precej obširen vrt za zalenjavo in cvetlice. Kedo da ga je pozidal, se ne ve; bržkone so ga pozidali isti jeterbenški gospodje, kakor grad na Bokalcih. Zgodovinar Valvasor pravi, da je pred nekaj leti v grad treščilo, ga močno razdejalo, vendar pa so ga zopet dobro popravili in pozidali. V drugi polovici 17. stoletja mu je bil posestnik neki Jernej Bosio. Ta grajščak je bil v l. 1676.—1678. župan ljubljanski. Njegov sin Ivan Krstnik Bosio, gospod v Čepljah, je pa v l. 1682.—1687. časten župan za ljubljansko svobodno mesto. ²⁾ Začetkoma tega stoletja pa so grad kupili z onim na Bokalcih vred predniki sedanjega grajščaka p. n. gospoda Jožefa Seuniga, kateri ima v posesti tudi obširne gozde, ki so nekedaj Čepljam pripadali. Ker ta grad še ni stara podrtina, še ni o njem mej ljudstvom posebnih pripovedek. Pač pa pravi govorica, da so ondi v zemlji velikanski sodi, polni sladkega vinca.

¹⁾ Valvasor k. XI. str. 660.

²⁾ Osemstoletnica v Šent-Vidu str. 17

Tudi gradišč se v fari ne manjka, da celo ime za rimsko trdnjavo nam je ohranjeno.

Nad Razori v razorškem borštu nekako vštric z dobrovsko farno cerkvijo, je stal pred davnim davnim časom velik grad. Svet je tu 532 m visok. Ljudje pravijo kraju še vedno na Gradišču, dasi o gradu ni več dosti sledu. Gospod profesor A. Müllner je kraj preiskal in našel, da je bilo zidovje dokaj obsežno. Tudi sami smo si ta kraj ogledali, a težko je poznati, kje da je bil zid, le neka večja kotanja je opaziti, in vse se vjema s tem, kakor starinoslovec g. Jernej Pečnik popisuje v „Dom in Svetu“ bivališča prastarih stanovnikov po naši deželi.¹⁾ Za starost tega gradišča govori tudi to, da Valvasor niti razvalin ne omenja, in pa ljudska pravljica.

Tu gori je bivala nekaj — tako pripoveduje ustno izročilo — sila mogočna in bogata gospa. Večkrat je svojo zlatnino in srebrnino presuševala na solnčni gorkoti. Srce se ji smeje pri pogledu tolikega bogastva. Pa — napuh hodi pred padcem, pravi pregovor. Ko nekega dne zopet presolnčuje svoje zlatnjake in srebrnjake, se ji srce vzradosti pri pogledu tolikega leska in bogastva. Prevzetno in zaničljivo zakliče dol proti dobrovski božjepotni cerkvi: „Glej, Mati Božja dobrovska, jaz sem bogatejša in mogočnejša nego pa Ti!“ Kakor bi trenil, se pri teh bogokletnih besedah grad stresne in sesuje; pogrezne se pa tudi grajščakinja s svojimi zakladi vred.

Od tedaj preteče dolgo časa. Nekega lepega poletnega jutra pase pastirček iz Razor na tem samotnem kraju svojo živinico. Ko si brezskrbno popeva

¹⁾ «Dom in Svet» l. 1892. str. 29 in nasl.

in žvižga, zagleda naenkrat na Gradišču pred sabo obilno bliščečih zlatnjakov in srebrnjakov. Deček za trenutek osupne. A, ne bodi len, taka reč se ne dobi vsak dan na paši, — stegne roki, da bi si nagrabil tega bogastva. „Stoj!“ mu zakliče glas, „ko bi se bil ti danes umil, bi bili vsi ti zakladi tvoji“. Deček se pri teh besedah kviško ozre, od koder prihaja glas, in pri tej priči mu kane z mogočnega hrasta debela kaplja jutranje rose na nos. Deček si rosno kapljo brž z rokavom obriše. „Sedaj pa že smeš vzeti od tega bogastva, kolikor moreš z eno roko zagrabiti“ — mu pravi lepa gospa. Deček to stori, na kar prikazen zgine, in se zakladi zopet pogreznejo. ¹⁾ Ta pripovedka in druge okolnosti nas silijo, da pripisujemo temu gradišču zelo visoko starost. Pomenljiva je pa ta pripovedka za nas še v drugem obziru. Dotaknili se je bodemo zopet, ko bodemo govorili o dobrovski farni in božjepotni cerkvi.

Večkrat sem mislil, zakaj neki se imenuje posestnik nad Peklom „Gradišnik“. Gotovo je moral biti na onem mestu ali v obližju kedaj grad. In res! Star mož mi je rekel, da je v mladosti še videl tam gori kamenje in razvaline. Sedanji posestnik pa mi je kar pokazal, kje da je bil zid, ki se še precej dobro pozna. Pri sajenju sadnega drevja je Gradišnik že večkrat zadel na razvaline; tudi odvođen vkop je poznati. Grad je stal koncem sedanje Gradišnikove hiše in je bil precej velik. Nekaj stavišča nekdanjega gradu je spremenjenega že v rodovitno njivo. Saj je pa za grad kakor nalašč tudi pripraven stožasti griček. Tudi to gradišče mora biti že sila staro; Val-

¹⁾ Povedal Ivan Babnik iz Švice.

vasor niti razvalin ne omenja, dasi mu je bila vsa ta okolica dobro znana. Mogoče je pa tudi, da je stal tukaj kedaj paganski tempelj. Pomisliti moramo namreč, da mnoge razvaline, katere nazivlje ljudska govornica „gradišče“, niso družega, kakor ostanki starih paganskih tempeljnov.

Kak streljaj od Žerovnika na desnem bregu Gradašice se vzdiguje strm, pa ne visok griček, obrastel z gozdnimi drevesi. Na vrhuncu njegovem je podrtina, ki se tudi imenuje gradišče. Nekaj zidu je še ohranjenega, tako da se dá njegova nekdanja velikost natančno določiti. Dolg je bil 9 m, širok nad 3 m; zidu stoji še ohranjenega na višavo 2·73 m. Ta podrtina ni od nobene strani lahko pristopna, tudi ni sledu kake nekedanje poti. Gotovo je bila to mala trdnjavica, mogoče že za časa Rimljanov. Valvasor tega gradišča nič ne omenja, bila je toraj že pred 200 leti neznatna podrtina. Zakladov željni ljudje so tukaj že večkrat poskušali svojo srečo, pa do sedaj brez uspeha. Pač pa raste ravno na tej podrtini prekoristna rastlina „Astra montana“, ki je zdravilna zoper kačji pik.

Vsi ti gradiči so bili, če ne preje, gotovo v 15. stoletju podrti in pokončani. Saj vemo, da so leta 1416. pridrli Ogrji celo do Polhovega Gradca.¹⁾ Povsodi so požigali, rušili in morili. Pot jih je peljala ravno mimo imenovanih gradov. Ti so bili pa le predhodniki še hujših sovražnikov — Turkov. Kolikorkrat so Turki pridrli do Ljubljane, skoro vselej so pustošili po okolici, kakor nam poroča zgodovina. Leta 1476. pa so pridrli celo do Polhovega Gradca.²⁾ Pač

¹⁾ Dimitz »Geschichte Krains« I. str. 261.

²⁾ L. c.

se niso mogli ti mali gradovi divjemu navalu ustavljati, marveč prebivalci so raje vse popustili ter bežali v utrjeno glavno mesto, kar jim je bil tudi cesar Friderik ukazal. Zato so pa morali tudi vsi okoličani na štiri milje daleč na povelje istega cesarja l. 1478. pomagati pri utrjevanji glavnega mesta.¹⁾

Ne daleč od prej imenovanega Žerovnikovega gradišča stoji na prijaznem, 412 m visokem, stožastem gričku prijazna cerkva sv. Jurija, hruševska podružnica. O cerkvi bomo seveda pozneje govorili; tukaj nas zanima le to, da se pravi temu kraju na „Partici“. Od kod to ime „Partici“? To ime je nastalo iz laške besede „fortezza“, in laška „fortezza“ je nastala iz latinskega „fortilicium“. Fortilicium — fortezza — partica pa pomeni toliko kakor slovenska beseda *trdnjava*. „Na Fortici ali Partici“ pravijo tudi onemu ozidju za Gradiščem v Ljubljani, ki ni drugega, kakor ostanek rimske trdnjave. Ime „Partica“ nam toraj znači, da je morala biti tu gori o rimskih časih trdnjava. Saj vemo iz zgodovine, da so po naših krajih dalj časa Rimljani gospodovali in imeli mnogo trdnjav. Leta 16. po Kristusu so bile krog Ljubljane tri legije, t. j. 18.000 rimskih vojakov.²⁾ Res, da ni na tej Partici opaziti nikakih razvalin in je bil griček, preden so na njem pozidali sedanjo cerkvo, še bolj kipeč in rtast, a zob časa vse razje in metla njegova vse pomete. Lahko pa, da so razvaline porabili že tedaj, ko so zidali prvotno podružnico sv. Jurija tam na vasi, drugo pa je zdrčalo po strmini v dolino. Na severozapadni strani je omotna

¹⁾ L. c. str. 289.

²⁾ Valvasor, K. XIV. str. 126.

strmina. Precej pod robom je navpična pečina in v njej velika votlina, kamor so se včasih skrivali vojaški beguni. Saj je pa res kraj toliko skrit in nepristopen, da so bili lahko brez skrbij pred svojimi preganjalci.

Blizu na meji dobrovske in polhograjske fare stoji še dobro poznat tabor na višini 555 m. Tu so baje ženske (babe) premagale Turka, od tod tudi trdnjavi ime *Babna Gora*. Ker spada ta kraj že v polhograjsko faro, opustimo daljni popis in zgodovino o njem.

V.

Dobrova, podružnica v Št. Vidu.

er je fara dobrovska le del nekedaj toliko obsežne fare šentvidske, zato moramo pogledati najprej nekoliko v staro šentvidsko faro.

Šentvidska fara je bila nekedaj zelo obsežna. Spadale so od začetka pod Št. Vid sedanje fare: Polhov Gradec, Črni Vrh nad Polhovim Gradcem, Št. Jošt, Horjul, Dobrova, Sv. Katarina in podružniški cerkvi Sv. Jerneja v Spodnji Šiški in ona Sv. Duha na Golem Brdu. Fara ta je zelo starodavna. Imenuje se mej farami, ki imajo najstarejšo zgodovino za seboj. Kedaj da je bila ustanovljena, se ne ve prav za gotovo; navadno se imenuje leto 1085. kot ustanovno, zato se je tudi leta 1885. kaj slovesno obhajala osemstoletnica.

Ob ustanovitvi fare šentvidske pa v Ljubljani še ni bilo škofa. Vse fare to stran Drave so bile podložne oglejskim očakom, torej tudi Št. Vid z Dobrovo. Tako je bil določil cesar Karol Veliki l. 810., da naj bode Drava meja mej Solnogradom in Oglejem. V tistem času, ko je bila ustanovljena fara šentvidska, je bil v Ogleju za očaka — tedaj naš višji škof — Ulrik (od l. 1084.—1112.), ki je bil toliko imeniten, da je imel na cerkvenih zborih prvi sedež za rimskim papežem. Papež je bil tedaj slavni Gregor VII., njemu naslednik Viktor III.; na cesarskem

stolu je pa sedel Henrik IV. Ta je dne 11. junija leta 1077. očaku Sieghardu mej drugim podelil tudi marko Krajno, ki je bila dotlej spojena z vojvodino Koroško. To so zopet nasledniki cesarjevi potrdili očaku Bertoldu dne 25. januarja 1230.¹⁾ Očaki so pobirali davke, poljubno razpolagali s svojim posestvom ter dajali gradove, cerkve, zemljišča in kmete temu ali onemu v popolno last ali pa le za nekaj časa.

Tako je bil tedaj Št. Vid z Dobrovo pod duhovsko in svetno oblastjo oglejskih očakov. Je li očak sam kedaj prišel v faro šentvidsko, nam ni znano, a težko verojetno. Razni sosedni škofje so prihajali v imenu oglejskih očakov. Ti so nadzorovali duhovščino in vernike, posvečevali cerkve, oltarje, so birmovali itd. Neposredno pa je vse oskrboval in vodil arhidijakon. Vso očakovino so namreč radi ložjega vladanja razdelili na pet arhidijakonotov. Tak arhidijakonot je bil tudi v Ljubljani.²⁾

Leta 1350. je šel nadvojvoda Albreht kot zaveznik očakov temu v Furlanijo na pomoč. Da bi se mu hvaležnega skazal, podelil je očak Nikolaj njemu in njegovim trem sinovom dne 1. maja 1351. l. mnogo krajev na Koroškem, Kranjskem in v marki na 12 let v fevd, leta 1355. pa še patronat čez več oglejskih cerkev, mej njimi tudi patronat do fare šentvidske.³⁾

Cesar Friderik je ustanovil leta 1461. škofijo ljubljansko, kateri je podelil vse fare svojega patronata po Kranjskem, Koroškem, jedno faro na Solno-

¹⁾ Zgodovina farâ IX. zv. str. 29.

²⁾ Klun, Archiv str. 92.

³⁾ Dimitz: Geschichte Krains I. str. 228 in šematizem ljubljanske škofije l. 1891. str. 221.

graškem in gorenjegrajskemu samostanu vtelešene fare štajerke. Cesarskega patronata je bila tudi fara šentvidska, kakor smo videli. Tako je tedaj prišla velika fara šentvidska pod škofijo ljubljansko. Podaril jo je cesar stolnemu kapiteljnu, mej tem ko je še mnogo farâ po Kranjskem in drugih sosednih deželah ostalo pod oglejsko očakovino.

Znana od dobre strani pa je bila lepa in bogata šentvidska fara. Oglejski patrijarh je ne izpusti rad izpod svoje oblasti. Začne se pravda, ali naj bode še podložna oglejskim očakom, ali pa naj bode novemu ljubljanskemu škofu pokorna hči. Veraldinus de Nordiis, generalni vikar oglejskega očaka, trdi, da je fara šentvidska še oglejska, odstavi šentvidskega vikarja, katerega je ondi nastavil kapitelj ljubljanski, ter izobči vse, ki so se mu ustavljali, svetne in duhovske gospode. Temu nasilju pa so se škof in kapitelj po javnem notarju pismeno uprli in izobčenje proglasili neveljavnim rekoč, da hočejo v tej zadevi nadaljno z Rimom samim obravnavati.¹⁾ Od tega časa, kakor je videti, niso očaki več ugovarjali.

V tem času pa do leta 1723., ko se je fara dobrovska ustanovila in ločila od Št. Vida, je bila farna cerkev Dobrovčanom cerkev šentvidska. Gospodje duhovni pomočniki iz Št. Vida so prihajali tu sem opravljat vsa bogoslužna opravila. Navadno so ostajali po več dni skupaj na Dobrovi. Imeli so duhovna opravila danes pri tej, jutri pri oni podružnici ter se vračali na Dobrovo nazaj, kjer je bila precej za cerkvijo lesena hišica, „kaplanija“ imenovana.²⁾ V tej hišici so gospodje večkrat prenočevali; služila je pa

¹⁾ «Valvasor» k. VIII. str. 819.

²⁾ O tej še več pozneje.

v zavetje tudi ptujim duhovnikom, ki so prišli na božjo pot. Včasih so gospodje prenočevali tudi v vasi pri podružnicah, tako postavim večkrat v Brezji. Velikonočna spoved se je pričela s 3. nedeljo v postu. Duhovni pomočnik je šel to nedeljo popoldan v Brezje, je ondi prenočil ter spovedoval v nedeljo popoldan in v ponedeljek zjutraj. Tako tudi pri družih podružnicah po vrsti. Največkrat pa so bila duhovna opravila v božjepotni cerkvi Matere Božje na Dobrovi. Na Dobrovi se je tudi vsako leto slovesno obhajalo vstajenje Gospodovo na Veliko nedeljo. Za hrano je gospodom poskrbela danes ta, jutri zopet druga hiša. Včasih je kosil v eni, večerjal v drugi hiši. Da se gospodom pri tem ni najbolje godilo, si lahko mislimo, zlasti ne po hišah, kjer ni reda in snage. Zato se je kapelan Miha Kregar (l. 1697.—1718. v Št. Vidu) pogodil s posestniki tako, da so mu poslej namesto jedila dajali po polu goldinarja za vsakokrat, in pri tem je tudi pozneje ostalo.

Vsakoletni računi so se vršili pri vsaki podružnici posebej. K tem sta prišla navadno kapelan in župnik iz Št. Vida, eden ali dva zastopnika od škofijstva pa domača cerkvena ključarja. Pri cerkvi dobrovski pa so bili celo po štirje ključarji.

VI.

Na Dobrovi se ustanovi samostojna fara l. 1723.

Preobširna je bila fara šentvidska v prvotnem obsegu, da bi mogli duhovniki zadostovati svoji službi. Zato se je najpreje odcepila od nje l. 1321. fara polhograjska. Fara polhograjska je odtrgala velik, težavnejši del fare. Obsegala je namreč tisti čas vse to, kar obsegajo sedaj Pohov Gradec, St. Jošt, Horjul in Črni Vrh nad Gradcem.

Pa tudi potem še je bila fara šentvidska preobsežna. Ljudstvo ni moglo povsem spolnjevati nedeljskih dolžnostij, po drugi strani pa tudi dušni pastirji ne zadostiti svojemu poklicu. Prigodilo se je večkrat, kar je najbolj obžalovati, da je eden ali drugi zaradi velike daljave do farne cerkve umrl brez sv. zakramentov. Zato se je Dobrova ločila od Št. Vida l. 1723. dne 10. avgusta.

Da se je na Dobrovi že tedaj ustanovila samostojna fara, zato se je največ trudil in si prizadejal visokorodni gospod Frančišek Bogomir baron Polhograjski, ki je bil tedaj kanonik in stolni dekan v Ljubljani. Ta gospod, za Dobrovo nepozabnega spomina, je imel posebno zaupanje in ljubezen do Matere Božje na Dobrovi. On je zidal tudi sedanjo cerkev ter ji je še sedaj velik dobrotnik po svoji ustanovi.¹⁾

¹⁾ Njegova oporoka se nahaja v kapiteljskem arhivu, fascikel 183 št. 5.

Cela štiri leta je trajalo dogovarjanje radi ustanovitve samostojnega vikarijata. Prvikrat se je ta stvar pri stolnem kapiteljnu obravnavala dne 6. junija 1719. l. Sklenilo se je, da naj se vsi, kateri imajo kaj proti temu ugovarjati, zaslišijo; določijo se dohodki novemu vikarju. In res so nasprotovali in ugovarjali vsi sosedni gospodje, katerim so bili dohodki več ali manj prikrajšani. Ko so bili vsi zaslišani in nasprotja poravnana, je izdal in razglasil Ivan Jakob Schilling, generalni vikar ljubljanski, dne 11. avgusta 1719. l. prvi dekret.¹⁾ Dne 8. julija 1723. l. pa je ta dekret z malimi premembami potrdil in razglasil mil. gospod knezoškof Viljem grof de Léslié. Glej prilogo št. I. Iz tega dekreta povzemimo nekatere stvari:

- a) Vzrok, da se cerkev Matere Božje na Dobrovi odcepi od fare šentvidske je ta, da je ljudstvo na Dobrovi toliko oddaljeno od farne cerkve, da mnogokrat radi deževja ali pa snega ne more priti do farne cerkve, da bi prejemale sv. zakramente in druge duhovne dobrate; iz navedenega vzroka tudi ne more redno obiskovati ob nedeljah in praznikih božje službe. Kar je pa najbolj obžalovati, je to, da mora radi tolike oddaljenosti od farne cerkve ta ali oni umreti brez sv. zakramentov.
- b) Poleg cerkve M^r. B. na Dobrovi naj se novemu kuratu popolno podredijo podružniške cerkve: v Brezji, na Hruševem in v Gaberji. Kurat naj prejema kot svoj dohodek vsako leto 50 gl. kr. veljave iz cerkvenih dohodkov, obresti od

¹⁾ Prepis se nahaja v farni matrikuli.

Waltschecherjeve glavnice 1000 gld., kateri so naloženi pri deželni vladi; dalje naj ima biro iz omenjenih sosesk, katera znaša 22 mernikov pšenice, ki se je dotlej šentvidskemu vikarju dajala, pa 3 mernike, katere je preje dobival polhograjski kapelan iz okolice brezniške; dalje se prisodi novemu vikarju njiva pri mežnariji pa vsa štolnina od duhovskih opravil.

- c) Novi vikar na Dobrovi naj se imenuje podvikar in naj bode odvisen in podložen šentvidskemu vikarju. In da se bode to tudi na vnanje nekako pripoznavalo, se ukazuje, da mora v praznik farnega patrona sv. Vida kakor tudi na praznik obletnice posvečenja šentvidske cerkve priti s svojimi farani v procesiji v faro šentvidsko. Kot odškodnino za bero in štolnino pa naj plača šentvidskemu vikarju vsako leto 15 gld., kapelanu pa 3 gld. nemške veljave. Šentvidski vikar naj pride k vsakoletnim cerkvenim računom; za trud naj prejme 1 gld. 20 kr. kranj. veljave.
- d) V vaseh: Rozore, Komanija, Draževnik, ki spadajo pod sv. Peter v Ljubljani, nima nikake pravice, pa tudi nikake dolžnosti ne, sme pa iz omenjenih vasi pokopavati mrliča ter pokopnino sam sebi pridržati. V sili sme v omenjenih vaseh tudi bolnika prevideti ali krstiti, pa od tega, kar dobi pri tem, sme le polovico pridržati, drugo polovico pa mora vikarju pri sv. Petru izročiti. Da ne bode cerkev sv. Martina v Podsmreki kake škode trpela, se določuje, da sme na nedeljo po rojstvu Marijinem doma samo mašo opraviti in potem pa naj gre v procesiji z verniki v Podsmreko. V nedeljo po sv. Martinu

pa naj ne bode doma nič maše in naj mašuje v cerkvi sv. Martina v Podsmreki.

- e) Da bi ne bila cerkev na Brezovici po novi fari kaj oškodovana, se zaukazuje, da naj vikar dobrovski v torek po Vel. noči (tedaj je bil še zapovedan praznik) ali pa v praznik brezmadežnega spočetja M. D. pelje farane na Brezovico, da se vdeležijo ondi popolnega odpustka, tudi naj vikar ondi mašuje. Kadar pride kapelan brezovski na Dobrovo pomagat spovedovati, tedaj naj ga iz cerkvene miloščine vsakokrat odškoduje z 1 gld. kranj. veljave. Če dobrovski kurat ne more sam vseh sv. maš opraviti, tedaj naj jih odpošlje pred vsemi drugimi kuratu na Brezovico, kateri je mora pa opraviti na Dobrovi.

Ko je bilo tako vse vrejeno, je bil za prvega dobrovskega vikarja izvoljen gospod Ivan Avguštin Rakovec, magister filozofije in kapelan v Vodicach. Prevzvišeni gospod knezoškof ljubljanski Viljem grof de Lêslië so ga sami na Dobrovi inštalirali. Veliko je bilo navdušenje in veselje novih faranov. Gromovito streljanje iz topičev in drugo je naznanjalo ta veseli dogodek vsej okolici. Po sv. opravilu je bil obed pod milim nebom, katerega je bil pripravil svitli gospod Wolfgang Herbart grof Lamberg grajščak na Bokalcih. Mnogi p. n. gg. kanoniki in drugi odlični gospodje so bili pri obedu z imenovanim mil. knezoškofom vred. Tako je tedaj od 10. avgusta 1723. l. Dobrova imela svojega stalnega dušnega pastirja.

Meje prvotni fari so se precej ločile od sedanjih mejâ, kar smo že opomnili. Proti Vrhniki, Horjulu, Polhovemu Gradcu je bila meja kakor je sedaj. Na severni strani je spadala k Dobrovi še vas Osredok,

tako tudi še Krašec in grad Čeplje.¹⁾ Na vzhodno stran je bil v faro privzet bokalški grad in v Kozarjih menim da dve hiši na levi strani ceste. Vse druge hiše v Kozarjih (22 hiš²⁾), potem vasi Rozore, Komarnija, Draževnik, Podsmreka s podružnico sv. Martina so ostale v fari šentpeterski.

Kako nenaravna da je bila ta meja proti fari šentpeterski, lahko vidi vsak. Od Dobrove do Rozor je le kakih deset minut in se lahko dokliče do farne cerkve, mej tem ko je do sv. Petra blizu 1 1/2 ure. Smel je pa, kakor smo omenili že v ustanovnem pismu, v sili tudi v teh vaseh nekatera duhovna opravila opravljati dobrovski vikar. Ker je bilo rečeno, da sme le v sili tudi krščevati, pa ni imel vikar radi tega po noči nikoli miru. Iz omenjenih vasij so raje ljudje h krstu na Dobrovo prinašali nego k sv. Petru, ker je daleč. Tako so navadno dobrovskega vikarja o polnoči ali ob 2. po noči klicali, češ, da je sila!

Sploh so imele tedaj mnoge fare kakor tudi škofije zelo nenaravne meje. Vsled odredbe cesarja Jožefa II. z dne 2. decembra l. 1785. pa so se v sporazumljenji s cerkveno višjo oblastjo oddaljene vasi dosedanjih farâ podredile sosednjim bližnjim faram. Tako je tudi že koj leta 1785. podružnica podsmreška prišla k fari dobrovski z ostalimi vasmî vred. Dobrovska fara je s tem pridobila nov velik obseg na najlepšo in najrodovitnejšo stran. Nasproti pa je Dobrova odstopila vas Osredek s petimi hišami in 4 kmetijami na sv. Katarino, ko se je ondi leta

¹⁾ Po farni matrikuli in najdenem starem zemljevidu.

²⁾ Zapisnik v šentpeterskem arhivu Spadala sta le Kocjan in Marin pod Dobrovo, drugi pod sv. Peter. Pis.

1787. samostojna lokalija ustanovila. Šentpeterski vikarji pa niso zgubili z dotičnimi vasmi takoj tudi vseh pravic do njih. Moral je dobrovski župnik še vedno oddajati nekaj štolnine, katero je prejel od duhovskih opravil v dotičnih vaseh. Iz uradnih dopisov povzamemo, da sta se l. 1813. tedanji župnik šentpeterski in dobrovski dogovorila, da bode za naprej župnik dobrovski šentpeterskemu imel plačevati vsaka tri leta le 1 gld 45 kr. Tudi bera je še vedno ostala župniku šentpeterskemu, katero je moral pa od leta 1787., ko se je v Polji ustanovila fara, deliti z poljskim župnikom! Tako je bilo do leta 1853. Tega leta pa je deželna vlada določila, da ima ta bera prenehati, kakor hitro bo katera teh far izpraznjena, da pa ima to za naprej pripadati župniku dobrovskemu. Na ta način je pripadla polovica te bere dobrovskemu župniku že leta 1855., ko je šentpeterski župnik Matevž Svetličič postal kanonik v Novem Mestu.

VII.

Cerkve v fari.

Dobrovska fara šteje s farno vred pet cerkvâ. Farna cerkev na Dobrovi je posvečena Materi Božji v nebo vzeti in je starodavna božjepotna cerkev. Njene podružnice so: cerkev sv. Neže v Brezju, sv. Jurija na Hruševem, sv. Ivana Krstnika v Gaberji, sv. Martina v Podsmreki. Prve štiri cerkve so, kakor smo videli, nekdej spadale pod faro šentvidsko, zadnja pa pod faro šenpetersko v Ljubljani. Večkrat se dobrovska fara dovtipno imenuje lesena fara, ker imajo vse njene cerkve lesena imena: od breze, hruške, gabra, smreke. Da, celo farna cerkev se večkrat kliče „Matere Božje v leščevji“; zakaj, bomo kmali povedali. Vse cerkve so, izvzemši nekatere pomanjkljivosti, v prav dobrem stanu. Oglejmo si sedaj po vrsti bližje te cerkve in njih zgodovino!

1. Farna cerkev Matere Božje v nebo vzete.

A. Zgodovina cerkve.

Dragocen biser dobrovske fare se sme po pravici imenovati njena starodavna božjepotna cerkev Matere Božje v nebo vzete. Kraj, kjer stoji sedaj farna cerkev, je zgodovinsko važen že iz prejšnjih časov, predno je bilo na njem prvo svetišče postavljeno. Kdo bi slutil, da je na tem kraju že Rimljan žgal svojo opeko! In vendar je tako. Leta 1744. so obzidali pokopališče na vzhodni strani z debelim

zidom. Ko so kopali za ta zid temelj, so zadeli na štiri peči za žganje opeke, našli so tudi mnogo še cele in razrušene opeke. Ko je leta 1762. tedanji vikar Jernej Zupanc dal kopati krog njive nad pokopališčem globok rov, ki naj bi bil namesto kake druge ograje, je našel, kakor sam pravi, v zemlji od kostnjaka pa proti farovžu (tedaj je bil farovž na vzhodni strani cerkve) nad 20 kosov opeke za tlak, kakor tudi razvaline nekdanje opekarne. Ta opeka je bila nad dve pedi dolga in poldrugo ped široka. ¹⁾ Gospod Zupanc je bil tudi spraviel sedem kosov te opeke, katere so pa gotovo nevedneži pozneje za kaj drugega porabili. Ne daleč od tod gori na hribu se kraju še sedaj pravi v „Glinih jamah“ in posestniku ondi pri „Glinarju“. Brez dvoma so tu kopali glino, iz katere so delali opeko. Vprašamo sedaj, kdo je imel tu opekarno? Tu v okolici ni nikakega tako starinskega in velikega zidovja, da bi bilo kazalo zaradi tega napravljati opekarne; tudi prvotna cerkev ni bila tolika. Iz tega lahko sklepamo, da so že Rimljani na tem kraju izdelovali opeko, katere so veliko porabili v stari Emoni (Ljubljani) za razne stavbe, pri utrjevanji mesta, za vodovode itd. Prvo naselbino v naših krejih — Emono — je ustanovil namreč že cesar Avgust l. 34. pred Kr. V smrtnem letu tega cesarja l. 14. po Kr. pa je bilo podjarmljenje planin-

¹⁾ Ta dragoceni zgodovinski podatek nam je ohranil vrli Jernej Zupanc, četrti vikar na Dobrovi, v svoji matrikuli, katero je začel spisovati l. 1760. Glejte, zopet nov dokaz, kako potrebna da je nam farna kronika, za kar je pisatelj tem vrsticam pri l. dekanijski konferenci za okolico ljubljansko l. 1891. stavil samostalen predlog, ki je bil od vseh čč. gg. konferentov z veseljem sprejet.

skih dežela povsem dovršeno. Leta 16. po Kr. so bile krog Ljubljane že tri legije, to je 18.000 rimskih vojakov. ¹⁾ Rimljanov na Dobrovi nas spominja tudi „Partica“ na Hruševem, o čemer smo že govorili.

Od časa rimskega gospodstva po naši deželi pa do časa, ko je bila prva kapelica postavljena na tem kraju, mine več sto let. Opekarne se razsujejo, nalivi nanesejo zemljo, znak preteklosti zginje. Grmovje in temen gozd zopet pokriva ta kraj.

Kedaj si je Marija izbrala tukaj svoje svetišče, kedaj je bila postavljena prva kapelica?

Poglejmo, kaj nam o začetku te božjepotne cerkve poročajo ustno izročilo in zgodovinopisci!

Pred sto in sto leti jo pokrival ves ta hrib, kjer je sedaj nad cerkvijo farovško polje, kjer so farovž in farovška poslopja, še temen gozd. Segal je prav dol do travnikov. Da je temu res tako, se lahko prepričamo. Saj še ni več nego 140 let, ko je grmovje in gozdno drevje raslo še prav tikoma pri cerkvi, ko je vendar cerkev bila postavljena že toliko sto let preje. Njivam nad cerkvijo se še sedaj pravi na „Borštu“, ker je ta svet šele Jernej Zupanc, četrti vikar na Dobrovi, spremenil v njive; preje pa je bilo grmovje in gozd. Tudi stari bakrorezi za spominske podobice kažejo, da je nekedaj gozd segal prav do cerkve in seveda pivotno prav do travnikov. To se nam je zdelo potrebno omeniti, da bode mogel častiti čitatelj naslednje lože umeti.

Mej ljudstvom živi pobožna legenda, katera nam pripoveduje čudežni začetek te cerkve in božje poti.

¹⁾ Dimitz «Geschichte Krains» I. str. 12. 15. Valvasor XIV. str. 126.

Ta legenda je bila že večkrat opevana. Prav mično jo je sestavil pokojni J. Kovačič, kanonik v Trstu. Natisnjena je v Slomškovih „Drobtinicah“ leta 1863. in obsega 41 osemstopnih kitic. Ta legenda nam pripoveduje, da je našel priprost, pa pobožen pastirček trikrat zaporedoma svojo živinico klečečo pred lepo podobo Matere Božje v leščevem grmu. Vsakokrat mati podobo dobro v škrinjjo zaklene, a podoba je zopet v leščevem grmu in — živinica jo časti! Vzamejo toraj čudežno podobo, postavijo malo kapelico ter denejo vanjo lepo podobo.¹⁾

V bistvu ravno to, samo da mesto vse črede imenuje le dve ovčici, nam pove tudi mična pesmica, katero je zložil blag. g. Andrej Praprotnik, nekedar na Dobrovi učitelj, sedaj pa velezaslužen umirovljen ravnatelj prve deške šole v Ljubljani. Tu Vam podamo mično pesmico v njeni celoti:

1.

Leži, leži dolinica,
Dolin'ca lepa dobrovska;
Zelene trate in polje
Se z gozdi gostimi vrste.

2.

Pastirček tam je pasel mlad
Ovčice svoje mnogokrat;
Zverine divje bal se ni,
Od svoje črede jo podi.

3.

Zgodi se nek poletni dan,
Ko tropič svoj že ima zbran;
Ovčic mu dveh ne staje še,
Iskat ju koj po gozdu gre.

4.

Ni dolgo v gozdu se mudil,
Ovčici ljubi je dobil;
Al' kaj je to, on sam ne ve,
Klečali ste ovčici dve.

5.

Pred njima pa podoba je
Bliščeče božje Matere;
In sveti strah obide ga,
Prečudno gre mu do srca.

6.

Podobico je koj pobral,
Jo skrbno shranil, k sebi djal;
Domov hiti z ovčicami,
Prigodbo pravi materi.

¹⁾ Natančneje glej v našem spisu »Stara božja pot na Dobrovi« stran 10. in nasl.

7.

Podobo mati spravi to,
Ni mar jej zanjo kaj bilo;
Naravnost izgovarja se:
«Igrača to otročja je».

8.

Pastirček zjutraj v gozdu spet
Podobo najde kakor pred;
Domov hiti z ovčicami,
Pokaže spet jo materi.

9.

«Gotovo vzel si jo doma,»
Zavrne mati sinčeka,
«Kako bi le podoba ta
V Dobravo gosto sama šla?»

10.

In mati zopet spravi jo,
Zaklene skrbno v skrinjico;
Prepričati se dalje če,
Al kaj resnice temu je!

11.

Pastirček zjutraj v gozdu spet
Podobo najde kakor pred;
Domov hiti z ovčicami,
Pokaže spet jo materi.

12.

In mati zlo prestraši se,
Ko zve, da to resnica je;
Verjame vse in iz srca
Časti Marijo in Boga.

13.

Na kraj prigodb čudne te
Mars'kteri romat, molit gre;
Kapelico sezidajo
Podobo v njo postavijo.

14.

Marije čast se tu glasi,
Pomoči mnoge Bog deli;
In kmalu še postavijo
Prijazno cerkev romarsko.

15.

Iz daljnih krajev sem ljudje
K Mariji v cerkev to hité;
In tudi še današnji dan
Ta sveti kraj je dobro znan.

16.

Tu starih sedem lip je še,
Mogočno so izraščene; ¹⁾
Na njih pa ptičice pojo.
Mariji hvalo, čast dajo.

17.

Od bližnjih krajev in drugod
Ljudje gredo sem božjo pot;
Marija mila dobrowska
Pomoč in milost mnogim dá. ²⁾

Jernej Zupanc, četrti vikar na Dobrovi, pravi v svoji matrikuli, da je ob njegovem času (krog leta

¹⁾ Do dne 10. aprila 1888. je stal na vzhodni strani cerkve hrast orjak. Na porobku je imel v premeru nad 4 m. Moral je biti nad tisoč let star.

²⁾ «Vrtec» l. 1890. str. 113.

1760.) bila razširjena mej ljudstvom še druga popevka, katera je naštevala mnoge odpustke tej cerkvi podeljene. A vsakdo vidi, da je ta pesem poznejšega izvira, ko je bila cerkev že pozidana in so jo romarji obiskovali, sicer bi ne mogla opevati raznih cerkvi od Rima podeljenih odpustkov.

Iz vseh teh pripovedek mi z gotovostjo lahko to povzamemo, da so zares posebne in izvanredne milosti, prejete na tem kraju po priprošnji Marije Device, dale povod začetku te božje poti. Še sedaj pa raste zunaj cerkve blizo oltarja tikoma ob zidu skrivnostna leska, katera je bila dalj časa zatrta, pa je zopet ozelenela. Sedaj je ta grm že precej močan. Zavarovan je v kotiču z leseno ograjo. Romarji ga imajo v veliki časti in marsikdo si skuša utrgati kak listič, da si ga vzame za spomin na „Marijo v leščevji.“

Poglejmo sedaj kaj o tej cerkvi zgodovinpisci poročajo. Neumrljivi domovinoljub Valvasor omenja to božjo pot na dveh mestih v svoji knjigi „Ehres des Herzogthums Krain.“ Imenuje jo eno najstarejših cerkev v vsej deželi kranjski.¹⁾ Ravno tako pravi tudi Jurij pl. Talničar v svoji „Epitome chronologiae Carnioliae“ prestaro svetišče Marijino.²⁾ Ta pisatelj nam pove, da stavijo nekateri začetek tej cerkvi v leto 970. Le žal, da nam on tudi ne pove, na kaj se opira to poročilo.³⁾

¹⁾ «Dieses ist eine uralte Kirche» in zopet «... eine von den ältesten Kirchen im ganzen Lande Krain.» Valvasor K. VIII str. 819 in K. XI str. 566.

²⁾ «Vetustissimum Carnioliae Deiparae Sacrarium,» str. 39. in 102.

³⁾ Jernej Zupanec, četrti vikar na Dobrovi, pa sklepa iz opekaren, katere so se našle konec pokopališča, tako-le: Znano je,

Da opustimo vse drugo, naj omenimo še pripovedko, katero smo natančneje že na strani 45. povedali. V obleki takih pripovedek je navadno skrito jedro zgodovinske resnice. Rekli smo tam, da je bogata in prevzetna grajščakinja nekega dne zaničljivo se ozrla dol proti dobrovski božjepotni cerkvi ter izrekla bogokletne besede; „Glej Mati Božja dobrovska, jaz sem bogateja in mogočnejša nego Ti!“ Na te drzne besede se grad strese in sesuje, pogrezne se pa tudi grajščakinja s svojimi zakladi vred. Iz te pripovedke povzamemo, da je tukaj že bilo postavljeno svetišče, ko je tu gori na Gradišču še paganka bivala ali se pa morebiti celo še kaka boginja ča-

da so Franki, ko so prišli v našo deželo, pozidali na desnem bregu Ljubljanice mesto do Karlovih vrat. Brez dvoma se je v to porabilo mnogo na Dobrovi narejene opeke. Ker so bili pa Franki že vsi kristjani, so si postavili delavci na Dobrovi malo kapelico in morebiti imeli ob nedeljah in praznikih božjo službo. Po posebni na tem kraju zadobljeni milosti pa je kraj zaslovel . . . . .

Misel ta je izvrstna, a moti se pa pisalec o času, v katerem so Franki prišli v našo deželo. Piše namreč: « . . . inde facile conjicimus, quod, dum circiter ante 600 annos depulsus Francorum populus Labacum advolans sedem sibi fixerit . . . , magna copia de Dobrovensibus lateribus in id impensa fuerit. » Po Zupančevem mnenju so morali Franki priti šele v 12. stoletju na Kranjsko (Zupanec je bil na Dobrovi od l. 1753.—1786.), ko vendar vemo, da je prišla Kranjska pod oblast Karola Velikega že leta 788., in l. 911. so izumrli Karolingi. Da bi se bolj prepričali, kaj bi bilo o tem misliti, smo poprašali strokovnjaka v tej zadevi, p. n. gospoda prof. Müllnerja, kustosa muzejskega. On pravi, da Franki sploh opeke niso rabili, še manj pa jo žgali; drugič pa se popis te opeke popolno vjema z obliko rimske opeke, katere več kosov hranijo v deželnem muzeju. Opekarne so imeli Rimljani tudi na Brezovcu na onem kraju, kjer je sedaj poslopje in posestvo gosp. Potokarja. Še sedaj se najdejo ondi kosi opeke različne oblike in velikosti.

stila. In ko nam poroča pravljica, da se je grad z grajščakinjo pogreznil, nam to naznanja, da je Marija naposled premagala pagansko temo. To nas pa zopet opravičuje, da stavimo začetek te cerkve in božje poti, če ne preje, v začetek desetega stoletja, kakor omenja Talničar.

Tu bi znal priprosti čitatelj, kojemu je svetovna, oziroma cerkvena zgodovina neznana, z začudenjem prašati; kaj, šele tako pozno je našim pradedom posijala oživljajoča moč sv. evangelija? Predaleč bi nas zapeljalo, ko bi hoteli na tem mestu le samo površno omenjati, kako se je sv. vera po naših krajih razširjevala. Zato povemo samo mimogrede, da se je sv. vera tudi po naših krajih že v I. stoletju razširjevala.¹⁾ Leta 284. je mej drugimi tudi nek žlahten mladenič, Pelagij po imenu, za sv. vero pretrpel mučeniško smrt v Ljubljani (Emoni). V IV. stoletju je imela Ljubljana že svojega škofa in koncem istega stoletja tudi že redovnike in skoro gotovo tudi redovnice, kakor je razvidno iz nekega pisma, katerega je njim pisal sv. Hijeronim l. 390.²⁾ Pa prišla je doba preseljevanja narodov. V V. in VI. stoletju so divjali razni barbarski narodi vprav po naših deželah. Pustošili so zemljo naših pradedov, razdirali cvetoča mesta, morili mirne prebivalce, plenili in požigali njihovo imetje. Zatrtja je bila pri tem tudi duhteča cvetka sv. krščanske vere, le tu in tam se je še ohranila.

Kakor pa po hudi nevihti toliko čisteje solnce posije, tako je tudi tedaj po prestanih viharjih luč

¹⁾ »Letopis« l. 1882/83. str. 196.

²⁾ Dimitz, »Geschichte Krains« I. str. 43 in »Letopis« 1882/83. str. 171—175.

svetega evangelija toliko lepše posvetila. Naši očetje so prejeli luč sv. vere deloma iz Ogleja, deloma iz Solnograda. Hitro se je krščanstvo razširjalo po naši deželi, ko so prišli pod Karolom Velikim v 8. stoletju Franki v našo deželo. Pri sosednih Slovanih sta pokristijanjenje dovršila solunska brata sv. Ciril in Metod v 9. stoletju. Prišla sta pa tudi s Slovenci v neposredno dotiko.¹⁾ Ko se je pisalo 1085, je bila v Št. Vidu nad Ljubljano že fara ustanovljena.

Vrnimo se sedaj zopet k farni cerkvi dobrovski. Prvotna kapelica je morala biti seveda majhna in priprosta. Ko je pa ta kraj zaslovel po obilnih tukaj zadobljenih milostih, je postala kapelica pretesna za mnogoštevilne častilce Marijine. Pozidali so z doneski pobožnih romarjev leta 1231. — tako se splošno sodi — prvo cerkev.²⁾ V tej prvi cerkvi so bili naslednji oltarji: 1. veliki M. Božje v nebo vzete; 2. sv. Marije Magdalene; 3. sv. Lenarta; 4. zopet M. Božje v nebo vzete. S tem oltarjem je bila sklenjena bratovščina enacega imena. Poleg teh oltarjev je bila še mala kapelica, posvečena sv. Štefanu, prvemu mučencu. Po številu oltarjev soditi ni bila prejšnja cerkev mnogo manjša od sedanje.

Kaka osoda je ob turških časih to cerkev zadela, se ne ve. Gotovo pa kruta sila sovražnikova ni šla brez vsacega znamenja mimo. Saj vemo, da so po okolici ljubljanski pogosto ropali in požigali in prav todi mimo se je drvila l. 1416. ogrska in l. 1476. turška divja sila. Zgodovinar Valvasor nam naravnost poroča, da so napadli podružniško cerkev

¹⁾ »Letopis« l. 1884. str. 145 in nasl.

Pis.

²⁾ To letnico ima tudi Talničar v svoji »Epitome« str. 39.

na Hruševem, ki je bila neznatna in skrita; kako naj bi se bili izognili cerkvi Matere Božje na Dobrovi, ki je bila tedaj že sloveča božjepotna cerkev! Škoda, da les in zid molčita. ¹⁾

Zob časa je moral stavbo že močno razdjati, zato so sklenili dne 29. aprila l. 1711. o priliki vsakoletnih cerkvenih računov, da se zida nova cerkev. Jeli so precej kamenje, les in druge potrebne reči pripravljati. Tretji teden po Veliki noči l. 1713. so staro cerkev vso podrli in na njeno mesto sedanjo pozidali. Dovršili so jo leta 1716. Zidarski mojster je bil Gregor Maček iz Ljubljane. Neumrljive zasluge pri tej cerkvi si je pridobil visokorodni gospod Frančišek Bogomir baron Polhograjski, ki je bil tedaj stolni kanonik in dekan v Ljubljani. On se je veliko trudil, da se je cerkev zidala že tedaj, in je sploh tudi vse zidanje vodil. Imel je ta blagi gospod, kar smo že omenili, posebno ljubezen in zaupanje do dobrovske Matere Božje. To tudi naravnost pripoznava v svoji oporoki, v kateri se je precej bogato spomnil te cerkve in ji je toraj še sedaj velik dobrotnik.

Sedanja cerkev obstoji iz dveh osemvogelnatih rotund, kateri nositi veliki kupoli. Zid je sila močen in ima 2·3 m debelosti. Vsa cerkev je znotraj 23·6 m dolga. Za faro samo še zadostuje, a ob času shodov je seveda mnogo premajhna. Pomniti pa moramo, da cerkev ni bila zidana kot farna cerkev, ampak kot podružnica fare šentvidske. Morebiti, da so že tedaj

---

¹⁾ Napačno je, kar poroča »Danica« l. 1859 str. 59 in za njo »Blätter aus Krain« str. 167, da je cerkev l. 1458. *pogorela*. Ta pomota izvira iz napačno tolmačene listine, katera nam je znana.

mislili na ustanovitev fare, gotovo pa ne mislili na to, da bi utegnila postati s časom tako obširna.

V tej novi cerkvi je pet *oltarjev*. Veliki je posvečen M. Božji v nebo vzeti. Do njega vodijo tri stopnjice; oltar ima privilegijo na 7 let. Podstava mu je iz lepega marmeljna, le žal, da je napravljena v preobširni meri. Ne vemo, če se bode dal za kaj porabiti, kadar bodo napravljali nov kamneni oltar. V prejšnjem stoletju je bil altar tako narejen, da so štirje veliki svetniki držali prestol Marijin. Bil je ta oltar popolnoma posnet po oltarju v cerkvi sv. Petra v Rimu in je bil edini te vrste na vsem Slovenskem. Marijina soha je bila preje tudi drugačna. Bila je z božjim detetom vred vsa oblečena, slično kakor je še zdaj na sv. Višarjih, Šmarni Gori in drugod. V inventaru cerkvenem za leto 1755. beremo tudi „pet oblačil za Mater Božjo“. Leta 1795. je prosil tedanji župnik s ključarji vred kapitelj in c. kr. okrožni urad, da bi dovolil kak cerkvi pripadajoč kapital porabiti za napravo novega oltarja in tabernakeljna. Hoteli so napraviti nov, v ognju pozlačen tabernakelj. Pasar bi ga bil naredil z baldahinom vred za 1500 gold. Ta prošnja pa ni bila uslišana, kakor pravi uradni dopis okrožnega urada, zaradi vojske in pa, ker bo morala cerkev fari šentvidski pripomoči s svoto 2000 gold. pri zidanju nove farne cerkve, ki se je jela ondi graditi l. 1796.¹⁾ Napravili so toraj le

¹⁾ Ko so jeli v Št. Vidu zidati novo cerkev, je c. kr. okrožni urad z dopisom z dne 31. januarija l. 1795. od dobrovske cerkve zahteval prispevek 2000 gold. Tedanji župnik in cerkveni ključarji so se uprli tej krivični zahtevi, saj je bila Dobrova že nad 72 let od Št. Vida ločena in popolno neodvisna. Napravili so priziv na najvišji dvorni urad (Hofstelle), a zaman. V letnih cerk-

lesen oltar, dovršen je bil l. 1799. Prejšnjo oblečeno podobo so odstranili in napravili drugo, katera se nahaja še sedaj v oltarju. Vse to je pozlatil in oltar marmoriral Tobija Schaffenrath iz Ljubljane za 400 gld. Zob časa vse razje, tudi ta oltar je že ostarel, zato so pod župnikom J. Poklukarjem napravili l. 1853. sedanjega. Naredil ga je podobar Matevž Tomec v Št. Vidu za 1400 gold. Oltar je mnogo prevelik in v nikaki razmeri z drugo opravo. Treba bode resno misliti na to, da se napravi nov, lep, kameniten oltar, kar bode prijaznemu svetišču Marijinemu dalo šele prav zalo lice. Ko so koncem preteklega stoletja odpravili prejšnji oltar, so odstranili tudi one 4 velike svetnike, mesto teh pa napravili nove. Župnik Jožef Poklukar je dal zopet dve onih soh na oltar postaviti in njegov drugi naslednik, Ivan Vidmar, l. 1861. še drugi dve. Tako so ti štirje cerkveni učeniki po preteku 60 let zopet prišli do svoje nekedanje časti. Sohe nam predstavljajo štiri velike cerkvene učeničke sv. Ambroža, sv. Avgušтина, sv. Krizostoma in sv. Atanazija. ¹⁾ Leta 1885. je daroval častilec Marijin (rojen Dobrovčan) do 200 gold. v namen, da se popravi in zlepša Marijin tron. Izdelal ga je Jernej Trnovec iz Polhovega Gradca ter prenovil tabernakelj.

---

kvenih računih za l. 1795. najdemo med stroški res svoto 2000 gld., katere je morala Dobrova po krivici Št. Vidu plačati. (»Hofdirectoriais-Decret« z dne 10. avgusta 1795. št. 2145.)

¹⁾ Te sohe so ležale več desetletij v farovžu pod streho. Pripoveduje se smešna dogodbica. Ker so bile brez rabe, jih je hotel eden gospodov župnikov Cerkljancem prodati. Že so jih odpeljali in bili ž njimi v Ljubljani na frančiškanskem mostu. Dobrovčani zvedo za to in prestrežejo v Ljubljani voznika. Ne pustijo mu jih dalje peljati, moral se je vrniti.

Na oltarju je ob praznikih 6 velikih svečnikov, katere je podaril leta 1845. dobrotnik iz Ljubljane. Narredil jih je pasar Schreiner za 108 gold., in so bili izpostavljeni na tedanji deželni razstavi v Ljubljani. Na stopnjicah oltarjevih vidiš o velikih praznikih dragoceno pregrinjalo, katero je stalo do 200 gold.

Popustimo veliki oltar in podajmo se v veliko rotundo. Na vsaki strani sti dve po 1.6 m globoki vdolbljini, v katerih stoje štirje stranski oltarji. Na evangeljski strani ugledamo najprej oltar sv. Jožefa. Ta oltar je dobil privilegij za vse čase dne 10. sept. 1878. l. in je družbeni oltar udom bratovščine treznosti. Podstava mu je, kakor vsem drugim, kamnena. Ob straneh sti leseni pozlačeni sohi sv. Caharije in sv. Elizabete. Temu vsporedno na listni strani je oltar sv. Štefana, dijakona in prvega mučenca, ter sv. Lenarta. V stari cerkvi je bil v oltarju samo sv. Lenart, ker je bila še posebej mala kapelica posvečena sv. Štefanu. Ob straneh sti leseni sohi ss. Boštjana in Roka. Obadva oltarja je dal prenoviti župnik Simon Hladnik leta 1827. Prenovil jih je tedaj Franjo Götzl, oltarne podobe pa je naslikal njegov brat Gašper Götzl. Vse delo je stalo 280 gld.

Druga dva oltarja sta na evangeljski strani oltar lurške Matere Božje, na nasprotni pa oltar ss. devic in mučenic: Agate, Lucije, Polone in Barbare s sohami sv. Iv. Nepomučana in sv. Iv. Krstnika. Tam, kjer je sedaj lurška votlina, je bil do leta 1890. oltar sv. Magdalene. Oba oltarja sta bila prenovljena leta 1828. Podobi je na novo slikal Ivan Potočnik iz Ljubljane, drugo delo pa zvršil podobar iz Cirknice. Sliki nisti lepi. Č. g. župnik Jernej Babnik je dal leta 1879. vse 4 oltarje prenoviti in prezlatiti. Delo

je izvršil Ivan Ambrožič iz Kranja. Stalo je nad tisoč gold.

Oglejmo si sedaj še nekatere druge reči po cerkvi. Tla so vložena iz črnih in belih cementnih plošč. Plošče so od barona Pittela firme v Gradcu. Stal je tlak 420 gld. Na vsaki strani je po enajst klopj. Naredil jih je prav lično Ivan Ambrožič iz Kranja l. 1881. za 949 gld. 10 kr.

Prav ličen je *križev pot*. Prvi križev pot v tej cerkvi je bil napravljen l. 1756.¹⁾ Sedanjega je slikal L. Leyer iz Kranja l. 1823. za 80 gld. Leyerjeva dela so poznana kot izvrstna. Zato ni bila prav srečna misel sicer tako vnetega župnika Jožefa Nahtigala, da je on leta 1858. ta križev pot prodal podružniški cerkvi sv. Jurija na Hruševem, za farno cerkev pa je dal napraviti novega. Napravil ga je nek Idrijčan. Delo je zelo slabo in vidi se, da ga je delal šele začetnik. Prvo postno nedeljo dne 21. februarja l. 1858. je novi križev pot blagoslovil P. Kalist Omejc. Dne 5. avgusta istega leta pa je bil prejšnji križev pot postavljen na Hruševem. Tako je ostalo do leta 1881. Tega leta pa je sedanji župnik, čast. g. Jernej Babnik prejšnji stari križev pot zopet prenesel nazaj v farno cerkev, ob enem mu dal narediti nove okvire, kar je stalo 320 gld. Blagoslovil ga je gvardijan in župnik č. g. P. Kalist Medic dne 31. julija 1881. l.

Spovednici je lično naredil l. 1878. Jernej Trnovec iz Polhovega Gradca za 63 gld. — Veliki lesteneč stane 420 gld. Delo je lično; naredil ga je pasar g. Peterlin v Kamniku l. 1885.

Pod župnikom Nahtigalom so leta 1857. napravili s prostovoljnimi doneski novo bandero — stalo

¹⁾ Tega je slikal Ljubljčan Valentin Mencinger.

je 197 gld. — novo nebo za 132 gld. 35 kr. in nov božji grob. Napravil ga je M. Tomec iz Št. Vida za 130 gld. To leto so fantje kupili tudi nove topiče, za kar so dali 23 gld. 34 kr. — Mala banderca so napravili farani l. 1872. za 120 gld.

Orglje imajo 17 spremenov in dva igralnika. Naredil jih je Peter Rojec iz Podbrezja l. 1856. za 1500 gld., za kar so zložili farani. Žegnansko nedeljo so se prvokrat glasile. V prvi polovici preteklega stoletja še ni bilo orgelj v cerkvi. Večkrat beremo v zapisnikih stroške za godce — „tibicines.“ Spremljevali so toraj petje godci. Veličastna ta godba gotovo ni bila. Kdo je delal prve orglje, ni znano. Leta 1804. pa je naredil nove (prejšnje) orglje z 10 spremeni in 486 piščalimi Jožef Kučera iz Ljubljane za 650 gld., pa stare orglje so mu dali. Sedanje Rojčeve so tedaj že tretje v tej cerkvi. Č. g. Jernej Babnik jih je dal že trikrat popraviti. Leta 1879. sta jih popravljala brata Zupana iz Kamne Gorice, stalo je 120 gld. Leta 1889. pa jih je do dobrega popravil in uglasil gosp. Franjo Goršič, orgljarski mojster iz Ljubljane. To je pa o tem mojstru strokovnjaku znano, da, če on le mimo gre, so orglje vse drugačne. In res, dasi niso velike, popolno zadostujejo za cerkev ter pojo blagglasno. Poprava je stala zopet 184 gld. 50 kr.

Velika kupola je bila, menimo, nekedaj slikana. Pri pokrivanji strehe na kupoli pa je nastal l. 1830. požar, ki je upepelil vso streho. Tudi slikarija na kupoli je nekoliko trpela. Ostale so od tedaj še podobe, ki so v osmerih krogih v kupoli. Te je dal č. gosp. župnik Jernej Babnik olepšati. Leta 1876. je Matija Bradeško na opresno slikal svetišče; stalo je to delo 630 gold. Leta 1879. pa je zvršil slikarijo v

laterni. Ta poznejša slikarija je že veliko bolj popolna od prve. To delo je stalo 159 gold. 17 kr. — Leta 1878. so bila zunaj in znotraj pri zakristiji popravljena vrata in vloženi kamneni tlaki v zakristiji.

Paramentov ima cerkev precej. Dva mašna plašča sta prav lepa in dragocena. Kelihov ima pet, trije so prav lepi. Leta 1873. je dne 11. svečana v cerkev vlomil tat. Ukradel je iz žagrade dva srebrna keliha v vrednosti do 200 gld. Patene je pustil in pa stajalo enega keliha, na katerem je bilo vrezano ime „Dobrova 1757“. Ukradel je brezbožnež tudi uhanje iz ušes sohi Matere Božje in prstan z roke. Nad zakristijo je oratorij, katerega je dal leta 1837. g. Jožef Seunig za se napraviti.

Popustimo notranjost cerkveno in podajmo se iz cerkve. Pri velikih vratih se vzdiguje orjaški zvonik. Prvotni zvonik je bil majhen in nizek, ni dosegal niti visokosti srednje kupole. Oni zvonik je vzdignil ali na novo pozidal že župnik Ivan Kr. Tahavec l. 1752.—1753. Delo je stalo 1393 gld. 31 kr., kar je za tisti čas veliko.¹⁾ Začetkom tega stoletja leta 1805. pa so mu naredili lepo novo streho ter ga vsega z bakrom pokrili. Samo baker je stal nad 1400 gld., vse delo pa 2218 gld. 32 kr.

V zvoniku visi čvetero mogočnih, lepo vbranih zvonov. Glasi so: B, es, g, b. Iz nekega dopisa ordinarijatu z leta 1782. povzamemo, da so bili tedaj le trije zvonovi; leta 1826. pa so bili že štirje, toda ne-

¹⁾ Kako visoko ceno je imel denar tisti čas, je razvidno iz nekega zapisnika, ki je bil sestavljen povodom razprodaje po župniku Iv. Kr. Tahavcu, ki je umrl dne 12. maja 1753. Velika krava je stala 12 gld. 45 kr., srednje velikosti breja 11 gld. 54 kr. in telica le 4 gld. 15 kr.

znatne teže. Veliki je še leta 1819. tehtal le 10 stotov in 60 funtov, mali pa 3 stote in 38 funtov. Pod župnikom Jožefom Poklukarjem je napravila fara s prostovoljnimi doneski nov veliki zvon, le nekaj malega je dodala tudi cerkev. Vlil ga je Anton Samassa v Ljubljani l. 1841. Lep in mogočen je njegov zvok. Zvon tehta 40 centov 70 funtov, ter stane z vsem skupaj 3253 gld. 30 kr. Prejšnji mali zvon je ravno tega leta predstojništvo farno prodalo na Goro (Čudenberg) pri Idriji za 150 gld. Sedanji zvonovi so ti-le:

I. veliki 40 centov 70 funtov. Na klobuku ima napis: Delo 428 Antona Samassa v Ljubljani 1841. V sredi pa ima tri napise:

(Mariji Devici) (Moj glas naj poje) (Češena Marija)
 (Dobrovska fara) (Ime-Marija -Tvoje)

II. (prejšnji veliki) ima 15 centov 5 funtov. Na okrog ima tale napis: „Mich goss Vincenc Samassa im Jahre 1819.“ Z ozirom na težo ima kaj krepak in zvonek glas;

III. ima 7 centov 50 funtov. Napis: „Opus Vincentii Samassa Labaci Anno 1805.“

IV. ima 5 centov 15 funtov. Napis: „Anton Samassa in Laibach im Jahre 1826.“ Zgoraj na klobuku je videti na eni strani kakor tolar veliko kolajno, na kateri je zapisano: „Andenken vom Jubeljahre“; na drugi strani pa je podoba tedanjega vrhovnega poglavarja sv. cerkve, papeža Leona XII.

Uro, ki je sedaj v zvonikn, je naredil Jurij Pirc, urar iz Kroke. Nova je bila l. 1846., tehta nad pet stotov ter stane 385 gold. Staro uro so prodali podružnici na Hruševo za 80 gold.

Nesreča je zadela cerkev l. 1830. Župnik Simon Hladnik je dal to leto na stolpič na kupoli napraviti

ново strešno lesovje ter ga s ploščakom pokriti. Že je bilo delo skoraj končano, kar nastane 14. septembra na strehi ogenj, katerega so kleparji provzročili. Pogorela je vsa cerkvena streha in cerkev je imela velike nove stroške. Zima je bila pred vrati, treba je bilo hitro le za silo popraviti in pokriti, kar je stalo zopet nad 200 gold. Naslednje leto pa so napravili vso novo streho.

Krog cerkve je 75 m dolgo ter 25 m široko pokopališče. Ko se je fara ustanovila, je bilo pokopališče še zelo majhno in stisnjeno. Prvič je fara štela tedaj le kakih 1200 duš, po drugi strani pa ste bili pokopališči tudi pri podružnicah v Brezji in na Hruševem. Leta 1744. je bilo pokopališče prvokrat razširjeno in obzidano. Končavalo se je tam, kjer je sedanja kapela in njej nasproti mrtvašnica. Tega leta je bila sezidana tudi sedaj prenovljena kapela na pokopališču. Pretesno pa je bilo to pokopališče, zlasti še, ker zadržujejo močvirna tla trohnjenje; zato so leta 1848. pokopališče razširili za 19 m.

O priliki, ko so prinesli nazaj velikonočne listke, je dal vsakdo toliko desetice, kolikor je bilo oseb pri hiši brez ozira na premoženje, ker imovitejši so morali tako potem še zastonj voziti itd. Vse delo je stalo 242 gold. 56 kr.

Na mrtvašnici je leta 1828. Ivan Potočnik na opresno naslikal poslednjo sodbo za 20 gold. Delo je seveda bolj surovo, vendar pa malokateri božjepotnik zamudi si je ogledati.

Sredi pokopališča stoji lep križ. Sedanjega je naredil Jernej Trnovec iz Polhovega Gradca. Na mogočnem črnem hrastovem križu visi zares mojstersko izdelana soha umrlega Izveličarja. Kamneno

podstavo mu je naredil kamnosek Vodnik iz Ljubljane. Edina napaka pri tem križu je, da je malo previsok, kar se pa dá lahko popraviti. Ta križ so blagoslovili prevzvišeni gospod dr. Jakob Missia, knezoškof ljubljanski, o priliki svoje prve kanonične vizitacije in birme na Dobrovi l. 1889. To nam naznanja v kamen vrezani napis: „Blagoslovili dr. Jakob Missia, prevzvišeni in milostni knezoškof ljubljanski, o priliki škofovega cerkvenega obiskanja na Dobrovi 4. avgusta 1889.“ Preje je bila le na ploščaku naslikana podoba Kristusova, katero je bila leta 1848. brezplačno naslikala Uršulinka iz Ljubljane, č. mati Jozefa Struss.

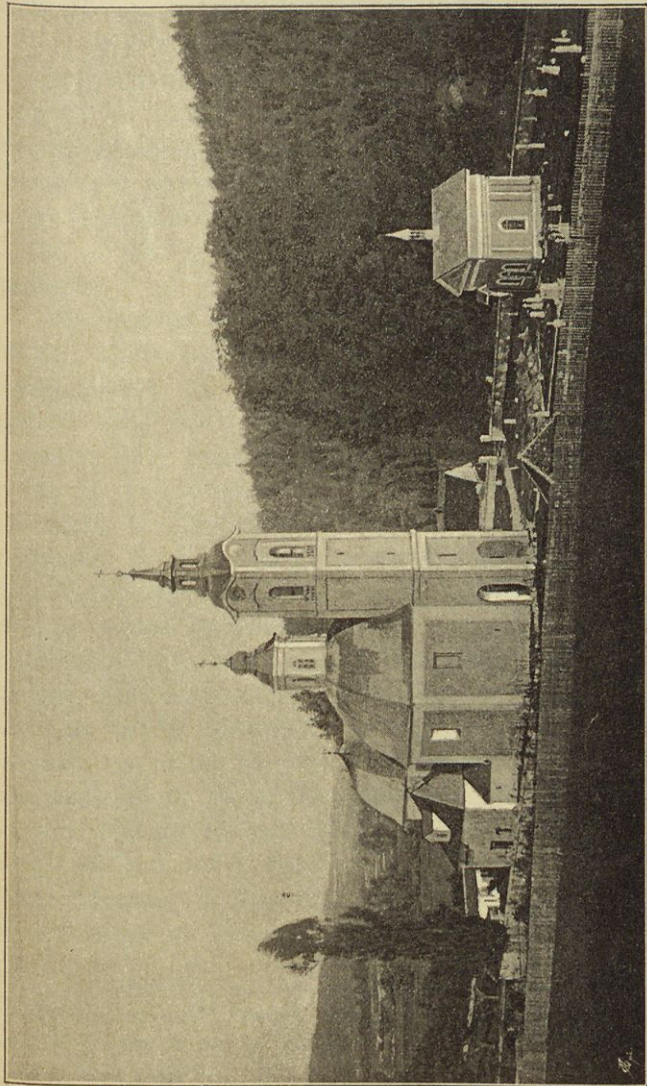
Sè zgodovino dobrovske farne cerkve je v tesni zvezi zgodovina božje poti na Dobrovi, zato hočemo o njej koj v naslednjem oddelku natančneje govoriti.

B. Zgodovina božje poti.

Lepa in prikupljiva je cerkev Matere Božje po svoji opravi, a vso lepoto in dragocenost ji podeli šele okolnost, da je ona ob enem silno starodavna božjepotna cerkev. O božji poti na Dobrovi govori obširnejše mala knjižica, katero je pisatelj tem vrsticam sestavil leta 1892., da si jo pobožni romarji vzamejo na dom kot primeren spominek na Mater Božjo v leščevji. Zaradi popolnosti tega dela pa se nam zdi potrebno, da tudi na tem mestu v posebnem oddelku saj pogloblitve reči o božji poti omenimo, kar smo že v predgovoru povdarjali.

Že smo povedali (glej stran 60—67), kaj nam poročajo ustna izročila in zgodovinopisci o začetku dobrovske farne cerkve. Vse to velja tudi o božji poti. Zato stavimo tukaj koj vprašanje:

Božjepotna cerkev dobrovska s severozapadne strani. (Fotogr. dr. Fr. L.)

a) Kako je bilo z božjo potjo na Dobrovi pred ustanovitvijo fare?

Žal, da nimamo shranjenih listin, ki bi segale v 12. in 13. stoletje nazaj. V daljnem Ogleju se mogoče še nahajajo kaki podatki, a kdo je bode dobil! Pa če tudi nimamo pisanih poročil, pa povzamemo lahko iz drugih okolnostij, da je božja pot zares že v 13. in 14. stoletju slovela in bila mnogo obiskovana.

Že velikost one prejšnje cerkve nas sili k temu sklepu. Če bi ne bila božja pot toliko obiskovana, čemu bi bili pa zidali toliko podružnico s petimi oltarji? Dalje, vse sedanje dokaj obširno farovško posestvo je bilo, izvzemši nekaj malega, nakupljeno že v 14. in 15. stoletju, in to z milodari božjepotne cerkve M. B. Že davnej preje pa je cerkev imela velikanski gozd, katerega je moral kak častilec Marijin cerkvi darovati itd. Zgodovinopisec Valvasor nam je ohranil popolno zanesljivo poročilo iz svojega časa. On je bil osebni prijatelj Wolfgangu Sigismundu baronu Strobelhofskemu in je dalj časa pri njem bival na gradu bokalškem. On piše, da je tisti čas ta božja pot toliko slovela, da so božjepotniki dan na dan prihajali in da je bilo nekatere dni po letu na en sam dan po 20—26 sv. maš branih.¹⁾ Slovela je božja pot tudi izven dežele. Tako je leta 1668. imenitna kneginja iz Koroškega zaobljubila zlato krono Mariji Devici na Dobrovi, če bi njen šestletni slepi

¹⁾ »Dieses ist eine uralte Kirche, dahin auch fast täglich Wallfahrten angestellt werden, zumal sie von Mirakeln berühmt ist. Es werden auch im Sommer manche Tage von 20—26 Messen allda gelesen«. Valv. k. VIII. str. 819. Prim. Valv., k. XI. str. 566.

sinek spregledal. Bila je uslišana in je obljubo z radostjo izpolnila. — Tudi je bilo že pred ustanovitvijo fare na Dobrovi *vedno shranjeno presv. R. T.*, dokaz, da so božjepotniki pogosto prejeli sv. zakramente.

Koliko zaupanje so že tisti čas imeli kristijani do dobrovske Matere Božje, je razvidno tudi iz bogatih daril, katere je cerkev od pobožnih romarjev v znak zahvale za prejete milosti dobila. V stari knjigi je zapisano, da so romarji tu sem v dar prinesli mašne plašče vezane z zlatom in srebrom; zlate in srebrne verižice, pasove, prstane, zavratnice, skledice, krone in svetilnice. Žal, da so vse to l. 1713., ko so podrli staro cerkev, prodali za nizko ceno 204 gold.

Posebno zaupanje pa in ljubezen do dobrovske Matere Božje je imelo že v isti dobi prebivalstvo stolnega mesta. Bilo je sploh v pregovoru, da, kedor gre trikrat na Dobrovo na božjo pot, je opravil toliko dobro delo, kakor če bi bil romal enkrat v Rim na groba ss. Petra in Pavla. Tako najdemo zapisano v starem zapisniku iz leta 1756. Posebno zaupanje ljubljanskega mesta do dobrovske Matere Božje je razvidno tudi iz napisa, kateri je bil vdobljen v spominsko ploščo v prejšnji stari cerkvi. Že četrto leto je strašna morilka kuga razsajala po sosednih deželah: po Koroškem, Štajerskem, Hrvaškem in v Gorici. V tej stiski se je mesto ljubljansko zateklo k Materi Božji na Dobrovo in pa k sv. Roku v Dravlje. Darovalo je mesto l. 1682. spominsko ploščo ter jo dalo vzdati v cerkveno steno. Škoda, da se nam plošča ni ohranila; mogoče, da se je pri podiranju stare cerkve poškodovala in zdrobila. Valvasor pa nam je ohranil njen napis. Tak-le je bil:

Magnae Dei Matri
 Mariae in Dobrova,
 Populi e vicinis remotioribusque Carnioliae partibus
 Loci venerandi causa confluentis
 Frequentia famosissimae,
 Quod
 Hic sibi locum gratiae elegerit
 Miraculis clareat
 Totamque Carniolae Provinciam
 â peste
 In quartum annum ad confinia usque grassante
 Miraculose salvaverit,
 se et suos
 In perpetuum gratitudinis mnemosynon
 Æmona devovet.

Anno Christi 1682, qui est Æmon: Cond: 2904.

To je:

Prezvzišeni Materi Božji na Dobrovi, ki je v tolikem slovesu zaradi obilne množice ljudstva, katero iz bližnjih in daljnih krajev dežele kranjske tu sem vre, da bi počastilo ta kraj, ker si je (Marija) izvolila tukaj svoj sedež milosti in po čudežih slovi in je vso kranjsko deželo čudežno obvarovala kuge, ki je že četrto leto ob mejah razsajala, izroča Ljubljana v veden spomin hvaležnosti samo sebe in svoje. Po Kristusu leta 1682., odkar je nastala Ljubljana leta 2904. ¹⁾

b) Božja pot po ustanovitvi fare. „Marijini studenček“. Romarji.

Z ustanovitvijo samostojne fare se je božja pot le še lepše razvila in povzdignila. Dokler ni bila

¹⁾ Ne moremo boljše posloveniti, da bi česa ne premenili.

ustanovljena samostojna duhovnija, so šentvidski gospodje sicer prihajali skoro ob vseh zapovedanih Marijinih praznikih na Dobrovo obhajati božjo službo, a slovesne shode so imeli le v praznik vnebovzetja in rojstva M. Device. Po ustanovitvi fare pa so bili obilni shodi ob vseh nedeljah in zapovedanih praznikih mejšmarnim časom. Notranji in vnanji blišč Marijinega svetišča, mnoge zadobljene milosti so privabile vedno večje množice pobožnih romarjev na Dobrovo. Pretesni so postali prostori cerkveni, zlasti ni dostajalo prostora za toliko spovednic. Za božjo in Marijino čast vneti in za izveličanje neumrjočih duš skrbni tedanji vikar dobrovski Iv. Kr. Tahavec (na Dobrovi v letu 1741.—1753.) je dal l. 1744. razširiti pokopališče. Na vzhodni strani cerkve se je pokopališče obzidalo z bolj visokim debelim zidom, V tem zidu so naredili 12 vdolbljin za spovednice. Na zapadni strani pa so pozidali 6·8 *m* dolgo in 6·3 *m* široko kapelo. Tu notri so ob velikih shodih maševali in pridigovali. Vse to, prostori za spovednice in kapela, je še sedaj ohranjeno. Kapela je bila do leta 1890. dokaj nižja in na tri strani popolnoma odprta. Dne 25. junija V. nedeljo po Binkoštih l. 1747. je posvetil vse to: cerkev, pokopališče in kapelo žlahtni gospod Ernest Amadej grof Attems, 18. knezoškof ljubljanski. To nam naznanja latinski napis na črni kamneni plošči, katero je dal že naslednji vikar Ivan Jernej Zupanc na listni strani v cerkvi vzidati.

Napis je tale:

D. O. M. O. B. A.

&

Almae Dei Matri
Gratiarum fonti,

Fideli afflictorum solatio,

Quae

Hic inter coryleta et fontes

Sedem sibi elegit, gratiis et miraculis claret,

Cui

in hon. 1231 prima Ecclesia

et

haec aedes imo coepta

â

C. & R. S. R. J. P. D. D. Ernesto et Comitibus
Ab Attembs XVIII. Lab. Eps.

Consecrata est ã VII. Kal. Jul. MDCCXLVII.

H. M. P.

indignus Deiparae Cliens & sacerdos

M. Barthol. Suppanz I. P. IV.

Skoro gotovo je bila cerkev preje le blagoslovljena ali benedicirana po preč. g. Frančišku Bogomiru baronu Polhograjskem, stolnem dekanu, ali pa je bila tega leta tudi cerkev znotraj toliko prenovljena, da je morala biti na novo konsekrirana.

Po trudapolnem delu je č. g. Ivan Tahavec dne 12. maja 1753. v Gospodu zaspal. Previdnost božja mu je poslala vrednega naslednika. Ta je bil Ivan Jernej Zupanc. Na Dobrovi je bil v l. 1753.—1785. Kakor njegov prednik, tako in še z večjo gorečnostjo je deloval tudi on. Bil je ta gospod posebno nadarjen, kar je razvidno iz njegovih še ohranjenih spisov. Z obilnim talentom in podvzetnim duhom je bilo sklenjeno tudi prav pobožno, ponižno srce. Bil je po teh lastnostih kakor nalašč za voditelja božji poti. Veliko je tudi ta gospod storil in polepšal v cerkvi in zunaj nje.

Kak streljaj od cerkve gori v farovškem hribu izvira mal studenček, sploh „Marijini studenček“ imenovan. Da bi si romarji lahko žejo gasili in imeli tudi za umivanje vodo pri rokah, je dal Zupanc ta studenček napeljati po svinčenih ceveh tako, da je voda na dan curljala ravno za oltarjem zunaj cerkve kake tri metre od tal. Iz kamenenega basena je voda tekla v nižje napravljeni kamen, kjer so jo ljudje lahko rabili za pijačo ali za umivanje. Ko je bilo tako vse urejeno, so ta studenec prav pri izvirku blagoslovili že prej imenovani knezoškof grof Ernest Amadej Attems VI. nedeljo po Veliki noči dne 30. maja l. 1756. o priliki svojega prvega kanoničnega obiskovanja in birmovanja na Dobrovi. Molili in prosili so pri blagoslovljenji tega „Marijinega studenčka“, da bi zadobili dušno in telesno zdravje vsi, ki bodo iz njega pili.

Ta vodovod na pokopališču se je koncem preteklega stoletja odpravil; še sedaj pa je ohranjen lep marmeljnati kamen z basenom vzdan v cerkveno steno. Gori na vrhu so na okroglem, nekoliko vzboknenem in kronanem kamnu vdolbljene besede: „Maria fons gratiarum“, to je: „Marija vir milosti“. Kako primeren zares je ta napis! Kakor je tekla tu zemška voda ter ohladila marsikaterega božjepotnika, mu pogasila hudo žejo ali mu zmila maroge z obraza, tako so dotekale znotraj v cerkvi po Marijini priprošnji božjepotnikom premnoge milosti za dušo in telo. O, koliko duš se je tukaj ohladilo, katerim je velika vročina pekoče vesti prigrevala! Koliko žejnih duš je bilo napojenih! Koliko madežev očiščenih! Saj o Mariji se sme reči, da je „studenec vrtov, vir živih vodâ, ki z Libana deró“. V. p. 4. 15.

Kako mnogoštevilno je bila božja pot za časa J. Zupanca obiskovana, je razvidno iz nekega zapisnika, katerega je ravno omenjeni gospod sestavil. V dotičnem zapisniku pravi Zupanc najpreje, da so že od nekedaj pobožni romarji z velikim zaupanjem na tem kraju častili Marijo in zadobili premnoge milosti. Potem piše: „Kaj pa naj rečem šele o sedanji gorečnosti Marijinih častilcev, ko se je pozidala tako veličastna cerkev, razširilo pokopališče, vzdignil mogočni zvonik skoro s samimi milodari božjepotnikov! Skoro neštevilna množica ljudstva prihaja le-tu sem, da počasti nebes Kraljico“. Iz nekaterih farâ so prišli romarji kar v procesiji. Tako so prihajale leto za letom procesije: iz Št. Vida, Sore, Polhovega Gradca, Brezovice, Presarja, Iga in Šmarij pod Ljubljano. V tem kratkem času, v 24 dneh mej šmarnimi mašami, je bilo samo obhajancev nad 10.000; sv. maš je bilo opravljenih v prošnjo ali zahvalo nad 250. Pri rokah nam je star zapisnik. Iz tega zapisnika je razvidno, kako številno so tudi gg. duhovniki prihajali tu sem na božjo pot. Naj navedemo v naslednjem izkazu, koliko sv. maš je bilo opravljenih nekatere dneve mej šmarnimi mašami. Tako je bilo darovanih l. 1754.:

dne 15. avgusta	17 sv. maš,
„ 18. „	14 „ „
„ 20. „	12 „ „
„ 22. „	10 „ „
„ 23, „	6 „ „
„ 24. „	10 „ „
„ 25. „	14 „ „
„ 26. „	7 „ „
„ 27 „	8 „ „
„ 28. „	6 „ „

dne 29. avgusta	21	sv. maš,
„ 7. septembra	12	„ „
„ 3. „	16	„ „
„ 5. „	21	„ „
„ 6. „	9	„ „
„ 7. „	9	„ „
„ 8. „	13	„ „

Kakor je razvidno iz tega pregleda, je bilo nekatere dneve celo po 21 sv. maš. Zato je verojetno, kar piše Valvasor, da je bilo o njegovem času nekatere dni po 20—26 sv. maš darovanih. Pa tudi mej letom so večkrat prihajali ptuji duhovniki, kakor je razvidno iz še ohranjenih zapisnikov.

A božjepotniki niso bili samo izmej priprostega ljudstva, marveč so to božjo pot obiskovali prvi veljaki tedanjega časa. Že J. Zupanc piše, da je zato tolik farovž zidal, da bi imeli imenitnejši božjepotniki lahko v farovžu prenočišče „zur Beherbergung der adeligen Wallfahrer“. Da so tudi imenitni gospodje prihajali na božjo pot, pa povzamemo tudi iz nekega zapisnika. Prastara pri tej cerkvi je bratovščina *naše ljube Gospe v nebo vzete*. Mej udi nahajamo nekatera prav častna imena, ki nam svedočijo o pobožnosti tedanjih aristokratov. Tako so zapisani l. 1718.: Frančišek Bernard grof Lamberg, Max Adam baron Gussitsch, Frančišek Adam baron Polhograjski, Frančišek Jožef Karol grof Lichtenberg, Jožef Ksaverij baron Lichtenthurn itd.; leta 1720.: Jožef Hijacint baron Rechpach; Andrej Evsebij baron Gallenfells; Marija Barbara baronica Auersperg; Valentin Cotič, absolviran modroslovec. Zapisanih je v to bratovščino še več baronov, barones in dijakov.

c) Božja pot na Dobrovi uvene, pa se zopet oživi in okrepča.

Koncem preteklega stoletja je jela pihati zelo strupena burja. Nastopili so žalostni časi. Mnogo samostanov je bilo zatrtih, mnogo duhovnih zavodov pokončanih in mnogo cvetočih božjih potov je bilo ne le zapuščenih, ampak razrušenih. Zatrta in razdejana je bila tedaj sloveča božja pot na Sv. Gori pri Gorici, na Sv. Višarjih itd. Na krajih, kjer je do slej donela Mariji slava, kjer so se v nemala srca krščanska za krepostno in brezmadežno življenje, je nastalo razdejanje in puščava.

Brez dvoma bi bila tej osodi zapadla tudi božja pot na Dobrovi, ko bi ne bila božjepotna cerkev ob enem tudi farna cerkev. A brez vseh znamenj pa ta vihar tudi mimo dobrovske božje poti ni šel. Zahvalne podobe in podobice so se morale odstraniti; darovane vrednostne stvari so se prodale, studenec za oltarjem odpravil; shodi so bili če ne naravnost prepovedani, pa saj ne pospeševani. Saj so bili celo čuvaji sijonski v tedanjih državnih semeniščih tako vzgojeni in s strupenim duhom tedanjega časa navdahnjeni, da so vedoma ali nevedoma veliko dobrega zanemarjali ali celo zatirali. Tako so tudi na Dobrovi duhovni pastirji, boje se dela in truda, božjo pot bolj zatirali nego pospeševali. Če pa cvetlici manjka skrbne roke vrtnarjeve, katera bi ji prilivala in jo gojila, tedaj bode ona žalostno povabila glavico.

Hvala Bogu in naši ljubi Gospej, Materi Božji v leščevji! Pri vseh teh neugodnostih so častilci Marijini še vedno prihajali na božjo pot. Ljubezen do nebeške Matere v srcih njenih otrok je bila močnejša nego prepoved višjih.

d) Božja pot v novejših časih.

Nesrečna, vse pokončevalna burja je polagoma pojenjala. Za vse dobro vneti dušni pastirji so začeli Marijino slavo in pomoč vnovič razglaševati, otroke k Materi vabiti. Že za časa č. g. Jož. Poklukarja je precej oživela božja pot. Njemu naslednik je bil goreči župnik Jožef Nahtigal, žal da samo tri leta. Umrl je 2. novembra 1860. in je blizo zakristije pokopan. O njem se še sedaj pripoveduje, da je vse za njim „drlo“ in da je bila spovednica njegova kar oblegana. Za vse dobro vnetemu gospodu je bilo zelo pri srcu, da bi nekedaj toliko sloveča božja pot na Dobrovi prišla zopet do nekedanje slave. Prosil je v Rimu za obnovljenje odpustkov, kar se mu je s papeževim pismom dne 6. vel. srpana l. 1858. dobrotno dovolilo. Glej prilogo št. II.

Tako je tedaj nekedaj toliko sloveča božja pot zopet oživela. Leska pri cerkvi, ki je bila več let zatrta, je kakor od veselja zopet ozelenela in pogнала. Na sto in sto pobožnih romarjev prihaja zopet zlasti mej šmarnimi mašami na Dobrovo k „Studencu milosti božje.“ Nekateri božjepotniki pridejo prav od daleč z Dolenjskega in Gorenjskega. Priljubljena je ta božja pot Moravčanom, Cerkljancem, Ločanom itd. Seveda je vdeležba iz bližnjih in daljnih sosednih farâ ogromna. Tudi tu moramo pohvalno omenjati vernih Ljubljčanov. Videti je, da ima prebivalstvo stolnega mesta že od nekedaj posebno ljubezen in zaupanje do dobrowske M. B. Kako je bilo pred dvesto leti, nam poroča Valvasor. Tako prihajajo tudi sedaj ob praznikih in delavnikih v obilnem številu in, kar z radostjo beležimo, ne samo priprosti, temuč tudi civilni in izobraženi ljudje. Videli smo večkrat prav

imenitne gospode in gospe, v pobožni molitvi vtopljene, klečati pred oltarjem Marijinim. Kedo pač nima še posebnih srčnih težav in zaved, katere ima potožiti svoji nebeški Materi! ¹⁾

Zopet se glase o šmarnih dnevih lepe pesmi preblaženi Devici Mariji na čast in goreče prošnje se pošiljajo pred njen nebeški prestol. Marija, mogočna Kraljica in mila Mati naša, pa zopet odpira svoje materine roke in radodarno siplje vsakovrstne milosti, dušne in telesne, vernim častilcem svojim.

Pridobilo je pa novejši čas tudi svetišče Marijino veliko glede lepote in krasote. Že čč. gg. Poklukar, Nahtigal in Vidmar so dokaj rečij popravili in napravili pri cerkvi. Pod sedanjim župnikom, preč. gosp. Jernejem Babnikom, pa je dobila cerkev vse novo lice. Ni ga skoro prostorčka niti v cerkvi niti na cerkvi, da bi ga ne bil dal sedanji gospod župnik popraviti in prenoviti. Natančneje smo posamezne reči omenjali že pri popisu cerkve.

e) Razne na tej božji poti čudežno zadobljene milosti.

Povedali smo že, kako slavna da je bila božja pot že pred ustanovitvijo fare. Božjepotniki so prejeli na tem milostnem kraju po priprošnji Marije Device razne milosti. Valvasor pravi, da je slavna ta božjepotna cerkev zaradi obilnih čudežev. V zahvalo so verniki darovali cerkvi različne stvari, katere so se

¹⁾ Mimogrede bodi omenjeno, da je bil dne 30. marca l. 1821. ruski car Aleksander na Dobrovi mej 2.—3. uro popoldan. Poljubil je tedanjemu g. župniku in kapelanu roko. Gotovo je bil tudi v cerkvi. Novejši čas so bili na Dobrovi tržaški škof dr. Iv. Glavina l. 1884.; preblagorodni gosp. baron Andrej Winkler, c. kr. deželni predsednik kranjski; svitli knez Ernest Windischgraetz itd.

žal leta 1713., ko so podirali staro cerkev, prodale. Pa zopet v naslednji dobi je cerkev dobila mnogo zahvalnih spominkov za na tem kraju prejete milosti. Župnik Jernej Zupanc piše v svoji matrikuli l. 1756., da je ob njegovem času po stenah cerkvenih bilo razobešenih premnogo zaobljubljenih podob in spominkov, ki so glasne priče, da je Marija pomagala v premnogih stiskah. Bile so za oltarjem tudi bergle, katere so zapustili ozdraveli bolniki iz hvaležnosti Mariji v spomin.

Seveda v daljnih stoletjih tukaj zadobljenih čudežnih uslišanj ni nikdo zapisoval. Tu ni bilo nobena duhovnika in Št. Vid je bil preoddaljen. Najstarejša čudežna uslišanja nam je ohranil zgodovinar Valvasor, o katerih je ravno slučajno slišal pripovedovati. Vrli župnik Jernej Zupanc pa je zapisal v posebni knjigi več milostnih uslišanj, ki so se zgodila ob njegovem času ali nekaj let pred njim. Našteva nam ta knjiga, „Putens aquarum viventium“ imenovana, nad 90 tacih milostij. V naslednjem hočemo omeniti le nekatere, več pa je naštetih v naši knjižici „Stara božja pot na Dobrovi.“

1.) Krog leta 1668. je neka grofinja na Koroškem imela šestletnega otročiča, kateri je popolnoma oslepel. V tej stiski se zateče žlahtna gospa k Materi Božji na Dobrovi. Obljubi ji darovati dragoceno krono, ako bi dete zopet zadobilo pogled. In glej, tisto uro se je bolezen zboljšala in deček je zadobil popoln pogled. Zaobljubljeni dar pa je z veseljem poslala na Dobrovo.

2.) O Valvasorjevem času je padel v Ljubljani raz okno v veliki visočini otrok. Mati vsa prestrašena zakliče za njim: „Naša ljuba Gospa na Dobrovi pomagaj!“ Glej čudo! Otroku se ni nič žalega zgodilo

in prišel je nepoškodovan zopet sam v sobo, čemur so se vsi močno čudili.

3.) Neka žena je zadušila svoje dete, ker je je imela po noči v postelji pri sebi. Zjutraj najde dete mrtvo in trdo. Prestrašena mati ne zgubi vsega upanja. Vzame mrtvo dete in se poda na Dobrovo na božjo pot. Po opravljeni pobožnosti nese dete okrog oltarja in je položi kakor v dar Materi Božji na oltar. Trdno zaupanje do M. B. ni bilo osramoteno. Dete je zopet oživel in presrečna mati se, Boga in Mater Božjo hvaleč, vrne na svoj dom.

Naštete milosti omenja Valvasor v svoji knjigi „Ehre des Herzogthums Krain“ in pristavlja, da se tacih čudežev tukaj zgodi mnogo in pogosto.

Da se je mesto ljubljansko ob času strašne kuge v sosednih deželah l. 1682. zateklo k M. B. na Dobrovi za varstvo in pomoč, smo že preje povedali. Tudi je dalo mesto vzdati v cerkveno steno spominsko ploščo s primernim napisom.

4.) Luka Svetlin iz Krašnje je prišel dne 24. avgusta l. 1756. Imel sem — pripoveduje sam — krog 10 let odprte noge; strašne bolečine sem moral nekaterikrat trpeti. Ko sem se zaobljubil na ta milostni kraj, je bolečina v teku ene ure ponehala in čez nekoliko časa sem na obeh nogah popolnoma ozdravel. Bil sem pa toliko zanikern, da tolike milosti nisem nikomur razodel. Čez nekoliko časa se mi noge zopet odpro, bolečine so še huje nego prej. Spomnil sem se sedaj svoje prejete milosti, pa tudi svoje grde nehvaležnosti do nebeške Zdravnice in močno sem jo obžaloval. Zopet sem prosil njene pomoči. In glej, zopet sem ozdravel. Pripeljal je sè sabo dve priči, ki ste vse to potrdili.

5.) Uršula Strnad, žena v Dobropoljah, je tako na očeh zbolela, da skozi 14 dnij ni videla niti prižgane luči niti solnca. Zgubila je popolnoma pogled. Zastonj so vsa zdravila, tudi molitev ni uslišana. Naposled se spomni čudežne pomoči, katero deli Marija na Dobrovi; zato njo pomoči prosi in se na božjo pot obljudi. Precej po storjeni obljudi se ji nekoliko posveti, a v kratkem času pa vsa bolezen mine in ne zapusti nikakega madeža na očeh. — Dne 10. septembra l. 1758. je prišla s svojim očetom in drugimi ljudmi, da se zahvali za toliko dobroto.

Tacih in enacih milostij bi našteli lahko še celo vrsto, pa te naj zadostujejo. Le iz novejšega časa še par slučajev.

6.) Dne 30. avgusta l. 1891. (v praznik angeljev varuhov) je bil mej darovanjem na oltar položen tudi zavitek z malim zneskom. Listič pa je imel te-le besede napisane: „Bila sem pred dvema letoma na tej božji poti in sem se k Mariji zatekla v velikih britkostih in težavah. Zaobljubila sem, če me bode uslišala, da ji hočem napraviti skromno podobico. Bila sem uslišana. Ker pa v tej cerkvi nisem nikjer tacih podob videla, zato ji darujem te borne denarce, katere sem bila za podobo namenila v hvaležen spomin. Bodi češčena Marija!“

7.) Dne 8. septembra l. 1891. pride po litanijah v zakristijo civilno oblečen mož. Ko ga poprašam, kaj da želi, mi z ginjenim srcem jame pripovedovati, da mu je Marija izprosila veliko milost. Jaz sem J. J. (imena ne zapišemo, ker nismo dovoljenja prosili) iz Ljubljane. Moj mali, šele kaka dva meseca stari sinček Ivanček je bil lansko leto meseca julija tako močno bolan, da mu nikdo ni mogel več pomagati.

Bilo je dete toliko slabo, da smo mislili, vsak trenutek mora skleniti. To svojo veliko britkost po-
tožim g. A. K., ki so nas obiskali. „Pri ljudeh je ni
več pomoči, obljubite dete kam na božjo pot“, mi dé
gospod. Kar se zmislím v tem trenutku na Mater
Božjo na Dobrovi. Zaobljubim ji, da hočem iti tje na
božjo pot in se ji hvaležnega skazati, ako mi mila
Mati nebeška v tej britkosti pride na pomoč. In glej,
detetu je kmalu odleglo in je v kratkem popolnoma
ozdravelo. „Bodi češčena blažena Devica Marija!“

Tako smo tedaj našteli le nekatere tu zadobljene
milosti, ki so dobile tudi čuten izraz. A če bi jih
našteli še toliko in bi bila stena cerkvena vsa po-
krita z zahvalnimi spominki, bi se vendar vse to ne
dalo primerjati z onimi milostimi, katere so prejeli
božjepotniki na svoji duši, ki so toraj znane ostale
le njim in vsegavednemu Bogu pa Pribežališču ske-
sanih grešnikov — Mariji. Koliko trudnih in spehanih
kristjanov se je pod hladilno senco te božje poti v
teku stoletij odpočilo in ohladilo, koliko žejnih na-
pojilo, koliko bolnih zadobilo v tej kopeli dušno
zdravje, koliko hudih ran je bilo zaceljenih!

f) Odpustki. Nekatero pobožne slovesnosti
na Dobrovi.

Jernej Zupanc, četrti vikar na Dobrovi, piše v
svoji „matrikuli“ l. 1756, da je bila o njegovem času
mej ljudstvom razširjena neka popevka, katera je
naštevala in opevala mnoge odpustke, od Rima tej
cerkvi podeljene. Kake posebne prednosti pa so bile
v sivi preteklosti tej božji poti podeljene, se ne ve,
ker so se dotične listine poizgubile.

Sv. Oče Benedikt XIV. so s pismom z dne
21. julija l. 1756. na novo podelili za enkrat popolen

odpustek vsem, ki bodo kateri dan koli mej šmarnimi mašami po vredno prejetih sv. zakramentih to cerkev obiskali in v njej molili na namen sv. Očeta. Ravno to so zopet potrdili papež Pij IX. s pismom dne 6. avgusta l. 1858. Ker so pa verniki kakor iz nekake pobožne navade tudi še po prazniku Marijinega rojstva do nedelje sladkega imena Marijinega na božjo pot prihajali, je sedanji župnik, preč. g. Jernej Babnik, v Rimu prosil, da bi to prednost (popolnega odpustka) podaljšali do imenovanega praznika. To so dovolili sedanji sv. Oče Leon XIII. s pismom dne 26. avgusta 1879. Glej prilogo št. III.

Potemtakem zamore mej šmarnim časom, to je: od I. večernic dne 14. avgusta pa do II. večernic v praznik sladkega imena Marijinega zadobiti *popolen odpustek* vsak, ki sv. zakramente vredno prejme, to cerkev obišče ter v njej moli na namen sv. Očeta. Ta odpustek se lahko obrne tudi dušam v vicah.

Pri tej cerkvi je vpeljana prastara bratovščina „Naše ljube Gospe v nebo vzete.“ Vpisanih je prav veliko udov in so z bratovščino sklenjene mnoge milosti. Natančneje najdeš o tej in drugih bratovščinah v naši knjižici „Stara božja pot na Dobrovi“ pod §. 7.

Da bi izprosili hudo stiskanemu sv. Očetu papežu Piju IX. pomoči nebeške, so po ukazu avstrijskih škofov verniki l. 1872. napravljali velike procesije k slavnim božjepotnim cerkvam M. B. V Ljubljani je to nalogo prevzela „katoliška družba“ ter jo kaj častno rešila. Kam drugam bi bila pač procesija bolj primerna kakor na starodavno Dobrovo! Na vzvišeni praznik M. B. v nebo vzete dne 15. avgusta l. 1872. se podajo Ljubljanci po 5. uri zjutraj iz

svojih farnih cerkev pod vodstvom svojih p. n. dušnih pastirjev na pot. Bil je to veličasten prizor, ta nepregledna množica ljudstva, ki je tem večja postajala, čim bližje Dobrovi je prihajala. Do Rozor je naproti prišla procesija iz Dobrove in ondi je Ljubljančane tudi že pričakovala procesija iz Brezovice; vsem se pridruži pri Dobrovi še svetokatarinska. Po prihodu do farne romarske cerkve je bilo najpreje več sv. maš opravljenih, na to pa je bila pridiga. Pridigoval je zunaj cerkve mnogobrojni množici slavnoznani cerkveni govornik, preč. g. kanonik Peter Urh, sedanji prošt v Novem Mestu. Njegov lepi govor je natisnjen v „Danici“ l. 1872. Po pridigi je bila slovesna sv. maša. Bila je ta dan na Dobrovi silo velika množica vernikov. Procesijo so šteli na 15.000 ljudi.

Dasi ne tako mnogobrojna, je vendar glede veličastnosti ono prvo prekosila procesija, ki se je bila napravila povodom zlate maše sv. Očeta Leona XIII. dne 2. oktobra l. 1887. Sami prevzvišeni knezoškof, Nj. ekscelencija dr. Jakob Missia, so prišli s procesijo in opravili pontifikalno sv. mašo. Prisotni so bili skoro vsi člani škofijskega slavnostnega odbora kakor: predsednik svitli knez Ernest Windischgraetz, dalje prelat dr. Andrej Čebašek, mil. gosp. prošt dr. Anton Jarc, blagorodna gg. Franjo Povše, grajšak, in Karol Pollak, veletržec itd.

Prav lepa in ganljiva je bila zopet slavnost, ki se je vršila po samem mil. knezoškofu dr. Jakobu Missiji dne 17. avgusta 1890. leta. Ta dan se je namreč prenesla v slovesni procesiji iz farovža pa v cerkev nebeško lepa soha lurdske Matere Božje in se je posvetila vsa prenovljena kapela na pokopališču.

Tudi o tem najdeš natančneje v naši že prej imenovani knjižici.

Večkrat pa so se tukaj obhajale že tudi druge slovesnosti, kakor: petindvajsetletnica mašništva itd., ker sta kraj in pa prijazna romarska cerkev kakor nalašč za take slovesnosti.

2. Podružnica sv. Neže v Brezji.

Po petčetrturni dobri hoji na zapadno stran od Dobrove prideš do najbolj oddaljene podružnice dobrovske — sv. Neže v Brezji. Do tje Te pripelje cesta, ki je bila pred par leti sprejeta mej okrajne ceste in veže Dobrovo s Horjulom. Od začetka bolj ozka, „Graben“ imenovana dolina se pri Brezju lepo razširi in obsega precej rodovitnega polja in travnikov. Vsega skupaj šteje soseska brezniška 50 hiš ter 261 prebivalcev.

Prijazna cerkvica sv. Neže stoji za kak streljaj od ceste gori na mali strmini. Prejšnja cerkvica je morala biti zidana v gotičnem slogu. Na to nas spominjajo nekoliko svod v absidi (za oltarjem), kakor tudi stegnjena gotična okna za oltarjem. Sedaj so ta okna zazidana, a sled prejšnjih oken se še prav dobro pozna. Pri prejšnji stari cerkvi sta bila leta 1729. zvonik in zakristija popolno z novega postavljena. L. 1737. pa je v zvonik udarila strela, ga hudo poškodovala, za 28 gld. 7 kr. pa so ga zopet popravili. Stara je morala biti že prvotna cerkev, kajti žugala se je podreti, in zato so leta 1758. podrli ves srednji del cerkve ter ga na novo pozidali in napravili svod. Stalo je to delo 203 gld. 29 kr. Poleg tega so dajali Brezničanje skozi 43 dnij zastonj zidarjem hrano pa

zvozili in znosili so vse. Sedanja cerkvica je zidana v renesančnem slogu Dolga je 13,5 m, široka v ladiji 5 m, v presbiteriju (pri oltarju) pa 3,9 m. Tlak je vložen iz opeke, ravno sedaj je pa v pogovoru, da bi napravili šamotni tlak.

Oltar ima en sam, lesen je ter preširok, kakor so vsi renesančni oltarji. Prejšnji oltar je bil narejen leta 1764.; kiparju in zlatarju so dali 241 gld. Sedanji pa je narejen leta 1832. na novo, že leta 1862. pa ga je predelal podobar Matevž Tomec iz Št. Vida. Delo je bilo storjeno bolj površno in nekaj je storila še vlažnost, zato so se ravno pretekli mesec (sušca) l. 1892. pogodili z g. Jernejem Trnovcem iz Polhovega Gradca, da jim ga popolno prenovi. Pogodba je narejena za 225 gld. Mali tabernakelj, ki nima nikake vrednosti, se bode odstranil, na njega mesto pa dejala podoba. V sredi trona je soha sv. Neže z Jagnjetom; njej na straneh sta na desni sv. Barbara, na levi sv. Katarina. Druga dva svetnika sta še sv. Jakob in sv. Florijan. Prižnice cerkev nima. Leta 1851. so napravili mal kor. Slopa, ki ga nosita, je naredil Janez Pikec iz Horjula za 24 gld. Že leto preje so pokrili in pobarvali zvonik in osnažili vso cerkev, kar je stalo 195 gld. 94 kr. Zakristija na južni strani cerkveni je bila tudi že zadnja leta popravljena in prekrita.

V zvoniku vise trije zvonovi. Veliki tehta 7 centov 75 funtov, ima podobo sv. Neže in sv. Jakoba. Vlit je bil l. 1784., kar naznanja napis: „Fudit me Joannes Jacobus Samassa Labaci 1784.“

Drugi zvon ima 5 centov 30 funtov, nosi podobi sv. Janeza evangelista pa sv. Jakoba, in ime zvonarjevo. Napis je: Me fudit Joannes Jacobus Samassa 1783.

Mali zvon je bil krščen istega leta ter tehta 2 centa 85 funtov. Napis ima tak kakor prejšnji, podobi pa sv. križa in sv. Jakoba. Kakor je videti, je zvonar rad deval na zvonove podobo svojega patrona. V zvoniku je tudi ura. Pred letom 1759. je prišla prejšnja ura z Dobrove v Brezje, sedanja pa je bila baje preje v Borovnici.

O Valvasorjevem času ni pri tej cerkvi nobenkrat oblačici zvonilo. Pripoveduje se, da je šel enkrat cerkvenik po noči zvoniti h grdemu vremenu. Ko stopi v cerkev in hoče zvoniti, ga nekaj iz cerkve pahne z besedami: „Ti zvoniti po dnevi, po noči pa bodem že jaz varovala.“ Isti pisatelj pristavlja, da res ni bilo že dolgo časa kake vremenske nezgode. Nam pa se zdi, da je le cerkvenik po noči nerad vstajal in, da bi se oprostil sitnega posla, si zmisлил ono nakano. Ali kaj?

Leta 1762. so napravili novo bandero za 77 gld. 55 kr., l. 1765. nov mašni plašč, ki je stal 60 gld.

Krog cerkve je obzidan prostor. Nekedaj so tudi pokopavali ondi. Še leta 1758. najdemo zapisano, da je bilo s cerkvijo vred popravljeno tudi pokopališče in zopet letos l. 1892. je mislijo na novo popraviti in pokriti s ploščami.

Nekaj posebnega je to, da je imela ta cerkev dolgo časa v daljnih Gočah pri Vipavi vinsko desetino. Kako se je ta desetina pričela, kako pravno podlago je imela, tega pač ne moremo poizvedeti. Na listni strani za oltarjem je mala reliefna podoba. Podoba nam predstavlja menda sv. Nežo, ki ima pa v roki grozd. Ta podoba mora biti v nekaki zvezi s to desetino. Gotovo je bila storjena od Gočanov kaka za-

obljuba sv. Noži. V zapisnikih najdemo, da se je leta 1714. že pobirala. Iz poročila župnika Jerneja Zupanca na c. kr. okrožni urad pa je razvidno, da so se Gočani že leta 1759. upirali desetino dajati. To desetino je imel veliko let v zakupu ondotni grajščak Jožef pl. Schiwitzhoffen. Plačeval je na tri in tri leta po 28 gold. Ta je imel desetino v zakupu do leta 1760. Za tem je pobiral desetino ondotni vikar Anton Wolf v imenu brezniške cerkve. Da bi bolj natanko poizvedel, kateri posestniki so dolžni desetino dajati, je šel župnik J. Zupanc krog leta 1759. sam v Vipavo. Iz Schiwitzhoffenovega urbarija je prepisal imena dotičnih obvezancev. Bilo je 16 posestnikov, ki so imeli svoje vinograde na gori Vipaliku pri Gočah. Jernej Zupanc je upornike naznanil okrožnemu sodišču, katero jih je primoralo, da so desetino zopet redno dajali. Pozneje pa je zopet izostala, tako da so se leta 1808. na novo pričela preiskovanja. Gosp. pl. Schiwitzhoffen ni hotel desetine več pobirati, prevzel jo je v zakup učitelj. A od leta 1822. tudi ta ni več plačeval vsakoletne svote. Šla sta torej leta 1827. cerkvena ključarja osebno v Goče, a dobila sta za vso zaostalo desetino le 8 gold. Reklo se jima je, da naj dokažeta, da je desetina vknjižena pri deželnem deskinem uradu; to se pa ni moglo dokazati, zato niti gosposke naporji niso imeli zaželjenega vspeha. Leta 1842. je okrožni urad zopet zahteval od župnika izkaz o tej desetini. Župnik Jožef Poklukar pojasni vso zadevo okrožnemu uradu in pristavi, da naj gosposka to desetino ali uradno iztirjava ali pa jo cerkvi za vedno odpiše, kar se je bržkone zgodilo l. 1842. S tem je bil nad 80 let trajajoči prepir končan.

V preteklem stoletji je imela cerkev precej velik travnik, „cerkvenica“ imenovan. Ker niso imeli Brezničanje dobrega mlina, postavil je s privoljenjem cerkvenega predstojništva Valentin Velkavrh, po domače Frjan, l. 1774. na „cerkvenici“ mlin in hišico. Zavezal se je bil cerkvi plačevati po 2 gold. nemške velj. na leto. Vnela se je pa zaradi tega mlina tožba, ker se voda ni mogla dobro odtekat; moral se je, kakor je videti, podreti. Travnik „cerkvenica“ pa se je prodal na javni dražbi l. 1802. Urbanu Zavašniku za 400 gold.

Sedaj ima še cerkev za vzdrževanje cerkvenika 5 oralov 273 □ sežnjev gozda, 964 □ sežnjev njive, 756 □ sežnjev vrta.

Sv. maše se sedaj opravljajo v Brezji naslednje dni: V praznik sv. Neže, v nedeljo po sv. Neži, sredpostno sredo, v sredo in petek po Veliki noči, križev ponedeljek procesija, križevo soboto, križevo nedeljo, v ponedeljek po tej nedelji, II. nedeljo pred sv. Jakobom, sv. Jakoba dan, sv. Lukeža dan, zadnjo nedeljo po Binkoštih in božični dan dve sv. maši. Mej temi ste dve urni sv. maši.

Cerkvenija (meznija) je bila na novo pozidana leta 1753. — Do leta 1760. so imeli vsakoletne cerkvene račune v Brezji. Gospod kaplan iz Št. Vida je prišel že na preddan sv. Neže v Brezje in je ondi prenočeval. Drugi dan pa sta prišla še šentvidski in dobrovski gospod župnik. Leta 1760. pa so te račune prenesli iz tehtnih vzrokov na Dobrovo, čemur so se pa Brezničanje močno upirali.

Velika nesreča je zadela vas brezniško l. 1810. Sredpostno sredo je velik požar vpepelil vso vas, samo dve hiši, Grošeljnova in Frjanovčeva, ki ste

konec vasi, ste ostali. Še sedaj se vsako sredpostno sredo sv. maša opravlja, da bi ljubi Bog obvaroval vaščane enake nesreče.

Nekedaj so bili baje v Brezji živinski sejmi.

3. Podružnica sv. Jurija na Hruševem.

Na prijaznem 412 m visokem, stožastem gričku, kake tri četrti ure od farne cerkve oddaljenem, kraljuje bela cerkvica, posvečena sv. Juriju. O prejšnji brezniški smo rekli, da je najbolj oddaljena, a ta podružnica je najvišje ležeča. Cerkev, posvečene sv. Juriju, se smejo prištevati najstarejšim. Dolgo časa se je moralo krščanstvo bojevati s paganstvom, dokler ni krščanstvo popolnoma zmagalo. Luč sv. evangelija je pregnala temo malikovalstva. To zmago pa nam lepo predočuje krščanski junak sv. Jurij, ki zasaja sulico peklenskemu zmaju v žrelo.

Sedanja cerkvica še ni stara. Preje je bila zidana tam na vasi hruševski. Stala je pod potom za cerkvenikovo hišo, sedaj se prostor že dosti ne pozna. Zapisano ni, kakošna da je bila. Kakor pravijo ljudje, ki še pomnijo, je bila majhna. Na mesto svoda je imela lesen strop; absida je bila na novo pozidana l. 1671. Imela je en sam oltar. Zvonik je bil prav na novo postavljen l. 1712., zakristijo pa so pozidali 1754. l.

Mej ljudstvom se še sedaj pripoveduje, da je do te cerkvice prišel kruti Turčin. Napadel jo je in hotel oropati, a ni mogel noter prodreti; višja moč mu je to zabranila. Na vratih pa so ostala znamenja turškega nasilstva uprav do novejšega časa. Škoda, da se vrata niso shranila, ko so podrli staro cerkev.

O tem dogodku piše tudi naš zgodovinar Valvasor.¹⁾ To je popolno verjetno, saj vemo, kar smo že omenili, da se je uprav tu gori valila kruta turška sila l. 1476. in preje l. 1416. ogrska.

Zdihovala je že pod težo let ta stara cerkvica. Trebalo jo je vso prenoviti in popraviti. Hruševci pa so sklenili, namesto staro cerkev popravljati zidati čisto novo, kar se mora imenovati le srečna misel. Kakošne obravnave so bile preje, preden se je začelo zidati, ni zapisano. Poizvedeli smo od priletnih ljudij, da so bile tri stranke. Eni so hoteli, da naj se zida cerkvica ravno tam, kjer je do tedaj stala, na vasi; druga stranka je bila zato, da se zida na Selu; tretja stranka pa je bila za ta prostor, kjer sedaj stoji cerkev. Ker so obljubili tudi bližnji sosedje iz Polhovega Gradca in Sv. Katarine podpore, če jo postavijo na „Partici“, so se naposled za ta kraj odločili. Tudi to moramo odobravati, ker a) se zvonjenje sliši v bližnjo pograjsko faro, kamor se o gotovih časih od nikoder zvonjenje ne sliši; b) je cerkev bolj varna pred ognjem; c) ker je odtod prelep razgled. Prejšnja cerkvica je bila kar skrita mej hišami in drevjem. Tudi sicer ni bil prostor ugoden, ker je stala na precej viseči rebri in je gotovo mokrota vanjo zatekala. Sedaj pa stoji cerkvica na prijaznem, stožastem gričku, od koder je prav krasen razgled po vsej lepi ravnini dol proti beli Ljubljani in še dalje. Od vasi je oddaljena kake tri streljaje. Kraju, kjer stoji cerkvica, se pravi na „Partici“. Kaj da to ime pomenja, smo že povedali, ko smo govorili o gradovih in gradiščih. Opomniti moramo, da je bil hrib popreje še

¹⁾ Valvasor, knj. VIII. str. 22.

bolj vzvišen in rtast. Morali so veliko kopati, trdo skalo razbijati, da so dobili potrebni prostor za stavišče. Pri kopianju so naleteli na veliko votlino. Votlini neki ni bilo najti tal, zato so jo presvodili. Nahaja se nekako na zapadno-južnem voglu cerkve.

Ta podružnica je dolga 18,3 m, široka v ladiji 6,55 m, v svetišči 5,2 m, je dokaj visoka in svodena. Tla krije opeka, pa sedaj ravno je v pogovoru, da bi napravili šamotni tlak. Zidarski mojster je bil Flajškar iz Polhovega Gradca, ki jo je dogotovil leta 1834. in 1835. Tisto leto je bilo silno veliko češenj, kakor pravijo stari ljudje.

Oltar je v cerkvi en sam, in sicer lesen. V tronu je soha sv. Jurija. Ob straneh sta: sv. Boštijan na evangeljski in svetnik-škof na listni strani. Nad vhodoma krog oltarja pa sta sv. Luka in sv. Jakob. Posvetil je cerkev Karol Zorn, kanonik in okrajni dekan iz Ljubljane. Nekedaj je bilo posvečevanja praznik v nedeljo po sv. Jakobu. — V cerkvi je tudi ozka prižnica. V ladiji ste na steni obešeni dve lepi, veliki podobi, sv. Ivana Nepomuka na listni in druga na evangeljski strani. Ti dve sliki ste bili nekedaj lastnina stolne cerkve v Ljubljani; prej imenovani g. Karol Zorn pa ji je podaril tej cerkvi.

Rekli smo že govoreč o farni cerkvi, da je ta križev pot bil narejen za farno cerkev leta 1858. A ker je delo mnogo slabše, nego prejšnji farni križev pot, zato je sedanji č. g. župnik Jernej Babnik leta 1881. onega prejšnjega nazaj vzel za farno cerkev, tega pa dal hruševski podružnici. Dne 31. julija istega leta ga je blagoslovil preč. g. gvardijan župnik P. Kalist Medic. V cerkvi je tudi nekaj klopij, katere

so kupili cerkveni ključarji od trnovske cerkve v Ljubljani.

Cerkvi prizidana na južni strani je tudi zakristija. V njej se nahaja že precej stara omara še iz prejšnje stare cerkve. Letnica ji je vrezana „1760“. — Nov mašni plašč so napravili l. 1763. Tega leta je bilo tako ceno vino, da beremo v stroških za 5 bokalov vina 48 kr. Pred nekaj leti so kupili prav lepo rudečo kazulo. Mašne bukve so dvoje. Leta 1850. so kupili novo bandero za 89 gold. 91 kr., prejšnje staro je bilo novo l. 1772. in je stalo 73 gl.

Zvonik je primerno visok in krit s ploščakom. V njem vise trije zvonovi, ki imajo tole teže: Veliki tehta 5 centov 18 funtov; drugi 2 centa 89 funtov; tretji 1 cent 82 $\frac{1}{2}$ funta. Napisov na njih ni drugih, kakor: Nr. 1106, 1107, 1108. Opus Antonii Samassa Labaci 1855. Novi so bili tedaj vsi leta 1855. in naslednje leto v jeseni so bili tudi že plačani.

Iz tega je razvidno, da je soseska hruševska v teku malih let zares veliko storila v božjo čast. To je razvidno tem bolj, če pomislimo, da ta soseska šteje le 23 hiš in 143 stanovnikov. Poleg tega so morali pa ravno tisti čas še pri farni cerkvi pomagati. Čast jim in plačilo od Boga!

Pri stari cerkvi tam na vasi je bilo krog cerkve malo pokopališče. Dvakrat namreč beremo v starih računih zapisane stroške za popravo pokopališča (des Freithoffes) l. 1737. in l. 1758. Pa menda se je samo prostor tako imenoval, ker so bila nekedaj pokopališča večinoma krog cerkve; pokopavali pa, menimo, ondi niso.

Sv. maše so na Hruševem redno sedaj v nedeljo po sv. 3 Kraljih; sv. Jurija dan; v nedeljo po

sv. Juriju; 2 urni sv. maši po sv. Juriju; na II. po Veliki noči; sv. Florijana dan; križev torek procesija; v nedeljo pred sv. Jakobom; v nedeljo pred vsemi svetniki. V nedeljo po sv. 3 Kraljih so prinesli v dar prediva.

Cerkev ima tudi tam na vasi malo mežnijo. Zidana je bila l. 1691. Na nekem urbarju je zapisano privoljenje, katero je dal tedanji deželni sodnik in imetelj sodnosti na Dobrovi, Anton Jožef pl. Zergoll, cerkvenima ključarjema, da smeta hišico pozidati proti temu, da bodeta vsako leto 30 kr davka plačevala. Datum Laibach 13. November 1691. Imela je cerkev tudi travnik, pri Ilah (per Ilah, „Perillah“) imenovan. Leta 1801. pa se je od cerkvenega predstojništva nasvetovalo najvišjemu sodišču, da naj se proda.

NB. Leta 1755. je bila krava darovana cerkvi; prodali so jo za 9 gold.

4. Podružnica sv. Ivana Krstnika v Gabrju.

Ob okrajni cesti, ki veže Dobrovo s Polhovim Gradcem, še ne pol ure od Dobrove stoji tretja podružnica dobrovska. Posvečena je sv. Ivanu Krstniku. Okolica je divna. Na desno se razprostirajo širni travniki, na levo se svet vzdiguje in dospe v Ravniku svoj vrhunec; na zapadu mole kvišku pograjske gore, proti jutru pa se razširja nepregledna ravan rodovitnega polja.

Češčenje sv. Ivana Krstnika je bilo že pri starih Frankih zelo v navadi in pri Slovanih spominja na paganskega boga Kresa.¹⁾ Misliti smemo toraj, da je

¹⁾ A. Kobler I. zv. str. 67.

bilo tukaj že prav zgodaj postavljeno svetišče, dasi zgodovinskih podatkov o prvi cerkvi nimamo.

Iz raznih računov in pa iz zapisnika vrlega vikarja Jerneja Zupanca, ki nam je tako marsikatero zgodovinsko drobtino ohranil, moremo povzeti o preteklosti in sedanjosti te podružnice to-le:

Prva cerkev je bila zidana v podobi čveterokota in je imela isto lego, kakor sedaj. Kedaj da je bila postavljena, se ne ve. Na visokost ni bila višja kakor za dva moža, namesto svoda je imela raven strop. Sredi stene je bila neškam podobna vdolbljina, kjer je stal en sam oltar. Krog leta 1544. se je zaradi tesnobe prizidal presbiterij (prostor za oltar), čez nekaj časa pa je prišla zraven še zakristija na desni strani oltarja. Presbiterij z oltarjem je posvetil tedanji ljubljanski škof Urban Tekstor. Ko so namreč dne 4. maja leta 1762. presbiterij podrli in je tedanji župnik Jernej Zupanc odprl grobek na oltarju, je našel svete ostanke v stekleni posodici, potopljene v neko po balzamu dišečo tekočino, ki je pa kmalu spuhтела. Na posodici so bili na okrog štirje pečati z dvoperutnim orlom in pa črkama V. & T., kar nanzanja ime škofa Urbana Tekstorja, ki je bil 4. škof ljubljanski. Poleg tega je bil v grobku kos predolbenege lesa, v katerem so bili tudi sv. ostanki, pa bilo je že vse skupaj strohnelo.

V drugi polovici preteklega stoletja je jela streha že od starosti razpadati, treba je bilo popravila. So-seščani se posvetujejo, bi li ne bilo dobro, da bi napravili tudi svod; do tedaj je bil namreč v cerkvi le lesen strop. Zato prideta l. 1762. tedanja ključarja Jožef Dolinar iz Švice in Jakob Jarec iz Jarčega Potoka k župniku Zupancu ter ga prosita, da bi to

leto k cerkvenim računom sklical vse može te soseske. To se zgodi. Sklenili so, cerkev popolnoma z nova pozidati in popraviti, ter obljubili delati tlako in sicer pomagati. V postu pride zidarski mojster Lavrencij Prager, po domače Maček iz Ljubljane. Hotel je, da bi bila cerkvica pri oltarju še nekaj čevljev dalja, a temu so se nevešči sosesčani upirali; zato je sedaj okno tako nerodno k zakristiji potisnjeno, česar pa ni arhitekt kriv, ampak sosesčani.

Dne 4. maja l. 1762. je bilo staro, revno svetišče podrto in 10. maja se je pričelo zidanje novega. Delo je šlo hitro izpod rok in osem dnij pred sv. Ivanom Krstnikom je bilo že do strehe dozidano.

Miha Košir, po domače Birtič iz Osredka, tedaj nekaj časa za ključarja, se imenuje velik dobrotnik tej cerkvi. On ni le prav pridno kopal kamen za svod in zid, ampak je večinoma tudi sam dal hrastov les za streho. Kamen so lomili v Ravniku in pa v dolini pod Osredkom. Zidarji so končali 28. sept., mizarji in tesarji pa 6. novembra. Naslednje leto se je delo 16. maja zopet pričelo. Svodila se je cerkev in zakristija ter je bila cerkev znotraj in zunaj zlikana do 27. avgusta.

1764. l. so vložili kamniten tlak. Kamnitne plošče je skoro sam nakopal že prej imenovani vneti Miha Košir. Kamnoseška dela je zgotovil Urban Brajdek iz Vipave; polir je bil Jakob Tomšič iz Tacna pod Šmarno Goro. Tesarska dela je zgotovil Matevž Rus iz Dragomera s svojimi delavci. Stalo je vse to 1586 gld.

Dne 8. julija 4. ned. po Binkoštih se je brala prvokrat sv. maša in bila pridiga, konec sv. opravila pa zahvalna pesem „Te Deum.“ Od prejšnje cerkvice

ni ostalo nič drugega nego malo zidu na vsaki strani velicnih vrat.

Posvečena pa je bila ta cerkev šele 10. junija 1772. Binkoštni torek je bila kanonična vizitacija pri farni cerkvi, naslednji dan pa je bila posvečena podružnica v Gabrji z dyema oltarjema: žalostne M. B. in pa sv. mučencev Kozma in Damijana. Posvetil jo je tedanji pomožni škof Karol grof Herberstein, pozneje knezoškof ljubljanski. Svetinje so se dejale v čedne, železne pušice in sicer te-le: sv. Viktorijana, sv. Fortunata in sv. Benedikte. Obletnica posvečenja se je določila na nedeljo pred sv. mučencem Lovrencem.

Sedanja cerkev je dolga 15 m, široka v čolnu nad 8 m, v presbiteriju pa 5.4 m, ter naredi splošno prav dober vtis na človeka, ker je visoka in svitla. Razsvetljuje jo šest oken. Sedaj so v cerkvi trije oltarji, prvotno pa je imela cerkev le veliki oltar. Ta je posvečen sv. Ivanu Krstniku. Ob straneh sta sv. Ivan evangelist in sv. Martin; zunanja dva svetnika pa sta sv. Marka in sv. Mihael. Ta oltar je bil nov l. 1779.; stal je 266 gld. Ne vemo, kako da ga je čez dve leti popravil in pozlatil meseca julija in avgusta 1781. Matevž Kuplenik iz Babne Gore. To nam naznanja napis, ki se nahaja za tabernakeljom:

Pro

Veneratlone sanCtI Joannis BabptIstae hoC aLtare
noViter DeaUratUM fUerat

â

Mathaeo PUKlInIg Clive Lab: eX PIIIchgratz orIUnDo
sUB CUra

BartholoMaeI SUPpanz VICarII DobroVlensIs Anno
1781

M: P: MDCCLXXXI. X 33.

Zadnjikrat je oltar popravil in olepšal l. 1873. podobar iz Polhovega Gradca, Jernej Trnovec; posvetili so ga pa stolni prošt, veleč. g. Jožef Zupan, v nedeljo po sv. Ivanu Krstniku.

Stranskih oltarjev prvotno ni bilo, napravil jih je šele župnik Ivan Krst. Tahavc in sicer oltar sv. Kozma in Damijana leta 1741. na listni in M. B. 7 žalostij na evangeljski strani leta 1749. Prejšnja oltarčka je delal podobar v Cirknici, sedanja pa l. 1877. Jernej Trnovec iz Polhovega Gradca, podobe pa Ambrožič iz Kranja. V tronu na listni strani je soha sv. Antona. Nekedaj so ljudje v dan sv. Antona Puščavnika prinašali cerkvi v dar razne svinjske mesnine. Zato najdemo zapisano, da je gosp. kapelan iz Št. Vida prejel na ta dan v plačilo tudi eno „kračo.“ Kedaj se je ta navada opustila, ne moremo poizvedeti.¹⁾ Sploh pa ima ljudstvo še sedaj veliko upanje do sv. Antona Puščavnika. Večkrat se opravi njemu v čast kaka sv. maša, pa tudi darov v denarji dobi precej.

Marija 7 žalostij se je nekedaj v tej cerkvi močno častila. Poroča nam ustno izročilo celo več čudežno dodeljenih milostij. Neka žena v Ljubljani je imela dolgo časa kost v grlu. Ni je mogla premakniti niti naprej niti nazaj; vsaka pomoč je zastonj. Pride k sv. maši v čast M. B. 7 žalostij. Med povzdigovanjem zakašlja — in — kost skoči brez bolečin iz tilnika. Tega še ni sto let. Da je bilo res več milostij tukaj prejetih po priprošnji M. B. 7 žalostij, naznanjajo še sedaj ohranjene nekatere zaobljubljene podobe. Neka taka podoba nam predstavlja moškega z rožnim vencem

¹⁾ Enaka navada je še sedaj ohranjena v Zagorju ob Savi pri podružniški cerkvi v Kotredežu.

v roki pred podobo žalostne M. B.; perd hlevom pa leži ponesrečen vol. Podpis na podobi je: „Ex voto“ (iz obljube) l. 1781. Druga podoba nam kaže ženo v porodniški postelji; koncem postelje leži mrtvo dete, prišli oče se ga prestraši. Podpis je zopet: „Ex voto“ (iz obljube) l. 1783. Na tretji podobi vidimo pred podobo žalostne M. B. molečega moža, od njega oddaljen je naslikan konj. Podpis: iz obljube 1784. Vsi ti so se morali v svojih nesrečah zateči k žalostni M. B. in so bili uslišani ter so dali iz hvaležnosti napraviti te spominke. Nekedaj je bilo taci „tabel“ več, pa so se že poizgubile in tudi sedanje se že slabo poznajo, ker trohne za oltarjem; sicer so pa brez vsake umetniške vrednosti.

Zvonik je bil prvotno le lesen, krog leta 1662. pa so pozidali tudi zvonik. V zvoniku vise trije lepo ubrani zvonovi. Njih glasi so: a, cis, e. Veliki ima podobi sv. Ivana Krstnika in sv. Florijana; tehta 610 funtov. Napis: Nr. 336 Opus Antonii Samassa Labaci 1838. Drugi ima podobo sv. Mihaela in M. B. z detetom v naročji, tehta 362 funtov. Napis: Nr. 337 Opus Antonii Samassa Labaci 1838. Najmanji tehta 207 funtov. Leta 1841. se je mali zvon ubil, bil je toraj naslednje leto sedanji ulit, kar naznanja napis: Nr. 474 Opus Antonii Samassa Labaci 1842. Nosi podobo sv. Ivana Krstnika.

Redno so sv. maše pri tej cerkvi te-le dni: Sv. Antona Puščavnika dan; sv. Valentina dan; vsak petek v postu; dve urni sv. maši; sv. Marka dan procesija; v dan sv. Ivana Krstnika pa naslednjo nedeljo; sv. Kozma in Damjana dan; v praznik sv. Mihaela; sv. Lenarta dan; sv. Martina dan; na sv. dan ob 5. ena sv. maša. Tudi nekaj ustanovnih sv. maš se opravi.

Sicer pa večkrat kdo naroči kako sv. mašo pri tej cerkvi, tako da se jih opravi v vsem skup nad 20 na leto.

Prostor krog cerkve je z zidom ograjen, zid s ploščami pokrit. Na novo je bilo ozidje popravljeno in s kamnenimi ploščami pokrito l. 1871. Plošče so iz Ravnika, kamnoseško delo pa je prevzel kamnosek iz Glinca.

Za vzdrževanje cerkvenika ima cerkev 167 □ sežnjev pašnika, 533 □ sežnjev vrta, 1 oral in 572 □ sežnjev gozda.

5. Podružnica sv. Martina v Podsmereki.

Najpozneje je k fari prišla podružnica sv. Martina v Podsmereki. Ta podružnica je spadala preje pod sv. Peter v Ljubljani. L. 1785. se je odcepila na višje povelje od fare šempeterske ter se, kar je čisto naravno, spojila s farno dobrovsko. Zgodilo se je to na povelje cesarja Jožefa II. Šmartno leži kake pol ure hoda doli proti tržaški cesti v prijazni vasi enacega imena. Kaj lep je od tu pogled proti Ljubljani in kamniškim planinam. Iz zvonika pa se pregleda skoro vse ljubljansko barje. /

Cerkev sv. Martina je dolga 16 m, široka 7 m, v presbiteriju 4'80 m. Razsvetljuje jo 6 oken. Kedaj se je zidala prvotna cerkvena, ni znano, a mora biti že davnej na tem kraju svetišče Gospodovo. Cerkev je v renesančnem slogu in ima tri oltarje. Veliki je posvečen sv. Martinu škofu in ima ob straneh sohi sv. Antona Padovanskega in sv. Ivana Nepomučana; sohi sv. Petra in Pavla pa ste prišli v cerkev že začetkoma tega stoletja. Stranska oltarja imata v sredi prav čedni sliki. Na ženski strani je sv. Ana, ob straneh pa

sta sv. Izidor s cepcem in sv. Notburga s srpom; na moški strani je sv. Volbenk s sv. Jurijem in sv. Lavrencijem. Vsi oltarji so že stari in se ne ve, kedo da jih je delal. Popravlil jih na zadnje Gecelj iz Ljubljane leta 1872. V cerkvi je tudi nekaj klopij in kor. Mala zakristija je pod zvonikom, ki stoji na listni strani blizo presbiterija k cerkvi prislonjen

Izmej cerkvenega orodja nam je omeniti dveh kelihov. Cerkev ima dva keliha, ki sta že radi svoje visoke starosti dragocena. Keliha sta prav nizka in majhna, skoro kakor za igračo. Tako malega keliha še nisem imel v roki. Lepši ima šestperesno stojalce s precejšno stilizacijo. Na obrobku na okrog pa ima spodaj ta-le napis: J † H † E † S † V † S M † A † R † Æ H † I † L † F 1537. — Star je potem takem že nad 355 let. Koliko mašnikov ga je že rabilo v tej dolgi dobi! Drugi kelih je po velikosti povsem prejšnjemu enak, samo da ima stojalce bolj gladko in okroglo. Ta kelih je bil popravljen leta 1775., a ker je iste velikosti s prvim, mora biti tudi starost njegova tolika ali pa še večja.

Zvonik je primerno visok. Do leta 1856. je bil zgornji del na osem oglov zidan, tega leta so ga pa podrli do strehe ter močnejšega zidali, ker so želeli napraviti tudi nov zvon. Kamen so dovozili iz Ravnika, zidarski mojster pa je bil iz Gameljnov. V zvoniku vise trije zvonovi. Velikega so napravili l. 1857. s prostovoljnimi doneski. Nekateri so dali znatne svote. Tako je dala Barbara Dolinar iz Rozor 50 gld., Primož Gregorec 54 gld., Anton Rotar 64 gld. Tehta 10 centov 16 funtov. Napis je: Nr. 1249. Opus Antonii Samassa Labaci 1857. Srednji ima 5 centov. Zgoraj je napis: „Liberata nos Domine ab omni malo“ Vsega

hudega reši nas o Gospod! Spodaj pa: Casparus Franchi me fudit Labaci 1720. Mali tehta 300 funtov in ima napisa: Ste. Martine ora pro nobis! Sv. Martin, prosi za nas! — Opus Caspari Franchi Labaci 1732. V zvoniku je tudi ura.

Nesreča je zadela cerkev leta 1749. Ogenj je cerkev močno poškodoval. Je li tega leta tudi vas pogorela, ne vemo. Vzeli so ključarji cerkveni (bili so tedaj trije) od podružnice sv. Simona in Jude na Viču 53 gld. 40 kr. na posodo, da so mogli cerkvico zopet popraviti. Ta dolg se je viški cerkvi vrnil 13. decembra l. 1782.¹⁾ — Prostor krog cerkve je obzidan. Skoro gotovo je bilo tukaj tudi pokopališče, ker na ljubljansko pokopališče nositi bi bilo pač predaleč, na Dobrovi pa je bila šentvidska fara. Ograjni zid so sosesčani l. 1890. prav dobro popravili, na novo ometali, s škrlmi pokrili. Škrlji je naredil kamnosek v Horjulu. Tega leta je bila tudi cerkev znotraj in zunaj vsa prebeljena in zlikana.

Sv. maše se opravljajo: na sv. Jurija dan; prvo prosto nedeljo po sv. Juriju; dve urni sv. maši; na binkoštni torek; sv. Ane dan; II. nedeljo pred Vel. Šmarnom; sv. Volbenka dan; sv. Martina dan; v ned. po sv. Martinu; sv. Elizabete in nedolžnih otročičev dan.

Cerkev ima mežnarijo in 1 oral 1325 sežnjev njiv; 402 □ sežnjev travnika; 2 orala 352 □ sežnjev gozda, 151 □ sežnjev pūščave. — Nekedaj je bila ta cerkev gospoščina in ji je bilo podložnih več gospodarjev. Leta 1832. je pogorelo pet gospodarjev v nedeljo po sv. Juriju in je v ta namen še sedaj sv. maša. Zažgali so tobakarji.

¹⁾ Iz urbarija sv. Petra, sedaj v farnem arhivu na Dobrovi.

VIII.

Zidana znamenja v fari.

Blažilno vplivajo na človeško srce razna sveta znamenja, ki se pogosto nahajajo po vsem Slovenskem ob cestah in na razpotjih. Navadno nas ta znamenja tudi spominjajo veselih, še večkrat pa žalostnih dogodkov v fari. Vselej pa so izraz vernega čutila faranov, zato tudi njim v čast.

Zidanih znamenj je v fari v vsem skupaj dvanajst. Najličnejša so čvetera znamenja na Dobrovi, pri katerih je v praznik sv. R. Telesa pri procesiji blagoslov.

Staro mora že biti zidano znamenje pod cerkvijo. Popraviti je je dal že sedanji župnik l. 1880. Ranjca Mežnarica, Jera Suhadolec, je bila pred smrtjo volila 50 gold. za popravo tega znamenja. Slikarija je od pokojnega Wolfa. Vidi se pa, da je bil tedaj še začetnik.

Lepše znamenje je pod farovžem. Svod in streho nosijo štirje lični kamneni stebriči. Slika nam predstavlja brezmadežno Devico Marijo. Pod sliko je napis: „O Marija, brez madeža spočeta, prosi za nas!“ V kamneni podstavek pa je vrezan kronografikon: „MarIII DeVICI preČastItI posVeČena V sLaVo 1877.“ To znamenje je dal napraviti Jakob Zavašnik iz Glinec v Št. Vidu, rojen Dobrovčan. Nasledniki imajo tudi dolžnost, za vzdrževanje znamenja skrbeti. Blagoslovil je to znamenje † preč. g. Jurij Volec, stolni župnik in okrajni dekan.

Navadno imenovano Pleškovo znamenje so postavili vaščanje l. 1875. Podobno je po vsem prejšnjemu. Slika nam predstavlja Marijo z Jezuščkom v naročju. Podpisane so besede: „O naša ljuba Gospa presvetega Srca, prosi za nas Boga!“ Slikarija je od M. Bradaške.

Drugačno od prejšnjih je konec vasi zidano Adamičevo znamenje. Nad tri metre visoko zadnjo steno obdajata ob straneh ozka zidca, pred zidcema pa se vzdigujeta zidana slopa, katera pomagata nositi pročelje in polukrožno streho. Na steni visi znamenje našega odrešenja z lepim Kristusom. Soha je iz Tirolskega, zidanje pa je zvršil domačin. Za to znamenje je največ daroval in se trudil bližnji sosed g. Alojzij Adamič. V podnožji je vzdana spominska plošča, na kateri je napis:

Blagoslovili dr. Jakob Missia, knezoškof ljubljanski, o priliki procesije za sv. Očeta Leona XIII. zlatomašnika dne 2. oktobra 1887.

Druga znamenja so še na Švici v vasi in izven vasi na polju. Zidano znamenje je na Hruševem, eno pod Vrtnikom ob poti, eno za brezniško vasjo, eno pri Znamenškarju v Grabnu, potem na šmartenskem polju in v bokalškem gozdu. Zadnje znamenje je dalo g. Andreju Praprotniku povod, da je zložil lepo pesmico Mariji v čast.

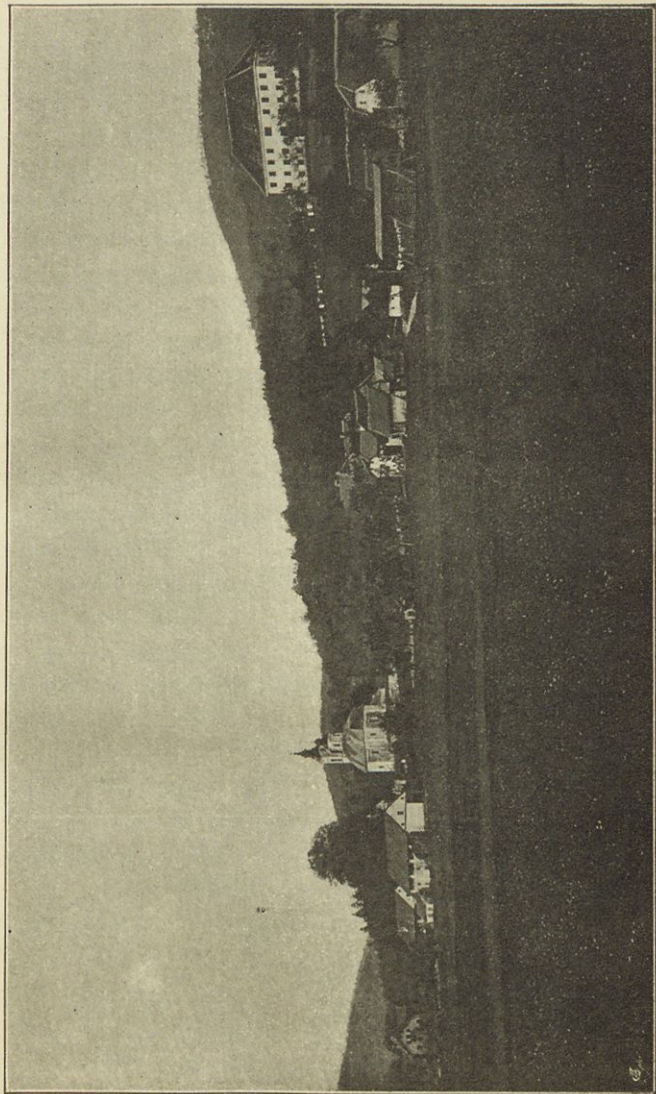
IX.

Župnišče in župniška poslopja.

Gredoč proti Dobrovi ugledaš že od daleč na prijaznem holmcu mogočno, dvonadstropno poslopje. To je orjaško dobrovsko župnišče. Dolgo je 30 *m*, široko 14,3 *m*. Zidanje je silno močno, kar je pri toliki velikosti tudi potrebno, zid 90 *cm* debel. Hiša ima dve nadstropji, v katerih je 16 večjih in manjših sob s prostornim, 12 *m* dolgim in 5,8 *m* širokim hodnikom v vsakem nadstropju. V vsem ima brez prostornih kletij nad 22 prostorov. Na dolgost ima 10, na širokost 4 po 1,3 *m* visokih oken. Zaradi te velikosti farne hiše misli vsak ptujec, da ima pred sabo mogočno grajščino.

Ali ni bila potrata ali pa baharija, da so zidali toliko župnišče zlasti še, ker se je zidalo v času, ko je bil na Dobrovi še le en sam duhovnik? Ne. Da se je zidalo toliko poslopje, to so zahtevale okolščine tedanjega časa, kakor smo že povedali v poglavju o dobrovski božji poti. Treba je bilo prenočevati po 12 gospodov spovednikov, pa tudi drugi romarji so dobili prenočišče, posebno imenitnejši, kakor piše J. Zupanc, „die adeligen Wallfahrer.“

Dolgo časa nismo mogli poizvedeti, kje da je stalo staro župnišče. Popraševali smo mej farani pri najstarejših osebah, a nikdo nam ni vedel o tem kaj povedati. Iz raznih spisov kakor tudi iz farne matri-

Pogled na Dobrovo z Ijubljanske strani. (Fotogr. dr. Fr. L.)

kule smo pač skleпали, kje da bi bilo stalo, a natančnega nismo mogli določiti. Kar se nam posreči, da najdemo v kupu papirja že razjeden naris, iz katerega je razvidna velikost in lega starega župnišča.

Ker so imeli šentvidski duhovniki na Dobrovi mnogokrat duhovna opravila, zlasti še pri sedanji farni cerkvi, je bila že davnej za cerkvijo na vzhodni strani postavljena lesena hišica. Imenovala se je kapelanija. Tu so gospodje večkrat prenočevali. Služila je pa ta hišica tudi ptujim gg. božjepotnikom. Bila je ta kapelanija postavljena precej za cerkvijo na vzhodni strani, za 25 čevljev od pokopališča oddaljena. Bila je 29 čevljev dolga, 19 široka. Od farovža na zgornji strani nekako tam, kjer je sedaj gladka pot mej šolo in cerkvijo, je bilo gospodarsko poslopje, dolgo 18 čevljev. — Leta 1690. je dobila ta bajtica še drugo nadstropje, seveda leseno. Ko se je ustanovila leta 1723. na Dobrovi samostojna fara, postala je ta hišica vkljub vsej svoji priprostosti ne ravno veličastna rezidenca dobrovskemu župniku, kar je trpelo do leta 1771.

Zakaj se ni preje preskrbelo za bolj primerno stanovanjše duhovnemu pastirju? — Ker se ni moglo. Bilo je namreč cerkveno predstojništvo nad 45 let zapleteno v tožbo z mogočnim nasprotnikom, kateri si je hotel prilastiti ves razsežni cerkveni gozd in seveda ves k temu pripadajoči svet. Tako ni imela občina niti prostora, kjer bi mogla zidati novo župnišče. Ko pa je bila ta tožba končana in sicer v prid cerkvi in je previdnost božja poslala zares delavnega in inteligentnega župnika Jerneja Zupanca, je začel ta l. 1764. zidati velikansko sedanje župnišče, katero je popolnoma še le l. 1771. dovršil.

V farovžu se nahaja dobro ohranjena slika, katera nam ta dogodek naznanja. Zgoraj je naslikana dobrovska M. B. tako, kakor je bila še tedaj v oltarju (oblečena); spodaj je naslikan novi farovž, pred katerim kleči tedanji vrli vikar gosp. Jernej Zupanc z odkrito glavo, sklenjenima rokama, proti Materi Božji uprtimi očmi. Spodaj pa je ta-le kronografikon:

ALMa DeI VIRgo fabriCantIs respICE Vota
 RespICE sVbsIDIo LIMIna Coepta tVo
 ObseCro Te peDIbVs fLeXIs o sanCta MarIa
 SVsCIpe praesIDIIs LIMIna strVCTa tIbI.
 CVrâ

BarthoLoMaeI SVppanz paroChI DobroVensIs.

Iz tega lepega kronografika je razvidno, da je bil zid sam postavljen v teku treh let 1765.—1768.; a iz zapisnikov povzamemo, da je vse delo trajalo od 8. oktobra l. 1764. pa vštévši leto 1772. Pred sabo imamo zapisnik izdajkov, kakor je je zapisal omenjeni gospod. „Bogu samemu je znano“ — pravi mej drugim — „koliko sem pri tem pretrpel, hvalim ga, ker je podpiral mojo slabost.“ To mu pač radi verjamemo. Težavo so mu napravljali celo od strani, od katere bi ga morali najboljše podpirati. Iz nekega dopisa Zupančevega z dne 6. sept. 1766. na stolni kapitelj povzamemo, da mu je stolni kapitelj branil zidati drugo nadstropje farovža. A podvzetni gospod je znal ovreči vse pomisleke in ugovore.¹⁾ Hvaležni mu moramo biti za to. Kakšna pa bi bila župnišču oblika z enim samim nadstropjem?

Razdelitev je vsa prav dobra in premišljena. Mnogo rečij je na prvotnem načrtu župnik Zupanc

¹⁾ Kapiteljski arhiv: fascikelj 226 št. 14.

sam popravil in zboljšal. Znal je zidanje tako modro voditi in varčno gospodariti, da vse velikansko poslopje ni stalo več nego 6769 gld. 47 kr. Zupanc sam je našel nekje lahek kamen, katerega so rabili pri vseh svodih in zidcih (simcih). Tako se je prihranilo po izpovedbi zidarskega mojstra nad 74.000 opek, kar je bilo tedaj stalo 680 gld., poleg tega je šlo delo hitreje izpod rok in manj apna je bilo treba. Ko je bilo vse delo dokončano, pravi, da je vse poplačal in še v cerkveni tružici je ostalo tisoč gold. Stari farovž so podrli in leta 1775. dne 15. maja je bil les prodan za 15 gld. 35 kr.

Postavil se je farovž toliko oddaljeno od cerkve gotovo zaradi lepega razgleda po dolini.¹⁾ Moral je biti tedaj še ves ta hrib z gozdom zaraščen, kakor smo že preje omenili, ko smo govorili o cerkvi.

Na hodniku v srednjem nadstropju je 6 po 1'3 m visokih in 1'6 m dolgih podob. Posebne umetniške vrednosti niso, a morajo biti stare. Pravijo, da so bile le-sem prenešene iz bistriškega samostana (Freudenthal), kjer so bili nekedaj Kartuzijanci.

Ob času francoskega zasedenja koncem preteklega stoletja so bili v dobrovskem farovžu nastanjeni francoski vojaki. Bili so l. 1797. od 1. junija pa do zadnjega decembra. Imeli so v farovžu po 2, 3 ali 4 sobe. V teku tega časa so tukaj stanovali 3 majorji, 8 stotnikov, več nadčastnikov. — Vsega skupaj so

¹⁾ Moral je imeti ta blagi gospod tudi z domačini trd boj zaradi tega prostora. V matrikuli od njega spisani je govor tudi o farovžu («De loco residentiae»), a neka nevešča roka, da ne rečemo hujšega, je ravno ondi iztrgala pet listov, ki bi nam še marsikaj pojasnili. Iz nekaterih stavkov pa povzamemo, da se je moral veliko boriti z nevednimi ljudmi.

tukaj bivali 147 dnij, odškodnine pa plačali 25 gld. 36 kr. Tudi nekaj konj so imeli.

Ko se je prestavilo župnišče, napravilo se je tudi novo gospodarsko poslopje. L. 1772. je bil narejen nov hlev; l. 1774. premeščen pod in sušilnica. Seveda je bilo tedaj gospodarsko poslopje le majhno, ker od začetka župnik ni imel dosti zemlje. Ko so se pa pozneje razni k cerkvi spadajoči kosi njiv in travnikov dali vsakokratnemu župniku v prevžitek, je bilo treba tudi večjega gospodarskega poslopja. Tako je prišlo, da so bili sčasoma pozidani trije ži-vinski hlevi drug poleg drugega.

Leta 1885. pa je zidal sedanji župnik, čast. g. Jernej Babnik, zares lepo in modro razdeljeno gospodarsko poslopje. Stavba ima obliko ogla. Zidarski mojster je bil iz Horjula, Martin Kogovšek, kakor tudi delavci. Tesarsko delo pa je zvršil Florijan Žvokelj iz Padovnice. Stalo je vse delo nad 3000 gld.; les je iz cerkvenega gozda.

Da še kozolca s 17 okni ne pozabimo, nam je omeniti, da je ta stal do zadnjega časa tam doli pri pokopališču, kjer je sedaj šolski vrt.

Na vzhodni in severni strani farovža je precej dobro zasajen sadni vrt; na južni strani farovža pa je precej prostran vrt za cvetlice in zelenjad. Napravil ga je z vrtno hišico vred gosp. župnik Ivan Vidmar l. 1863. Isti gospod je napravil tudi pred farovžem vodnjak l. 1864. Globok je $4\frac{1}{6}$ sežnja. Delo je stalo 186 gld.

X.

Cerkvena posestva.

Pred vsem nam je omeniti cerkvenega gozda. Farna cerkev M. B. v nebo vzete ima že od davnih časov prav velik gozd. Bilo ga je še začetkoma sedanjega stoletja nad 90 oralov, pa ne vemo po kaki poti se ga je že to stoletje več oralov cerkvi odtrgalo ter razdelilo nekaterim mejašem; sedaj obsega še nekaj nad 82 oralov. Ta obširni gozd, ki se je prvotno razprostiral čez tri griče, je moral priti k cerkvi že v davni preteklosti po kaki dobrotni roki. Zopet nov dokaz, kako veliko zaupanje in ljubezen so imeli celo veljaki že v sivi preteklosti do dobrovske božjepotne cerkve. Gotovo se je bilo napravilo kako darilno pismo o tem, a po nebrižnosti cerkvenega predstojništva ali tudi po kaki nesreči se je izgubilo. (Ker imamo pisma iz leta 1459. ohranjena, je gotovo, da je moral gozd k cerkvi priti že v 13. ali 14. stoletju.)

Cerkev je bila skozi vsa stoletja nemotena v posesti tega gozda. Ko je pa leta 1700. gospod Peter Anton Codelli pl. Fahnenfeld od gospoda Zergollern kupil deželno sodstvo čez Dobrovo in od mesta ljubljanskega grajščino Thurn pod Ljubljano, se je kar meni nič tebi nič polastil pravice do tega gozda. Kriva pa sta bila temu cerkvena ključarja. Videla sta namreč, da je v gozdu dokaj pripravnega sveta, kjer

bi se dale napraviti dobre njive.¹⁾ Šla sta torej še z nekaterimi sosedi h Codelliju pl. Fahrenfeldu in ga prosila, če smeta v tem gozdu napraviti nove njive. Peter Anton Codelli pl. Fahrenfeld ju popraša, ali spada ta gozd pod njegovo oblast. Ko mu to pri-trdita, jima to rad dovoli in dá še tri vinarje za na-pojnino, „pro bibali“, mi bi rekli „Trinkgeld.“ Od tega časa je Codelli z gozdom gospodaril, kakor s pravo svojo lastnino. Dne 27. aprila l. 1714. je prišel osebno v gozd s svojim grajščinskim oskrbnikom, odkaže sosedom, kje da smejo napraviti njive proti temu, da mu dajejo davek in desetino. Codelli je sekal drva in jih izvažal; ko je pa cerkveni ključar Ivan Oven posekal eno drevo, ga je kaznoval z desetimi kronami. Tako je bil Codelli do leta 1719. v mirni posesti tega cerkvenega gozda in imel užitek. Ko so imeli pa leta 1719. posvetovanje zaradi usta-novitve samostojne fare na Dobrovi, so prišli tej izdaji na sled. Začela se je mej gospodom Codellijem in cerkvenim predstojništvom (kapiteljem in ključarji) dolgotrajna in draga tožba, kajti nasprotniku ni manjkalo niti denarja niti advokatov. Že leta 1722. je deželna sodnija (das Schranengericht) pripoznala cerkvi oblast posesti do tega gozda, a na priziv go-spoda Codellija je viša instanca z odlokom 5. aprila 1727. razsodila, da je gozd Codellijev. Obrnili so se na to kapitelj in ključarji cerkveni na cesarja Ka-rola VI. samega. Z odlokom dne 15. junija l. 1740. izdanega na svoji grajščini v Luksenburgu je cesar potrdil odlok prve instance z leta 1722. Ali tudi pri

¹⁾ Tedaj se je moral gozd še tudi čez Koludrovec raztezati prav do cerkve in proti sedanjemu farovžu. Saj se njivi nad po-kopališčem še sedaj pravi «na Borštu.»

tem še ni obstalo. Končana je bila tožba šele l. 1747. in sicer v prid farni cerkvi. Gospod Jožef Codelli pl. Fahrenfeld je povrnil tega leta cerkvi M. B. na Dobrovi 640 gld. 11 kr. kot odškodnino. Stolni dekan Anton Lackner je svoto vročil tedanjemu župniku Ivanu Kr. Tahavcu ¹⁾ Tako je bila cerkvi pravica do gozda zopet pripoznana, a župnik še dolgo ni smel v gozdu za svojo potrebo sekati. Nastel pa je prvi-krat žel in grabil še le leta 1757, mej tem ko so Codellijevi podložniki vse v njem dobivali.

NB. G. župnik je preje moral dobivati drva iz Brezja, nekaj pa je moral kupiti. Niso mu dajali v denarju, kadar je prišel obhajati v Brezje, ampak obljubili so, da bodo raje voz drv pripeljali.

V teku časa pa je cerkev nakupila dokaj njiv in travnikov. Ves ta svet je sedaj dan vsakokratnemu župniku v preužitek.

Najstareje še ohranjeno pismo je z leta 1459. To je neka kupna pogodba. Cerkvena ključarja dobrowska Jurij Jernej Jenčič in Martin Zupan (?) sta tega leta kupila celo zemljišče od cerkve ss. Simona in Juda na Viču za 46 funtov dobrih vinarjev (gueter Pfennig). Bilo je to zemljišče nekje v Podsmereki, ki

---

¹⁾ Iz zapisnika izdajkov in prejemkov v farnem arhivu. Koliko je bila na ta način cerkev oškodovana, si lahko mislimo, če vzamemo samo leto 1719., ko se je ta tožba začela, pa do leta 1745., ko je bila končana. Iz nekega zapisnika povzamemo, da je Codelli v teh letih dobil od njiv desetine in davka nad 610 gld. 12 kr. Vsako leto je izpeljal po 100 voz, včasih nad 120 voz drv s 4 volmi. Pa vzemimo le najmanjšo mero na leto 60 voz in računajmo voz le 12 reparjev, znaša to v teku 26 let 1066 gld. 12 kr. nem. velj. Tedaj vsega skupaj nad 1676 gld. 22 kr. nem. velj. Kje pa so še ogromni stroški, ktere je cerkev imela vsled tako dolgotrajne tožbe!

se je moralo pa pozneje zopet prodati, kajti v izkazu leta 1800. ga več ne najdemo.

Leta 1470. je kupila cerkev pri Gradašici pod mlinom precej velik travnik od Jurija Gannsa (Jorg Ganns), kapelana v bolnišnici ljubljanski. Dala je zanj devetnajst dobrežnih goldinarskih cekinov.¹⁾ Sedaj je ta travnik spremenjen v njive.

Že davnej preje — pisma molčijo — je cerkev kupila ali dobila v dar mlin v Peklu, kateri je sedaj last gosp. Jožefa Zorca, posestnika ter občinskega in cestnega odbornika. Pred sabo pa imamo kupno pogodbo, ko sta cerkvena ključarja Primož Medič in Jurij (Medič?), oba iz Stranske Vasi, l. 1526. ta mlin prodala nekemu Kacijanu Eslingerju. Za koliko da sta ga prodala, pismo ne pove; pravi le splošno: „za neko svoto denarja.“ Zavezal pa se je novi posestnik, dajati cerkvi na leto 2 funta vinarjev in dvajset šilingov črnega denarja (schwarzer Münz).

Cerkvenega je bilo tudi pol grunta na Švici. Nekedaj je bilo ondi celo zemljišče, lastnina ljubljanskega meščana Adama Memingerja. Ta je bil zemljišče prodal g. Urbanu Strelu, stolnemu kanoniku l. 1536. Že čez dve leti ga proda g. kanonik Simonu Jernavšu (Harnusch). Njegov sin, Gregor Jernavš, pa je prodal l. 1586. polovico tega zemljišča s hišico cerkvi naše ljube Gospe dne 28. septembra. Dajala je cerkev to zemljo za nekaj male vsakoletne odškodnine temu ali drugemu skoro v popolno last. Krog leta 1698. je bil tak gostač Matija Armič. Da bi si pridobil še več njiv, je ta v letih 1698.—1707. ogradil nekoliko še ne obdelanega sveta, ki je spadal k tej zemlji,

¹⁾ Vmb newen Zehen gueter wohlgewogener guldein, Ungriſch und Dukaten.

sosedje pa pridejo in mu ograjo razmečejo. Armič gre brez vednosti cerkvenega predstojništva v Ljubljano k tedanjemu vicedomskemu uradu potožit to zadevo. Vicedom obljubi, da ga hoče varovati pred hudobnimi sosedi, Armič pa nasproti obljubi vsako leto dajati 25 kr. davka. Ko je leta 1725. ali 1726. prejšnja vicedomska oblast prešla na mestni magistrat, si je ta dotični svet kar jel prilastovati in ga je dal v užitek nekemu mestnemu kočarju. Zopet zaradi tega se je vnela mej predstojništvom cerkvenim in mestnim magistratom dolgotrajna tožba. Kapitelj kot patron dobrowske cerkve s cerkvenimi ključarji tožijo ljubljanski magistrat in mestno starejšinstvo zaradi kaljenja v posesti. Tožba je bila zopet cerkvi v prid končana. Že sedanji g. župnik pa je dotično gozdno parcelo in k tej spadajočo „gmajno“ prodal in mesto tega na Švici nekaj sveta prikupil.

Prvi župniki do čast. g. Jerneja Zupanca, ki je nastopil l. 1753., so imeli v užitek samo eno njivo pod cerkvenikovo hišo. Že č. g. Jernej Zupanc pa je to njivo razširil, ker je zasul veliko sveta, napravil pa tudi dve novi njivi: na levi strani Marijinega studenčka l. 1757., na desni pa l. 1758. Napravil je ti njivi z veliko težavo in stroški, ker je moral, kakor piše sam, mnogo grmovja in štorov iztrebiti. Tedaj se je namreč gozd še čez ves sedanji farovski hrib razprostiral.

Travnikov farovških prvi župniki tudi niso imeli. Čudno res! Cerkev je imela toliko njiv in travnikov, katere so drugi ljudje skoraj zastonj uživali, župnik pa ničesar ni imel. Razun birnega sena so morali družega kupovati. Mej drugim je cerkev imela tudi travnik „Šetinka“ imenovan že od leta 1468. v šent-

vidski fari mej Utikom in Kamno Gorico (?) (Stein-pichel), pa ta travnik je ostal še dolgo časa po razdelitvi fare šentvidskemu župniku. Že novejši čas je ta travnik cerkev dobrovska prodala g. kamnoseku Vodniku.

Vsa ta posestva, njive in travnike, je podelil preč. stolni kapitelj z dekretom dne 27. junija l. 1778. vsakokratnemu župniku na Dobrovi v preužitek. Tako je bila gmotna stran gg. župnikom dokaj zboljšana.

Ko so bili skupni pašniki „kozarška gmajna“ krog leta 1847. razdeljeni, je dobila tudi cerkev svoj delež za vzdrževanje cerkvenika in organista. Ta svet je blizu Šmartna in se daje na tri in tri leta v najem. Letos nese najemnine nad 50 gld.

XI.

Duhovni pastirji.

o je bila na Dobrovi ustanovljena samostojna fara l. 1723., je dobila svojega lastnega duhovnega pastirja. Imenovali so se tedaj vsi samostojni duhovni pastirji v okolici ljubljanski vikarji (namestniki). Vrhovni župnik vsem tem faram je bil stolni župnik, oziroma stolni kapitelj ljubljanski. Novi vikar na Dobrovi se je vrh tega še imenoval podvikar šentvidskemu vikarju. Bil je pa od šentvidskega po vsem neodvisen, in ta pomen „podvikar“ se je kmalu zgubil. Tudi se navadno podpisujejo dobrovski vikarji „parochus“ (župnik).

Bili so pa od ustanovitve fare pa do današnjega dne na Dobrovi ti-le:

A. Samostojni duhovni pastirji.¹⁾

1. **Ivan Avguštin Rakovec**, rojen v Ljubljani. Bil je magister filozofije. Preden je prišel na Dobrovo, je služboval za kapelana v Vodicach. Ko je bila na Dobrovi ustanovljena nova fara l. 1723., je bil on izvoljen za prvega vikarja, kjer je bil dne 10. avgusta od

¹⁾ Ne strinjam se z nasvetom g. ocenjevatelja «Zgodovine cerkljanske fare» v «Zgodovinskem zborniku» l. 1891. str. 261, da bi se namreč posamezni duhovniki natančneje in obširneje opisovali. Pomisliti moramo, da v tem okviru se ne morejo podajati celi životopisi. Tvarina bi preveč narasla in izostati bi morale radi tega druge zgodovinsko važne reči. Kedo bode pa take knjige zalagal!

prevzvišenega knezoškofa Viljema grofa de Lêslie samega slovesno vmeščen. Dne 10. maja l. 1737. pa je šel na novo faro v Radoljico. Zadela ga je ondi kap, odpovedal se je fari in je umrl v Sv. Križu pri Tržiču dne 16. julija 1748. l.

2. **Jožef Valentin Franc**, doma v Kamniku. Služboval je za duhovnega pomočnika v Naklem, l. 1737. je prišel za vikarja na Dobrovo. Iz Dobrove je šel za župnika v Polhov Gradec, kjer je umrl dne 15. aprila 1756. l.

3. **Ivan Krstnik Tahavec**, rojen v Škocjanu pri Turjaku. Služboval je za kapelana v Šent-Vidu nad Ljubljano. Na Dobrovo je prišel kot vikar l. 1741. Zadela ga je kap in je umrl dne 12. maja 1753. Telesni ostanki njegovi počivajo na farnem pokopališču, dasi za kraj njegovega groba ne vemo.

Kaj vse je on na Dobrovi napravil, smo že preje povedali. Pa naj še tukaj omenimo, da je sedanji mogočni zvonik njegovo delo.

4. **Ivan Jernej Zupanc**, rojen v Voglji na Gorenjskem, tedaj še v škofiji oglejski, l. 1712. V mašnika je bil posvečen l. 1733. Bil je filozofije magister in ni zastonj nosil tega imena. Služboval je, kolikor smo mogli najti, kot kapelan v Šent-Jurju pri Kranju, v Vodicach, od koder je šel za kapelana v Šent-Vid nad Ljubljano l. 1749. Leta 1751. je bil prestavljen v Šent-Jernej na Dolenjsko, od koder je prišel dne 1. junija l. 1753. kot vikar na Dobrovo.

Ta gospod je bil posebno nadarjen, delaven in podvzeten. Njegovi uradni spisi so v najlepšem redu, imel je sila lepo pisavo. Kot duhovni pomočnik v Šent-Vidu je spisal matrikulo, v kateri se poleg cerkvenih opravil skozi leto nahajajo tudi marsikaki

dragoceni zgodovinski podatki. Koncem te matrikule je pristavljena tudi vrsta šentvidskih vikarjev od leta 1466. in duhovnih pomočnikov od leta 1661.¹⁾ Prišedši na Dobrovo je zelo povzdignil ondotno božjo pot, zidal sedanji veliki farovž, razširil njive, postavil prejšnje gospodarsko poslopje, prezidal gabrsko podružnico i. t. d. Spisal je tudi na Dobrovi farno matrikulo, iz katere smo mogli povzeti dokaj zgodovinske snovi. Spisal je tudi drugo knjigo zadevajočo božjo pot na Dobrovi, „Puteus aquarum viventium“ imenovano, v kateri poleg nekaterih zgodovinskih črtic podaja nad 90 čudežno zadobljenih milostij po priprošnji dobrovske Matere Božje.

Pisal je vse v latinskem jeziku in kar čuditi se moramo, kako lepo mu teče jezik latinski. Imenovali bi lahko to pisavo klasično in skoro smelo trdimo, da je bil on v šoli jezuitski. Iz vseh spisov njegovih nam odseva njegova visoka naobraženost, pa se kaže tudi njegovo pobožno, ponižno srce ter goreča ljubezen do Marije prečiste Device. — A doživel je britke ure. Prišel je moralni duh jozifinizma, ki je nekako s silo podrl in zatrl to, kar je on z velikim trudom pozidal. Njegovo marljivo delovanje se ni poštevalo niti ondi, kjer bi se moralo v prvi vrsti. Po neumornem, trudapolnem delu je opešal in prosil pokoja, kateri se mu je dovolil l. 1785. Podal se je v Šent-Jur pri Kranju, kjer je bil služboval že kot kapelan, in je ondi umrl dne 4. decembra 1786. l. kot zlatomašnik v starosti 76 let 3 mesecev in 14 dnij.

5. **Andrej Ahačič**, rojen 23. oktobra 1758. l. v vasi Brezje v Ljubnem na Štajerskem. V mašnika je

¹⁾ Ta matrikula se nahaja v farnem arhivu šentvidskem.

bil posvečen 16. sušca 1782. Prvo leto je služboval v Sori. Preden je prišel na Dobrovo, je kapelanoval na Igu. Leta 1785. pa je že postal župnik dobrovski, kjer je ostal do leta 1808. Istega leta se je z Dobrove preselil za župnika k sv. Petru v Ljubljano, kjer je bil do leta 1815.; na to pa je bil župnik in dekan v Šmarijah pod Ljubljano, postal je tudi konsistorijalni svetovalec. Umril je dne 23. avgusta 1846. v pokoju.

6. **Ivan Kuhar** se je porodil v Kranju dne 25. decembra l. 1776., posvečen je bil 2. februarija l. 1801. Kapelanom je bil dekretovan do leta 1803. v Zatičino in v Selce do leta 1805. Na to postane gimnazijski katehet v Ljubljani do l. 1807., na to stolni kapelan in ob enem ekonom v semenišču do l. 1808. Dne 29. septembra istega leta je bil imenovan župnikom na Dobrovi. Tu je služboval do 22. oktobra 1811. l., nato pa šel za župnika in dekana v Smelednik ter bil ondi distr. šolski nadzornik do l. 1833.; tedaj se je preselil v Lahovče, faro cerkljansko, kjer je umrl dne 17. julija 1849.

7. **Jakob Jeglič** je zagledal luč sveta v Begunjah dne 4. jul. l. 1780., v mašnika bil posvečen 22. avgusta 1805. Služboval je v Škofji Loki; l. 1808. je bil kapelan pri Sv. Petru v Ljubljani; dne 27. decembra 1811. postane župnik na Dobrovi, od koder se poda dne 7. januarija 1822. za župnika v Šmarjeto na Dolenjsko. Ondi umrje dne 22. sušca l. 1845.

8. **Simon Hladnik**, rojen v Idriji dne 4. oktobra 1779., v mašnika posvečen 22. avgusta 1805. Kapelanoval je leta 1806. v Krašnji, l. 1808. v Selcah, l. 1809. je kapelan v Šent-Juriju pri Kranju, l. 1813. je vikar ravno tam, l. 1817. kapelan v Spodnji Idriji. Nekaj časa je bil župnik v Krašnji, od koder je prišel

11. marca l. 1822. na Dobrovo. Tukaj je župnikoval do leta 1837. Prejšnje leto je gospod zbolel in jel včasih kar bloditi, zato so mu poslali kot subsidijarija č. g. Mihaela Peternela. Odpovedal se je fari in l. 1838. ga najdemo za vikarija v Stari Oselici, l. 1847. je v Idriji v pokoju. Umrl je dne 23. oktobra 1847.

9. **Jožef Poklukar**, rojen v Krnici, fari gorjanski, dne 29. januarija 1799. l., v mašnika bil posvečen 23. sept. l. 1823. L. 1825. ga najdemo v Dobu, l. 1827. v Laščah; v l. 1827.—1831. na Krki, od 1831.—1836. l. je bil stolni kaplan v Ljubljani; dne 15. aprila 1836. l. je postal župnik na Dobrovi, od tu pa šel leta 1857. za župnika v Šent-Vid pri Zatičini. Umrl je dne 8. marcija 1866. l. v Ljubljani pri svojem bratu, stolnem kanoniku.

Ta gospod je bil kaj razumen in delaven. Napravil je v cerkvi in zunaj cerkve dokaj novih rečij, oziroma stare zboljšal. Veliki zvon, veliki oltar, orglje so delo njegovega truda. Razširil je pokopališče, zidal in ustanovil šolo, za katero se je veliko trudil; popravil in zboljšal je gospodarska poslopja, kakor je iz zapisnikov razvidno. Pri vsem tem so ga podpirali le farani s prostovoljnimi doneski; miloščina cerkvena je bila tedaj še neznatna. Gosp. Jožef Poklukar je jel zopet oživljati božjo pot, katero je bil nesrečni jozefinizem malo da ne popolnoma zatrl. On je bil stric dr. Jožetu Poklukarju, poznejšemu deželnemu glavarju kranjskemu, o katerem spregovorimo več na drugem mestu. Oče župnikov, † Jožef Poklukar, pa počiva na tukajšnjem pokopališču.

10. **Jožef Nahtigal** se je porodil v Ljubljani dne 22. septembra 1808. V mašnika je bil posvečen 26. julija 1832. l. ter je služboval v Kočevji v letih 1833.—1835.;

l. 1835. je že kapelan v Planini, l. 1838. v Slavini, l. 1844. v Šent-Juriju pri Kranju; l. 1848. je bil vikar v Črnem Vrhu nad Idrijo, od koder je dne 24. aprila 1857. l. prišel za župnika na Dobrovo. Ta gospod je bil goreč spovednik in vrl govornik; ljudstvo ga ima še vedno v najblažjem spominu. Žal, da mu je smrt prezgodaj potrkala na ramena. Zadel ga je kap in je umrl dne 2. novembra l. 1860. Pokopan je pri zakristiji na desno.

11. **Ivan Vidmar**, rojen v Idriji dne 13. apr. 1810. l. V mašnika posvečen dne 13. avg. 1837. l., je služboval od 28. februarja 1838. l. do 28. dec. 1838. l. v Idriji; od l. 1838.—1841. je bil v Laščah, kjer je bil dva meseca tudi administrator. Iz Lašč pride v Koprivnik na Kočevskem, kjer ostane do leta 1847. L. 1847.—1849. je kurat v Ustiji; od l. 1849.—1861. kurat v Črnem Vrhu nad Polhovim Gradcem. Dne 8. januarija dobi župnijo dobrovsko, za katero je bil prosil že preje, ko je bil odišel J. Poklukar v Šent-Vid. Na Dobrovi ga je zadel mrtvoud in ni mogel opravljati svojih duhovniških opravil, zato so mu poslali kot namestnika preč. gospoda Žigo Bohinca. Gosp. Ivan Vidmar je umrl dne 3. julija 1875. l. in je pokopan poleg prej imenovanega g. župnika. Bil je ponižen in ljub gospod, le škoda, da vedno bolj bolehen.

12. **Jernej Babnik** se je porodil na Goričah h. št. 2. v sorski fari dne 9. avgusta 1828. l. V mašnika je bil posvečen 30. jul. 1854. l. ter je pel novo sv. mašo na Sori 15. avgusta istega leta. Kapelanoval je v Kamni Gorici do l. 1860., v Železnikih do l. 1870. Ta kraj se mu je posebno priljubil in težko se je ločil od ljubih Železničanov, ko je šel l. 1870. na Unec za lokalnega kapelana, kjer je ostal nad štiri leta.

Po smrti gosp. Ivana Vidmarja pa prosi za faro dobrovsko, kjer je bil dne 18. oktobra 1875. leta kot župnik vmeščen. Kot skrben pastir svoji čredi je napravil že dvakrat sv. misijon. Kaj vse je napravil in popravil v cerkvi, na cerkvi in krog cerkve, smo povedali že pri popisovanju farne cerkve; morali bi tukaj le ponavljati, ko bi hoteli vse posamezno naštet. Bodi toraj le povedano, da je cerkev za njegovega časa dobila vse novo, praznično lice. On je pozidal novo mežnijo, skrbel za preosnovo šole v dvorazrednico, podrl stara gospodarska poslopja in zidal sedanje modro razdeljeno poslopje; pridobil je mnogo rodovitnega polja, prikupil travnikov i. t. d. Č. g. Jernej Babnik je poseben prijatelj homeopatije. Ne prav trdnega zdravja je šel spomladi l. 1891. v Wörishofen na Bavarsko k slavnemu župniku Seb. Kneippu. Kmalo po vrnitvi na dom pride nad njega huda poskušnja. Na peti leve noge se mu je jelo nekaj zbirati, kar se je pri ne prav previdnem ravnanju razvilo v tolike bolečine, da je življenje njegovo viselo na tanki nitki. Bil je od 31. julija pa do 17. oktobra v hiralnici v Ljubljani in razven Bogu se je zahvaliti le izvrstni spretnosti nadarjenega g. dr. E. Šlajmerja, da mu je rešil življenje. Bog dodeli č. g. župniku trdnega zdravja in ga ohrani do skrajne meje človeškega življenja!

B. Duhovni pomočniki.

Dolgo časa je bil na Dobrovi en sam duhovnik. Imela je fara tedaj, kakor smo videli, mnogo ožje meje in manjše število duš. Leta 1782. je štela fara samo 1200 duš. Vendar pa si je bil tedanji župnik Jernej Zupanc, potem ko je bil pozidal novi farovž,

privzel namestnika (substituta), katerega je moral pa večinoma sam vzdrževati; le nekaj malega so pripomogli tudi farani. Privzel si je za pomočnika svojega nečaka Antona Tičarja. Vrli in blagi župnik Jernej Zupanec je bil dne 2. decembra 1772. l. pri deželni vladi naložil znatno glavnico, katere obresti naj bi prejemal g. kapelan za hrano, kar pa prestane, naj opravi za to sv. maše. Ob enem si izgovori v dotičnem ustanovnem pismu, da naj bode njegov nečak Anton Tičar na Dobrovi kapelan do smrti njegove.¹⁾ Ta ustanova je bila od začetka kaj ugodna. A ko je prišla francoska vlada l. 1809., je denar rabila in ustavila izplačevanje obrestij, kapelan je imel le to, kar so mu dali ljudje. Po miru v Parizu s Francozi sklenjenem je vlada obresti zopet izplačevala, toda le polovico. Zato se leta 1818. obrne tedanji župnik Jakob Jeglič do deželne vlade (gubernije) s prošnjo, da bi dovolila iz verskega zaklada prispevek k postavni kongrui. To se je tudi zgodilo. Tako je bila služba duhovnega pomočnika pravno ustanovljena, dasi je v resnici že od leta 1770. kapelan tukaj bival. Službovali pa so tukaj do današnjega dne ti-le gg. duhovni pomočniki:

1. **Anton Tičar**, rojen v Voglju na Gorenjskem, tedaj še v škofiji goriški, l. 1747. V mašnika posvečen l. 1770. je prišel na Dobrovo, kjer mu je bil strijc župnik Jernej Zupanec. Kapelanoval je na Dobrovi nič manj nego 50 let ter delil žalost in veselje s svojim ljubljnim strijcem Jernejem. Od leta 1821. nadalje je bil v pokoju in je umrl dne 19. maja l.

*) Prepis ustanovnega pisma se nahaja v farnem arhivu pobrovskem in ima prav lepo inicijalo (začetno črko). Pis.

1824. Pokopan je pri zakristiji na levo. Tudi ta gospod je pridejal precejšno svoto k glavnici svojega strijca za vzdrževanje gosp. duhovnega pomočnika, samo da so se obresti, ne vemo kako, za polovico izgubile.

2. **Jožef Podlipnik**, rojen v vasi „Velden“ dne 18. marca 1792. l., v mašnika posvečen 24. septembra 1815. l. V Stopičah je bil kapelan l. 1817., l. 1819. v Leskovci, v l. 1821.—1822. na Dobrovi; l. 1824. je v Spodnjem Tuhinju, l. 1825. v Kranjski Gori, l. 1826. v Svibnem, l. 1830. v Begunjah, l. 1830.—1832. na Blokah, l. 1833. v Starem Trgu pri Ložu in na Križni Gori, l. 1836. je v pokoju na Bledu, l. 1837. kapelan v Begunjah, l. 1843. ga najdemo zopet v Spodnjem Tuhinju, l. 1848. v Knežaku. Po tolikem „romanju“ je zapustil solzno dolino dne 16. decembra 1850.

3. **Ignacij Valenčič**, rojen v Ljubljani 14. julija 1797. l., je bil posvečen 23. septembra 1820. Kapelanoval je leta 1821. na Bledu in v Kranjski Gori, l. 1822. na Dobrovi, kjer je bil od 30. januarija pa do 12. majnika administrator. Leta 1824. je bil v Ribnici, l. 1825. provizor v Banjaloki do 1829, l. 1829.—1832. je bil v Cerkljah, v Šmartnem pri Kranju l. 1832.—1835., v Komendi l. 1835., v Škocjanu na Dolenjskem le nekaj mesecev, v Šent-Vidu nad Ljubljano l. 1836.—1838., v Vodica h l. 1838. do spomladi l. 1843., v Mengšu l. 1844., v Šent-Juriju do decembra l. 1846.; od tam gre za beneficijata v Hrastje in leta 1855. za administratorja v Češnjice. Leta 1858. se je preselil v Radomlje, kjer je umrl istega leta.

Valenčič je bil homeopat. S tem si je nakopal sovraštvo zdravnikov povsod, kamor je prišel. Za kapelanovanja v Škocjanu so ga zatožili c. kr. uradu

in knezoškofu Antonu Alojziju, ki je bil nekako primoran, da je gospoda Ignacija za nekaj mesecev suspendiral.

4. **Karol Leben**, rojen v Ljubljani dne 5. novembra 1800. l., v duhovnika posvečen dne 6. decembra l. 1822. Najprej je bil semeniški pristav v Ljubljani, od koder je prišel na Dobrovo in bil tu do l. 1825., v Vodicach od leta 1826.—1829., v Šmartnem pri Kranju l. 1829.—1832., v Cerkljah od l. 1832.—1834. Za župnika je bil v Sori od l. 1834.—1844. in na to v Šmartnem pri Kranju, kjer je umrl 17. aprila l. 1863.

5. **Ivan Žlebnik** se je porodil v Ljubljani dne 5. novembra l. 1798., v mašnika bil posvečen 20. sept. l. 1823. Najdemo ga leta 1824. kapelana v Loškem Potoku, l. 1825. v Presarjih, l. 1826. na Dobrovi, od l. 1827.—1829. v Radoljici, l. 1830. na Brezovici, od l. 1831.—1834. je beneficijat v Hrastju, od l. 1835.—1855. je bil lokalni kapelan v Grahovem. Bil je pa že l. 1852. vpokojen. Umrl je 30. oktobra 1866.

6. **Jakob Skala**, rojen v Semiču dne 24. avgusta 1798. l., v mašnika posvečen 24. septembra 1825. l. Na Dobrovi je služboval od l. 1826.—1828., l. 1829. v Cerknici, pri sv. Jakobu v Ljubljani od l. 1831.—1837. Leta 1837. ga najdemo kot vikarja v Šent-Petru pri Bajnofu, od l. 1860.—1874. je bil župnik v Šmarjeti. Umrl je dne 13. julija 1874.

7. **Anton Martinec** se je porodil dne 27. maja l. 1803. v Ljubljani in je bil v mašnika posvečen 26. avgusta l. 1828. Na Dobrovi je služboval od l. 1828.—1834., na Brdu pri Podpeči je bil l. 1834., v Šent-Ožboltu je bil za lokalnega kapelana od l. 1846.—1856. Leta 1856. postane župnik v Loki, kjer je umrl dne 7. avgusta 1861. l.

8. **Ivan Križaj**, rojen v Naklem dne 20. avgusta l. 1802., je bil posvečen 19. julija l. 1831. Služboval je leta 1832. v Krašnji, od l. 1834.—1836. na Dobrovi; iz Dobrove se je preselil v Radoljico, kjer je bil do l. 1839. Leta 1839. ga najdemo na Trati, l. 1841. v Polju, l. 1846. v Žuženperku; l. 1847. je župnik v Mirni Peči, kjer je umrl dne 11. marcija l. 1861.

9. **Anton Repulus** je pozdravil ta svet v Idriji dne 8. junija l. 1803., mašnik postal dne 26. julija 1832. Kapelanoval je leta 1833. v Bistrici; od l. 1836.—1837. na Dobrovi, l. 1838. je beneficijat v Podragi; l. 1847. na Colu prov. kapelan. Umrl je dne 15. julija 1855. l.

10. **Andrej Čuk** je bil rojen v Fonsdorfu na Štajerskem dne 19. novembra l. 1802. in je postal mašnik dne 19. julija 1831. Prvo službo je imel v Cirknici l. 1832.; l. 1833. je na Igu, l. 1837. v Selcah, od l. 1837.—1838. na Dobrovi, l. 1840. je v Dolu, l. 1843. v Radoljici, l. 1846. ekspozit v Žabnici, l. 1850. ekspozit v Bevkah, l. 1851. vikar na Mirni; l. 1852. pa ga najdemo zopet v Bevkah, kjer je umrl dne 12. marca 1853. l.

11. **Ivan Poklukar**, brat g. župniku Poklukarju, se je porodil na Krnici, v fari gorjanski, dne 27. decembra 1802. l. ter bil v mašnika posvečen dne 26. avgusta 1828. Najpreje je služboval na Igu l. 1830., potem v Idriji l. 1832., od l. 1838.—1839. je bil kapelan na Dobrovi, l. 1840. postane spovednik pri Uršulin-kah v Ljubljani; l. 1851. postane profesor v seme-nišču za pastirstvo in pedagogiko, l. 1856. postane stolni kanonik „ad baculum“ v Ljubljani. Umrl je dne 7. marca 1866. v Ljubljani.

12. **Anton Furmaher** je zagledal luč sveta v Kranju dne 14. januarija l. 1802., bil v mašnika po-svečen dne 29. avgusta 1829. Služboval je leta 1830.

na Vačah, l. 1831. v Šmartnem pri Litiji, l. 1832. na Igu, l. 1833. v Šent-Jernej, l. 1836. v Cirknici, l. 1838. v Smeledniku, od l. 1839.—1843. na Dobrovi, l. 1844. je vikar v Stari Oselici, l. 1853. župnik na Dovjem do l. 1874. Za tem letom je bil upokojen ter je umrl 3. septembra 1883. l.

13. **Matevž Milharčič** se je porodil v Slavini 20. septembra 1812., bil posvečen v mašnika dne 12. avgusta 1838. Štiri leta je bil za kapelana v Vipavi, v l. 1843.—1851. pa je služboval na Dobrovi. Ta gospod je bil posebno pobožen in goreč. Želja, da bi prižgal luč svete vere tudi nesrečnim nevernikom, ga je gnala celo v daljno srednjo Afriko. Kmalu pa je ondi zbolel za grižo in umrl. Gospod Milharčič je bil pričel na Dobrovi prvi redni šolski poduk. Podučeval je otroke v branju, pisanju, računstvu in krščanski nauku še preje, preden je bila zidana šola. Iz še ohranjenih zapisnikov je razvidno, kako vestno in vneto je opravljal to svojo službo. Imel je kaj lepo pisavo, pa tudi otroci so si prisvojili v njegovi šoli kaj lično pisavo. Nekateri „kartelci“ so še ohranjeni v cerkveni sobi.

14. **Lovre Lavtizar**, rojen v Kranjski Gori dne 11. decembra 1820. l. Mašnik je postal dne 3. avgusta l. 1845. Ko je dovršil bogoslovne šole, ga pošljejo škof za kapelana na Trebelno, kjer je pobožni Lovre delal z vso vnemo v vinogradu Gospodovem do leta 1851. S Trebelnega je bil premeščen na Dobrovo. Tu ostane do leta 1854. in nekaj časa, kakor njegov blagi prednik, opravlja tudi službo učitelja. Z Dobrove je pisal dne 23. septembra l. 1853. svojemu prijatelju preč. g. J. Vovku, kanoniku novomeškemu: „Čas res hitro teče. Že je dve leti preteklo, odkar sem na

Dobrovi. Oj, v kolikih rečeh bode treba že samo od teh dveh let odgovor dajati! Ko bi Bog ne bil neskončno usmiljen, pač bi ne mogel imeti upanja, da pridem v nebesa k svetnikom, katerih življenje se je na svetu svetilo v najlepših čednostih in dobrih delih. Sramota in velika žalost me spreletujeta, kadar preišlujem te častitljive izgledе krščanske popolnosti in pa — svojo veliko pomanjkljivost!“

Kakor se razvidi iz pisma, tedaj g Lovre še ni mislil na Ameriko. Kmali na to pa pride zopet v svojo domovino ameriški škof Friderik Baraga iskat novih delavcev za veliki vinograd Gospodov. Sedaj se blagi Lovre odloči dati domovini slovo in se podati mej divjake Indijane. Pripoveduje se, da je videl nekoč tu na Dobrovi v svojem stanovanji v prikazni svojega blagega prednika Milharčiča, obdanega z veliko svitlobo, in brž ko ne ga je to nagnilo, da se je odločil za težavni misijonski poklic. Gorečnost ga je gnala, da bi delal še mej popolno nejevernimi divjaki. Ta želja se mu spolni. Dne 23. septembra l. 1856. (?) je pisal od svoje misijonske postaje pri Rdečem Jezeru mej drugim tako :

„Prvič sem sedaj šele videl žalostni stan divjakov . . . . Ubogi divjaki si kar ne znajo pomagati. Imajo lepe prostore in zemljo, pa je nečejo obdelovati. Kako boli srce človeka, ko vidi zale in močne mladeniče in krepke može ves ljubi dan na pol nage polegati! Ne čutijo nikakega pravega nagiba do dela, tudi ne vedo, kako bi se ga lotili. Le krščanska omika more človeka povzdigniti na višjo stopinjo izobraženosti.“

Dne 3. decembra l. 1858. je šel obiskat onstran zamrznjenega jezera bolne divjake, ki so hrepeneli po

njem. Nazaj grede je opešal radi hudega mraza in — zmrznil. Padel je kot hraber vojščak na bojišču.¹⁾

15. **Baltazar Bartol** se je porodil na Jelovci v fari sodraški, dne 6. januarija 1821. l. V mašnika posvečen dne 2. avgusta 1846. l., je kapelanoval v v Starem Trgu pri Poljanah do l. 1850., v Sv. Križu pri Litiji do l. 1855. in na Dobrovi do l. 1864., kjer je bil nekaj časa tudi administrator. Župnikoval je v Št. Joštu pri Vrhniki, v Dolenji Vasi pri Ribnici, Lipoglavu in Ihanu do 7. oktobra 1879. Tedaj je prišel vpokojen na Spodnji Brnik. Ko je pastiroval tukaj na Dobrovi, je izdal nabožno knjigo: „Devica krščanska“. Pred nekimi leti je izdal po družbi sv. Mohora šmarnice „Marija Devica“. Leta 1892. je po Ivanu Evg. Šmidu poslovenil „Zgledne molitvene bukve“. Stare dni je blagemu gospodu ogrenil zloben napadnik, ko je bival še v Ihanu. Previdnost božja ga je varovala, da ni bil dosti poškodovan.

16. **Tomaz Brus**, rojen v Spodnji Idriji dne 11. decembra 1811. l., je mašnik postal 3. avgusta 1836. l. Leta 1837. ga najdemo manemisarija v Senožečah, l. 1841. je kapelan v Šent-Vidu pri Vipavi, l. 1848. je kapelan v Budanjah do l. 1855.; na to je kapelanoval v Trebnjem do l. 1863., na Dobrovi od 24. februarija l. 1863. do 2. decembra 1864. Z Dobrove je šel za lokalnega kapelana v Besnico pri Kranju. V pokoj je stopil l. 1887., umrl pa l. 1889. dne 13. oktobra v Kranju kot vpokojen zlatomašnik.

17. **Tomaz Kajdiž** je zagledal luč sveta 21. decembra 1834. l. v Žerovnici hiš. št. 26 v župniji brez-

¹⁾ Njegovo življenje je natančneje popisano v «Drobtinica» l. 1891.

niški. Vse svoje študije je dovršil marljivi dijak v Ljubljani v letih 1843.—1858. in je bil leta 1858. dne 25. julija od knezoškofa Antona Alojzija Wolfa v mašnika posvečen. Meseca oktobra istega leta so ga poslali v Lašče, ki so leto poprej vse pogorele, ob enem pa se je zidala nova cerkev. Prvi adventni teden je prišel za kapelana na Dobrovo, kjer je skozi 6 let marljivo in plodonosno deloval v cerkvi in šoli. V jeseni l. 1870. mu je bila podeljena fara vodiška, kjer je bil za župnika osemnajst let, to je do leta 1888. Ko je umrl v Moravčah blagi dekan Ivan Toman, so mu izbrali vrednega naslednika v osebi preč. gospoda Tomaža Kajdiža. Dne 10. oktobra istega leta je postal dekan moravški ter knezoškofijski duhovni svetnik. Veliko se je trudil blagi gospod tako v Vodica, kjer je mnogo popravil in zboljšal, kakor je tudi v Moravčah ravnokar ves farovž predelal in prenovil.

18. **Anton Dolinar**, rojen dne 11. prosenca 1847. l. v Zadobji hiš. št. 12 v župniji lučinski. Šolal se je v Škofji Loki in v Ljubljani, v mašnika bil posvečen kot tretjeletnik dne 9. julija l. 1870. Prvo sv. mašo je pel na Dobrovi in mil. gospod stolni prošt, poznejši knezoškof ljubljanski, dr. Ivan Zlatoust Pogačar sam je imel pri tej slovesnosti cerkveni govor. Po odhodu preč. g. Tomaža Kajdiža je hodil kot semenišni duhovnik na Dobrovo pomagat ob nedeljah in praznikih do dne 19. julija 1871. l., s tem dnem pa je bil dekretiran za kapelana dobrovskega, kjer je služboval do dne 21. oktobra l. 1875. Z Dobrove ga pokliče knezoškof dr. Ivan Zl. Pogačar v Ljubljano v Alojznico, kjer je bil vsem nam zelo priljubljen prefekt do 15. avgusta 1879. l. — Bilo mu je na po-

nudbo, da bi se „višje“ povzdignil, pa ljubezen do domačega kraja in zares apostolska gorečnost in priprostost ga je vlekla v rojstno faro lučinsko, kjer biva še sedaj kot farni administrator. — Ta gospod zna posebno dobro grščino, pa tudi v vseh drugih strokah je dobro podkovan, ker mu je Stvarnik podelil deset talentov. — Ravno sedaj dela na to, da bi pozidal v Lučinah novo farno cerkev.

19. **Simon Zupan** se je porodil v Kropi pod hiš. št. 91 dne 24. oktobra l. 1844., posvečen bil 9. julija l. 1870. Služboval je v Višnji Gori od 5. avg. 1870. do 30. avgusta 1871. l., v Dobu od 30. avg. 1871. l. do 30. januarija l. 1875.; v Mengšu nekaj nad 7 mesecev, na Dobrovi 8 mesecev. Ker je gospod nevarno zbolel, je stopil 23. junija 1876. l. v začasni pokoj. Bival je v Ljubljani pri svojem strijcu, preč. in mil. gospodu proštu Jožefu Zupanu, do 5. marca 1875. Ko se mu zdravje zboljša, ga pošljejo za kateheta k Uršulinkam v Loko, l. 1893. pa je bil imenovan za župnika na Ježici. Čast. g. Simon Zupan je spisal „Krščanski nauk za prvence“. Na Dobrovi je nadomestoval nekatere mesece tudi učitelja.

20. **Franjo Mekinec**, rojen v Ljubljani dne 2. avg. l. 1845., je bil posvečen 31. julija l. 1871. Služboval je v Srednji Vasi na Kočevskem šest tednov, na Brezovici pri Ljubljani $4\frac{1}{2}$ leta, na Dobrovi $4\frac{1}{2}$ leta, v Dolu pod Ljubljano dve leti, v Dobu tri leta, pri Devici Mariji v Polju dve leti, v Št. Juriju pri Kranju pol leta, od 16. oktobra 1888. l. pa je v Šent-Vidu nad Ljubljano, kjer še sedaj marljivo dela v cerkvi in šoli. Na Dobrovi je več časa opravljal tudi učiteljsko službo in bil voljen podpredsednikom krajnega šolskega sveta.

21. **Ivan Košmelj** je zagledal luč sveta v prijaznih Železnikih dne 9. majnika l. 1844., v mašnika pa bil posvečen 3. avg. l. 1867. Služboval je v Postojni od l. 1867—1870. kot kapelan, katehet in provizoričen šolski vodja, v Radoljici od 17. septembra l. 1870.—1876. v enaki lastnosti, v Šent-Juriju od l. 1876.—1880. kapelan, na Dobrovi od l. 1880.—1884., od koder se je podal za župnika v lepo begunjsko faro na Gorenjskem majnika meseca istega leta, kjer še sedaj brez kapelana vodi precej številno župnijo.

22. **Jožef Laznik** se je porodil v Dravljah v fari šentvidski nad Ljubljano, dne 10. januarija l. 1853., v mašnika pa je bil posvečen 27. julija 1878. Služboval je v Črmošnjicah od 23. oktobra l. 1878. do 27. majnika l. 1879., v Žuženberku do 15. aprila l. 1880., v Šmariji do 28. aprila l. 1884.; od tam je prišel na Dobrovo, kjer je služboval do 3. oktobra l. 1887., na Vrhniki do 1. oktobra l. 1890., na to pa je bil poslan za administratorja v Podlipo pri Vrhniki. Župnik v Polhovem Gradcu je postal meseca julija l. 1891.

23. **Jožef Škofic**, rojen v Mirni Peči na Dolenjskem dne 1. marca l. 1859., posvečen 7. julija l. 1883. Za duhovnega pomočnika je služboval v Begunjah na Gorenjskem od 5. sept. l. 1883. pa do 14. sušca l. 1884., v Polhovem Gradcu do 12. sept. l. 1884., v Predosljih do 6. septembra l. 1885., v Podbrezji do 6. oktobra l. 1887., na to pa na Dobrovi le par mesecev. Ker je gospoda vedno nadlegovala huda bolezen, zato je tudi večkrat menjal svojo službo, iskaje ugodnega zraka. Z Dobrove se je moral podati v hiralnico ljubljansko, kjer se mu je pa zdravje zdatno zboljšalo. Od 18. aprila 1888. l. je župnik v Zaplani pri Vrhniki.

24. **Valentin Lavtar**, rojen v Železnikih dne 9. februarija l. 1849., v mašnika posvečen kot presbiter dne 27. julija l. 1873. Služboval je najpreje v Prečini, od koder je prišel v Višnjo Goro. Iz Višnje Gore je šel v Moravče, kjer je ostal več let. Na to je služboval na Dobrovi do 22. septembra l. 1889. V Slavini ostane le nekaj dnij, na to pa gre za kurata v Trnje pri Postojni; od ondi pa se preseli v Kropo za beneficijata in duhovnega pomočnika, kjer se je preselil v boljši svet dne 7. novembra l. 1892., ko smo imeli ta zgodovinski spis v rokopisu že dovršen.

25. **Anton Lesjak**, rojen 18. januarija l. 1857. v Zatičini hiš. št. 40. Vse študije je dovršil v Ljubljani od leta 1872.—1885., bil kot tretjeletnik v bogoslovju dne 19. julija l. 1884. v mašnika posvečen od mil. g. tržaškega škofa dr. Ivana Glavine, ker je bila v Ljubljani tedaj vakatura. Prvo sv. mašo je pel v veličastni, nekedar samostanski cistercijski cerkvi v Zatičini dne 3. avgusta. Po dovršenih bogoslovnih študijah je bil takoj poslan na Trebelno 12. avgusta l. 1885., kjer je bil par mesecev II., na to pa I. kapelan. Ravno ob letu je bil prestavljen v prijazno Zagorje ob Savi, kjer je služboval do 23. septembra l. 1889. Poslali so mu že dekret za Tržič, pa ta dekret se je nazaj vzel in poslan je bil na Dobrovo pri Ljubljani, kjer slušbuje od 24. septembra l. 1889. Bil je že leta 1891. od patrona predlagan za župnika neki večji fari na Dolenjskem, pa ni mogel zaradi posebnih okolnostij fare sprejeti. On je velik prijatelj glasbi. Na Dobrovi je spisal leta 1892. malo knjižico za romarje „Stara božja pot Marije Device na Dobrovi pri Ljubljani“ in pa pričujočo farno zgodovino.

C. Subsidijarija.

Namestnika (subsidijarija) je imel župnik dobrovski dvakrat in sicer Simon Hladnik pa Ivan Vidmar. Simon Hladnik je zbolel l. 1836., za namestnika so mu poslali gospoda

Mihaela Peternela. Rojen je bil v Novi Oselici dne 22. sept. l. 1808., mašnik je postal 2. avgusta l. 1835. Na Dobrovi je bil subsidijar tedanjemu gosp. župniku l. 1836., naslednje leto pa kot tak v Moravčah. L. 1838. je služboval za kapelana v Poljanah, l. 1844. v Šmartnem pod Šmarno Goro, l. 1852 v Vodica. L. 1853. postane prov. vodja in profesor na realki v Ljubljani, nekaj časa na to postane pravi profesor in kot tak je na realki deloval do leta 1875. Tega leta pa stopi v pokoj in umre 20. avg. l. 1884. Ta gospod je bil poseben prijatelj fizike in astronomije in je imel vse mogoče teleskope (daljnoglede). Na realki je podučeval tudi slovenščino.

Ko je meseca oktobra l. 1873. čast. g. župnika Ivana Vidmarja zadel mrtvoud, so mu poslali za namestnika preč. gospoda

Žigo Bohinca. Porodil se je v Škocjanu na Dolenjskem dne 23. maja l. 1850., v mašnika bil posvečen dne 27. jul. l. 1873. Na Dobrovi je nadomestoval bolnega gospoda župnika od septembra 1873. pa do meseca avgusta l. 1875. Po prihodu novega gospoda župnika na Dobrovo postane knezoškofijski dvorni kapelan in tajnik v knezoškofijski pisarni. Mil. gosp. knezoškof dr. Iv. Zl. Pogačar ga kmali imenuje za dejanskega konsistorijalnega svetnika in pregledovalca cerkvenih računov. Leta 1885. je kapelan v Trnovem v Ljubljani, sedaj pa že več let podvodja in ekonom

v ljubljanskem semenišču. Bil je prečastiti gospod pred nekaj leti močno bolehen, sedaj pa se mu je, hvala Bogu, zdravje do malega popolnoma povrnilo.

Dokler ni bila kapelanska služba ustanovljena, so poslali vsako leto mej šmarnimi mašami enega gospoda v pomoč, ki je g. župniku pomagal v raznih opravilih. Ker ti gospodje sicer s faro niso bili v nikaki dotiki, naj navedemo samo njihova imena. Bili so ti-le:

1. **Ksaverij Ettel** . . . . . l. 1753.
2. **Ivan Ehrenreich** . . . . . l. 1754.
3. **Josip Vogler** . . . . . l. 1755.
4. **Luka Božič (Woschitsch)** . . . l. 1756.
5. **Fortunat Rieser** l. 1757., 1758. in 1759.
6. **Luka Tičar** . . . . . od l. 1760.—1763.
7. **Nikolaj Janicher** . . . . . l. 1764.
8. **Josip Sršen** . . . . . l. 1765. in 1766.
9. **Josip Wraider (Brajdar?)** . . . l. 1767.
10. **Anton Pitanič** . . . . . l. 1768.
11. **France Greiser** . . . . . l. 1769.
12. **Andrej Vajšel** do 2. sept., potem pa } l. 1770.
13. **Luka Lenarčič** . . . . . }
14. **Matija Pucihar** . . . . . l. 1771.
15. **Jernej Bačnik** . . . . . l. 1772.

Že leta 1770. pa je bil prišel g. Anton Tičar, katerega si je bil g. župnik privzel kot substituta.

XII.

Šola in učitelji.

Cerkvi hčerka je šola. Fara dobrovska ima sedaj dobro urejeno dvorazredno šolo z dvema gg. učiteljema.

Šolska kronika pričenja zgodovino dobrovske šole z letom 1845., ko je bila pozidana šola. V resnici pa sega njena zgodovina še v preteklo stoletje nazaj.

Že leta 1784. je poslala tedanja deželna vlada (gubernij) župniku Jerneju Zupancu poziv, da naj izkaže število za šolo sposobnih otrok ter naj misli na to, kako bi se dala na Dobrovi ustanoviti šola. Župnik izkaže v odgovoru 25 dečkov in 36 deklic, skupaj 61 za šolo sposobnih otrok. Štela je namreč tedaj fara le kakih 1200 duš. Pristavi pa, da se stariši šoli upirajo, ker potrebujejo otroke pri delu. Leta 1814. se je to vprašanje na novo sprožilo. Bila je komisija radi naprave šole. Ljudstvo se izgovarja, da ob gotovih časih izstopiti vodi Gradašica in Šujca (Horjulščica) in bi otroci ne mogli v šolo. Še večkrat je bilo sproženo to vprašanje v naslednjih letih, a enako brez vspeha. ¹⁾ Ko so pa leta 1842. Dobrovčani prosili za dovolitev trojnega letnega sejma, je okrožni urad zopet sprožil razgovor zaradi šole. Tedanji č. g.

¹⁾ Natančnejši popis teh obravnjav smo zapustili v farnem arhivu.

župnik Jožef Poklukar se je dela lotil z vso odločnostjo. Zadel je pri faranih na veliko nasprotje; a, pogum velja, si je mislil blagi gospod. Iz nekega cerkvenega govora, ki smo ga našli mej spisi, lahko povzamemo, koliko si je gospod prizadejal, da bi ljudstvu odvzel vse predsodke do šole in je prepričal o njeni koristi. Razvidno je, s koliko težavo zares so prejšnje čase gg. duhovniki šole ustanavljali, ko so imeli vse ljudstvo zoper se, in vendar so jih mnogo ustanovili. Zato je v nebo vpijoča krivica, sedaj duhovnike čez rame pogledovati in je zaničevati kot nasprotnike napredku in omiki.

Za šolo je priredil čast. g. J. Poklukar mežnijo. To je skoro vso podrl, le nekaj malega je ostalo od prejšnjega zidu, pozidal je še nadstropje. Dela se je g. župnik lotil l. 1845. Zidarski mojster je bil Ivan Molinari, Furlan; vse delo je stalo 1053 gld. 58 kr. Večinoma je dala fara s prostovoljnimi doneski pri velikonočnih listkih, nekaj pa je dala cerkev. Večja dobrotna darova pa sta dala: g. Jožef Seunig, grajščak na Bokalcih, 50 gld. in ljubljanska vitežka komenda enkrat za vselej 50 gld. — Naslednje leto so naredili učitelju še živinski hlev na onem mestu, kjer je sedaj mežnija.

Tako je bila hiša pripravljena za enorazrednico in je ostala nespremenjena do leta 1885., ko se je enorazrednica razširila v dvorazrednico.

Že leta 1875. je dal deželni šolski svet poziv na krajni šolski svet na Dobrovi, da naj preskrbi še eno učno sobo za drugi razred. Ustreglo se je temu pozivu šele l. 1885. Treba je bilo zopet šolsko poslopje prezidavati, kar je stalo 580 gld. Dne 4. novembra je bilo vse to po č. g. župniku blagoslovljeno. Pri-

čujoč je bil pri tej slavnosti tudi p. n. gospod Ivan Mahkot, c. kr. okrajni glavar, sedaj vladni svetnik.

Velika čast je šoli došla dne 4. avgusta l. 1889. Ta dan je bila na Dobrovi sv. birma. Po sv. maši so blagovolili prevzvišeni gosp. knezoškof dr. Jakob Missia v drugi učiteljevi sobi povžiti svoj zajutrek, ker je farovž bolj oddaljen.

Ker tako cerkvenik ni imel svojega stanovanja (njegovi prostori so se priredili za prvi razred), je zidala občina novo mežnijo. Prejšnji živinski hlev za šolo se je podrl in na tem mestu sozidalo lepo cerkvenikovo poslopje, le kraj ni nič kaj pripraven. Stalo je to poslopje 1860 gld. Zidal je vse to isti mojster kakor farovška gospodarska poslopja, Martin Kogovšek iz Horjula.

Šola ima tudi *šolski vrt*. Dne 26. sept. l. 1886. se je odmerilo tikoma nad pokopališčem prilično 1020 $\square$ m sveta za šolski vrt. Ta zemlja je lastnina cerkvena in se ni odstopila šoli, ampak le na deset let v najem dala v svrhu šolskega vrta. Za ustanovitev šolskega vrta sta si največ prizadevala g. nadučitelj Matija Rant in blag. g. dr. Jožef Poklukar, poznejši deželni glavar in posestnik na Dobrovi.

Ko je bila šola za poduk pripravljena, še precej časa ni imela svojega učitelja. Prvi redni poduk je bil pričel g. duhovni pomočnik Matevž Milharčič, ki je prišel na Dobrovo l. 1843. Podučeval je, še preden je bila zidana šola, od leta 1844. deco v farovžu poleg krščanskega nauka tudi v branju, pisanju in računstvu. Za tem gospodom je prišel l. 1851. g. Lovre Lavtižar. Kakor njegov prednik je tudi blagi Lovre radovoljno in z vnemo opravljal to službo do leta 1854. Več o teh dveh vrlih gospodih glej v oddelku

„Duhovni pomočniki.“ Koncem leta 1853. je prišel prvi svetni učitelj in sicer vrli g. Andrej Praprotnik.

Začetkoma je imel učitelj tu tudi cerkveniško in organistovo službo, zato si je moral vzdrževati hlapca. Dohodki pa so bili: a) užitek polja na hribu (na Lazu) in njiv na „Gmajni“ pri Kozarjah, b) bira žita, od nekaterih hiš tudi hlebi, klobase itd., c) za-
služki pri krstih, pogrebih, porokah, d) dohodki od sejmov in v denarji od posestnikov do 140 gld. Vsega skupaj krog 300 gld. Spisovatelj šolske kronike pravi, da se je lahko živelo, ker ni bilo treba kupiti družega, kakor govedino. Imel je učitelj lahko kravo in dva prašiča.¹⁾

Za šolo sposobnih otrok najdemo izkazanih l. 1836. . . . 230, l. 1846. . . . 259; l. 1857. je izkazanih sposobnih 236, šolo obiskujočih pa 215, kar se sme prav ugodno imenovati. V naslednjem podamo natančen izkaz obiskujočih otrok le za zadnjih jednajst let:

Vsakdanja šola				Ponavljalna šola			Število vseh skupaj
Leta	Število			Število			
	učencev	učenk	skupaj	učencev	učenk	skupaj	
1882.	110	95	205	x	y	z	—
1883.	91	80	171	44	52	96	267
1884.	97	75	172	54	45	99	271
1885.	100	79	179	x	y	z	—
1886.	104	82	186	x	y	z	—
1887.	118	119	237	24	19	43	280
1888.	124	123	247	31	27	58	305
1889.	128	123	251	34	29	63	314
1890.	129	136	265	28	33	61	326
1891.	125	133	258	38	38	76	334
1892.	133	124	257	34	36	70	327

¹⁾ Šolska kronika str. 2.

V nedeljsko šolo hodijo otroci po škofijskem ukazu do spolnjenega 16. leta. Dopoldan prihajajo od 9.—10. fantje in popoldan od 1.—2. dekleta. Leta 1892. jih je bilo 85 dečkov in 80 deklic, skupaj 165.

Do sedaj so službovali na Dobrovi ti-le svetni gg. učitelji:

1. **Andrej Praprotnik.** Rojen je bil v Podbrezju dne 9. novembra l. 1827. V šolo je hodil najpreje doma, kjer mu je bil prvi učitelj tamošnji župnik France Pirec, poznejši misijonar v Ameriki. Učiteljeval je v domači fari dve leti; l. 1848. je bil v Kamni Gorici; l. 1852. v Škofji Loki; l. 1853. na Dobrovi, od koder je prišel l. 1858. k prvi mestni deški šoli v Ljubljano. L. 1870. je postal njen voditelj, pozneje ud c. kr. deželnega šol. sveta in izpraševalne komisije za občne ljudske in meščanske šole. L. 1883. je bil poslavljen z zlatim križcem za zasluge, l. 1890. na lastno prošnjo umirovljen z najvišjim priznanjem in naslovom ravnateljskim.

Gosp. A. Praprotnik je znan kot izvrsten učitelj in spreten pisatelj. Ni naš namen, tukaj natančneje opisovati njegovo obsežno delavnost, prostor nam ne pripušča. Bil je mož korenjak in značaj v dobi, ko so drugi omahovali in po vetru plašč obračali. Veliko je pisal in pošiljal spise svoje v „Vedež“, „Slovenijo“, „Drobtinice“, „Novice“, „Zgod. Danico“ i. t. d. Ustanovil je leta 1861. stanovski učiteljski list, „Učiteljski Tovariš“ imenovan, kateremu je bil spreten urednik do l. 1890.¹⁾ Tudi na Dobrovi je zložil več pesmij, mej drugimi tudi mično pesmico o dobrovski božji poti, ki je ponatisnjena tudi v pričujoči knjigi v VII.

¹⁾ Deloma iz «Učiteljskega Tovariša» l. 1891.

oddelku. Za njegovega bivanja na Dobrovi ga je imenoval knezoškofijski konsistorij s posebnim dekretom vzglednega učitelja.

2. **Peter Cebin**,¹⁾ rojen v Ribnici l. 1832., učitelj postal l. 1852., stalen l. 1863. Služboval je v Hrenovicah, od koder je prišel za začasnega učitelja na Dobrovo l. 1858. L. 1860. je odišel v Radeče pri Zidanem Mostu, od ondi v Kranj, kjer je bil tudi za tri leta šolski nadzornik za kranjski okraj. L. 1880. oktobra meseca je prišel zopet na Dobrovo in od tu l. 1885. na Prem, kjer deluje še sedaj.

3. **Francišek Raktelj**, rojen l. 1833. v Starem Trgu pri Ložu, postal učitelj l. 1851., stalen l. 1862. Na Dobrovo je prišel iz Radoljice l. 1860., l. 1862. pa je dobil službo na I. mestni deški šoli v Ljubljani. Sedaj je ud c. kr. mestnega šol. sveta, nadučitelj in voditelj na II. petrazredni deški šoli v Ljubljani.

4. **Vinko Levstek**, rojen l. 1844. v Sodražici. Učitelj je postal l. 1862., stalen pa l. 1865. Na Dobrovi je služboval skozi osem let do 3. nov. l. 1870. Z Dobrove je šel v Dobropolje, potem v Trebnje, od koder je prišel na Vrhniko kot nadučitelj in voditelj na ondotno deško in dekliško šolo. Predzadnja tri leta je bil postavljen za c. kr. šolskega nadzornika za okolico ljubljansko. Gosp. Vinko Levstek je poznat kot izvrsten šolnik, pa enako tudi kot umetnik godbenik. S svojim pohlevnim in mirnim značajem ter izglednim krščanskim življenjem si je pridobil povsod ljubezen in spoštovanje malih in velikih. — Tudi pisatelj tem vrsticam se ima za mnogo njemu zahvaliti.

5. **Ivan Dolinar** na Dobrovi do oktobra l. 1871.

¹⁾ Iz Popotnikovega koledarja za l. 1892.

6. **Anton Ozimek**, rojen l. 1839. v Idriji, učitelj postal l. 1856., stalen l. 1863. Na Dobrovi je bil do decembra 1876. Sedaj je nadučitelj dvorazrednice v Dolenji Vasi pri Ribnici z letno plačo II. vrste.

7. **Avzugst Adamič**, rojen na Vrhniki l. 1843. Učitelj je postal l. 1863., stalen l. 1872. Na Dobrovo je prišel 5. sept. l. 1878., do tega časa je namreč učitelja nadomestoval č. g. kapelan Frančišek Mekinec. Z Dobrove je šel k sv. Petru v Ljubljano dne 30. oktobra l. 1879.

8. **Leopold Vozlaček** je bil l. svečana l. 1880. začasno tu sem postavljen iz Škocjana. Pozneje je služil v Laščah, kjer je umrl.

9. **Peter Cebin**, ki je že pred 20 leti na Dobrovi služboval. Glej št. 2.

10. **Matija Rant** rojen l. 1844. pri Sv. Lenartu, učitelj postal l. 1861., stalen l. 1866. Služboval je v Dobropoljah kot II. učitelj do leta 1864.; od tam se preseli v Grad (Bled), kjer je služboval eno leto. V Gorjah je bil učitelj od l. 1865.—1871.; od l. 1871.—1873. je služboval v Ilirski Bistrici, potem v Šturiji, na Premu. Mej 24 prosilci za Dobrovo je dobil to službo on in jo nastopil dne 16. oktobra 1885. l.

Čitateljem „Novic“ bode gotovo znano ime Rantovo. Spisi njegovi so večinoma gospodarskega vrtarskega obsežka. Obširneje delce njegovo je spis „Škodljivi mrčesi“, katero je bilo odobreno od vis. c. kr. ministerstva za poljedelstvo. Ta spis je dala kmetijska družba kranjska natisniti v slovenskem in nemškem jeziku. Dopisoval je pa tudi „Danici“, „Učiteljskemu Tovarišu“ i. t. d. G. M. Rant je vnet sadjar in se s sadjarstvom z veseljem peča že ves čas svojega službovanja. Bil je zaradi tega že večkrat odli-

kovan. Leta 1882. je dobil diplomo od c. kr. kmetijske družbe kranjske; l. 1884. pa od čebelarskega in sadjarejskega društva. L. 1888. o priliki razstave kmetijske družbe kranjske je dobil veliko kolajno in dva cekina, istega leta pa od dunajske sadjarske razstave priznanje.

Pri tem pa on tudi dobro ume svojo nalogo kot odgojitelj. Ker je sam dober, veren katoličan, si prizadeva to doseči tudi pri njemu v poduk izročeni otročičih, dobro vedoč, da kedor je zvest Bogu, bode vedno povsod koristen ud v človeški družbi.

Za II. učitelja, oziroma učiteljico, so službovali:

1. **Lavoslava Rozman**, rojena l. 1858. v Ljubljani, učiteljica postala l. 1877. Na Dobrovo je prišla 3. nov. l. 1885. ter tu službovala do 16. dec. l. 1887. Preselila se je v Kropo in službuje sedaj v Selcah.

2. **Štefan Primožič**, rojen v Bistri pri Vrhniku l. 1866. Kot izprašan učiteljski kandidat je prišel na Dobrovo 10. marca l. 1888., kjer je ostal do konca šolskega leta 1889., na to pa šel na novo službo v Postojno.

3. **Jožef Novak**, rojen v Ljubljani l. 1869. Učitelj je postal l. 1889. Z Dobrove je šel v jeseni l. 1892. na Brezovico pri Ljubljani.

4. **Franciška Eržen**, doma v Šmartnem pri Kranju. Porojena je bila v spoštovani Križnarjevi družini dne 24. sušca l. 1873. Učiteljišče je dovršila v Gorici leta 1892. ter nastopila v jeseni istega leta službo na Dobrovi, kjer še sedaj marljivo deluje.

XIII.

Odlični Dobrovčani.

naslednjem hočemo našteti še nekatere može, ki so bili na Dobrovi rojeni ali so se vsaj domačinom. prištevali, pa so v javnosti zavzemali kako odlično mesto.

a) Duhovniki:

✓ 1. **Jakob Karpe**, rojen dne 14. aprila l. 1779. v Kozarjah, je bil v mašnika posvečen dne 31. avg. l. 1806. Prva njegova služba je bila v Sodražici; od tam je prišel za časa francoskega zasedanja kot kapelan in katehet v Idrijo, kjer je bil 7 let. Iz Idrije se je preselil v Šmarje in od ondi za župnika v Sostro, za tem za župnika v Turjak in pozneje je šel za župnika v Belo Cerkev. V Beli Cerkvi stopi v pokoj in se poda za domačega duhovnika v boštanjsko grajščino v fari Žalini. Ondi je umrl dne 21. sept. l. 1847. in je pri podružnici sv. Martina v Boštanju pokopan.¹⁾

2. **Jernej Bizjak**, rojen 11. avg. l. 1793. v Komaniji h. št. 3, v mašnika posvečen 27. avg. l. 1825. Leta 1829. ga najdemo v Višnji Gori; od l. 1835.—1849. je bil lokalni kapelan pri Sv. Magdalenii na Gori (pri Idriji), naposled župnik v Jesenicah, kjer je umrl.

3. **Ivan Marinko**, po domače Matevžkov iz Stranske Vasi h. št. 4, je bil rojen 30. aprila l. 1802., v mašnika bil posvečen 19. julija l. 1831. L. 1835. je za kapelana

¹⁾ Iz poročila preč. g. župnika Frančiška Pleška v Poddragi.

v Škocjanu na Dolenjskem, l. 1836. dekanijski kapelan v Ložu, l. 1837. stolni kapelan v Ljubljani. Iz Ljubljane je šel v Logatec, je postal ondi župnik in umrl kot zlatomašnik v Logatcu dne 11. sept. l. 1868. Blagi pokojnik je napravil dijaško ustanovo. V ta namen je zapustil del travnika in gozda ležečega v Trnovem. Ustanovo oddajati ima pravico župnik dobrovski.

4. **Jurij Zavašnik**, rojen na Dobrovi h. št. 47 dne 24. aprila l. 1809., v mašnika je bil posvečen 2. avg. l. 1835. Naslednje leto so ga poslali v Loko za kateheta in začasnega šolskega voditelja. L. 1844. je katehet na normalki in profesor katehetike v Ljubljani; l. 1854. postane vrhovni šolski nadzornik za šole ljubljanske škofije in kanonik Flachenfeld-Wallwitzov, l. 1857. tudi prosinodalni izpraševalec in ud cerkvenega soda; l. 1859. dobi kanonikat Lambergov; l. 1868. je bil poslavljen z vitežkim Franc Jožefovim redom. Leta 1870. je bil vpokojen in dne 12. februarija l. 1875. je umrl. — Ta gospod je bil poseben prijatelj šoli, pri kateri je imel tudi vse življenje opraviti. Pri neki šolski slovesnosti je na Dobrovi pridigoval. Da bi pripomogel g. učitelju do kakega poboljška, je mej drugim rekel: „Kadar bodete prešiča klali, glejte, da se bode prešič tudi v šolo slišal!“ Zapustil je neko ustanovo, katero vživa do smrti njegov brat, potem pa bode prišla v prid šolama na Dobrovi in na Brezovici.

5. **Martin Tomec**, rojen v Kozarjah dne 6. nov. l. 1829., posvečen 30. jul. l. 1854. Služboval je v Trnovem na Notranjskem kot manemisarij do l. 1859.; potem je prišel v Kamnik, kjer je služboval od l. 1860.—1862., v Šmartnem pri Kranju do l. 1863., nato pa dalj časa pri Sv. Petru v Ljubljani, to je do leta 1871., od

koder se je preselil za župnika v Suhor na Dolenjsko, kjer je nad 20 let marljivo deloval. — Ker je bil vedno brez duhovnega pomočnika, si lahko mislimo, koliko je moral blagi gospod pretrpeti, zlasti ker ni bil trdnega zdravja. Zbolel je za pljučnico in umrl dne 4. jan. l. 1893. ob 1. uri po noči.

6. **Francišek Pleško**, rojen dne 11. maja 1831. v Kozarjah. Še kot mal deček je prišel k svojemu strijcu č. g. Jakobu Karpetu, župniku v Beli Cerkvi. Šolal se je pridni Francek najpreje v Novem Mestu, potem pa v Ljubljani. V mašnika je bil posvečen dne 22. jul. l. 1856. in je opravil prvo sv. daritev na Dobrovi dne 17. avg. Služboval je v Št. Gothardu do l. 1858., v Čemšeniku do l. 1860., v Šmihelu pri Novem Mestu do 13. februarija l. 1861., v Prečini do 13. aprila l. 1863., v Semiču kot II. kapelan do l. 1867., v Sodražici do 20. maja l. 1870., v Starem Trgu pri Ložu do 11. aprila l. 1872.; iz Loža je prišel kot ekspozit in beneficijat na Vrhpolje pri Moravčah, kjer je ostal do 25. aprila l. 1887.; tega leta pa se je podal kot beneficijat v Poddrago in bil ondi na novo ustanovljeno faro vmeščen dne 13. oktobra l. 1890., kjer še sedaj marljivo deluje v božjo čast in blagor občine.

7. **Blaž Zadnikar**, rojen na Švici h. št. 14 dne 27. januarija l. 1833. Šolal se je v Ljubljani, potem pa stopil v semenišče v Gorici in je sedaj župnik v Baluncu v tržaški škofiji.

8. **Jakob Vrhovec**, rojen na Vrhovcih h. št. 1 dne 5. julija l. 1839. Šolal se je v Ljubljani, po dovršeni 6. šoli pa je vstopil v družbo Jezusovo pri Sv. Andreju na Koroškem dne 15. sept. l. 1860. Po dovršenem novicijatu in končanih retoričnih študijah je slušal tri leta sholastično filozofijo v Požunu, na vseučilišču v

Inomostu pa se učil štiri leta bogoslovja ter je bil dne 28. julija l. 1872. v mašnika posvečen. Služboval je na raznih štacijah te družbe in sedaj deluje kot profesor na gimnaziji v Travniku v Bosni.

9. **Dr. Jožef Marinko** se je porodil na Komaniji h. št. 3 dne 1. marca 1848. leta, mašništvo sprejel 30. julija l. 1872. v tretjem letu bogoslovja. Kapelanoval je v Kostanjevici do l. 1877.; nato je bil knezoškofijski dvorni kapelan in beneficijant v Preski do meseca aprila l. 1880. V tem času je napravil izpite in postal doktor bogoslovja v Gradcu dne 17. marca l. 1880. V Cerkljah na Gorenjskem je služboval od meseca aprila l. 1880. do maja l. 1881., dalje pri Sv. Petru v Ljubljani do l. 1884. Tega leta je bil imenovan c. in kr. gimnazijskim profesorjem v Novem Mestu. Tu je ustanovil prekristno „Katoliško rokodelsko društvo“ ter mu z velikim trudom sozidal lepo, prostorno društveno hišo. Leta 1892. je bil g. profesor izvoljen tudi v mestni občinski zastop.

10. **Ivan Bizjan**, Vrbetov z Dobrove, je zagledal luč sveta dne 8. jun. l. 1851., v mašnika bil posvečen 24. julija l. 1876. kot presbiter, prvo sv. daritev je opravil dne 6. avgusta. Najpreje je bil dekretiran v Selce dne 8. oktobra l. 1877., od koder je bil 11. maja l. 1880. prestavljen v Škofjo Loko kot l. kapelan in katehet. 1. septembra l. 1881. pa ga pošljejo višji pastir v c. kr. žensko kaznilnico v Begunjah, kjer je z izredno pridnostjo in veseljem deloval do l. 1890. Dne 2. marca istega leta se je preselil kot župnik na Brdo pri Podpeči.

11. **Frančišek Dolinar**, Kocjanov gospod, je bil rojen v vasi Kozarje dne 23. marca l. 1859., v mašnika pa posvečen 27. julija l. 1881. kot tretjeletnik.

Služboval je eno leto v Polhovem Gradcu. Nekaj v grlu bolehen stopi v začasni pokoj in biva v Horjulu poldrugo leto. Od l. 1885.—1888. je kapelanoval v Borovnici; nato je bil 4 mesece administrator v Planini, potem je pa šel za župnika k Sv. Katarini dne 3. decembra l. 1888.

12. Bogoslovec v II. letu je sedaj **Ivan Dolinar** iz dobrovske vasi h. št. 15. Rojen je 24. septembra l. 1870., svoje študije gimnazijske je dovršil v Ljubljani ter v jeseni l. 1891. vstopil v bogoslovje.

b) Svetni:

1. **Matija baron Strobelhof**, posestnik na Bokalcih, je bil hraber vojak. Služil je kot ritmojster v izolanskem polku. Bojeval se je v tridesetletni vojski ter padel pod sovražnim orožjem l. 1645.¹⁾

2. **Wolfgang Sigismund baron Strobelhof**, sin prejšnjega, je bil rojen 27. oktobra l. 1645. v Ljubljani. Kot mlad plemič (Edelknabe) je prišel na dvor kneza Vajkarda Auersperga, ki je bil minister cesarja Ferdinanda III. Pozneje se je podal v ptuje dežele ter si na raznih učiliščih pridobil visoke izobrazbenosti.

Ko se je povrnil na svoj dom, je bil kmalu imenovan za deželnega svetovalca in prisednika deželnega in dvornega sode. Pokazal se je izvrstnega pravoslovca. V ptujini se je soznanil z lepimi umetnostimi, katere je doma posnemal. Svojo grajščino na Bokalcih je lepo ozaljšal; več let je imel na svojem gradu Nizozemca slikarja Almanaka. Bil je tudi v prijateljski zvezi z Vajkardom Valvasorjem, ki je tudi nekaj časa pri njem na Bokalcih bival.

¹⁾ Blätter aus Krain, Jahrgang 1864. str. 55. Dimitz III. str. 418.

L. 1685. so ga izvolili v odbor deželnih odposlancev (Verordneten-Collegium). Ta gospod je bil tudi v Ljubljani glavni poštar in on je prvi napravil poštno zvezo z mestom tržaškim. Sklenil je pogodbo z Domenikom dell'Argento kot pooblaščenecem tržaškega mestnega sveta dne 29. jan. l. 1688. Bil je tudi udvednostni družbi sv. Dizma od 8. maja l. 1700. ter imel družbeno ime „Zarubljeni“ z geslom: „Solvere nemo potest.“ — Umril je leta 1707. in je volil omenjeni družbi lepo svoto 2000 gld.¹⁾

3. **Friderik Viljem baron Elsner**, rojen in krščen na Dobrovi dne 13. aprila 1812. Stariši so mu bili: Frančišk Ksaverij baron Elsner in Barbara, rojena grofica Thurn in Vallesassina. Botri pa so bili: Jožef pl. Kahlberg, posestnik grajščine Popenfeld in Neudeck, in Jozefa baronica Polhograjska, rojena grofica Gallenberg. Oče njegov Elsner je bil za časa Francozov maire (mer) na Bokalcih.

4. **Dr. Jožef Poklukar**. Naravnost izpovemo, da smo v zadregi, ko imamo pisati o tem vrlim možu. Kaj naj povemo o njem v teh kratkih vrsticah, ko bi morali sestaviti dolg životopis, če bi hoteli vsaj nekatere vrline njegove natančneje omenjati.

Dr. Jožef Poklukar je zagledal luč sveta dne 7. marca l. 1837. v vasi Krnicah pri Gorjah na Gorenjskem. Šolal se je v domačem kraju in v Ljubljani, kjer je l. 1857. dovršil gimnazijo. Na dunajskem vseučilišču se je učil pravoslovja ter postal l. 1864. doktor prava. Nekaj časa je bil nato v beležniški in odvetniški praksi v Ljubljani. L. 1873. pa je popustil odvetniški posel ter prevzel solastništvo tiskarne in

¹⁾ Blätter aus Krain l. 1864. str. 55.

kamnopisarne Blaznikove in po smrti dr. Iv. Bleiweisa tudi uredništvo „Novic“, katere je z veseljem urejeval skoro do konca leta 1890.

Ze zgodaj je začel občevati z najodličnejšimi politiki na Kranjskem in ž njimi delovati. Leta 1870. je bil voljen v deželni in prihodnje leto v državni zbor in od tega časa je bil vedno zastopnik v deželnem in državnem zboru; le tedaj, ko so se začele direktne volitve v državni zbor, ni hotel nikakor sprejeti poslanstva. Ali l. 1879. je bil zopet izvoljen v državni zbor, v katerem je do zadnjega bil poslanec gorenjskih in notranjskih mest in trgov; 5. marca l. 1891. pa ga je mesto ljubljansko izvolilo za državni zbor. — Največ zaslug si je pridobil za deželo kranjsko kot ud deželne komisije za uravnavo zemljiškega davka. Njemu gre zasluga in hvala, da se je zemljarina pravično razdelila in tako težko breme Kranjski zljajšalo. — L. 1883. ga je odlikoval presvitli cesar z redom železne krone III. vrste, 1888. l. po smrti grofa Thurna pa ga je imenoval dne 26. avgusta za deželnega glavarja kranjskega.

Dr. J. Poklukar si je pridobil s svojim preudarnim ravnanjem velik ugled mej državnimi poslanci in velik vpliv v državni zbornici; bil je priznan voditelj slovenskim državnim poslancem in vedel se je s taktnim postopanjem tudi pri ministerstvu priljubiti. — Deželni poslanci obeh strank so ga čislali kot spretnega in objektivnega voditelja deželnozbornih sej. Le želeti si mora vsak pravi narodnjak in zlasti še vsak zastopnik našega vernega naroda, da bi si pridobil tistih lepih lastnostij, ki so dičile našega Poklukarja, o katerem z dobro vestjo trdimo,

da ga bode naš značajni narod ohranil še dolgo v najblažjem spominu.

Da si pokojnik ni bil rojen Dobrovčan, ga sme vendar Dobrova s ponosom svojega imenovati; bil je tudi Dobrovčan z dušo in telesom. Prebil je namreč pokojni Poklukar na Dobrovi najlepša leta svoja — mladostna dijaška leta, ker je imel tu dražega mu strijca župnika. Veseli spomini na Dobrovo so se tako globoko vtisnili v dušo njegovo, da jih ni mogel pozabiti; ljubil jo je kot svoj rojstni kraj. Ko se je l. 1875. poročil z gpdč. Aleksandrino Blaznikovo, je takoj nakupil na Dobrovi nekaj posestva ter sozidal ravno pod cerkvijo lepo hišo z gospodarskim poslopjem. Tu je najraje prebival in sem se je vselej z veseljem vračal iz poslaniške zbornice. Imenovan že deželnim glavarjem je še dalj časa prebival na Dobrovi in priča smo bili, kako težko mu je bilo pri srcu, ko se je moral preseliti v deželni dvor v Ljubljano. — Na Dobrovi bivajoč se je dal voliti v občinski odbor, je bil ud krajnega šolskega sveta itd. Šoli je bil velik prijatelj in dobrotnik. Ustanovil je „Bralno društvo“. Da ima Dobrova svojo pošto, je njegova zasluga.

Kar odličnim možem daje šele pravo ceno in je povzdiguje, je ponižno, pobožno srce. In to je imel pokojni v popolni meri. Kako ljubo je bilo ž njim občevati! Rad se je razgovarjal bodi si še s tako priprostim kmetičem. In kaj naj rečemo o pobožnosti njegovi? Bila je nas pri neki priliki večja družba. Ko zazvoni „Zdrava Marija“, se gosp. deželni glavar pokriža ter po lepi slovenski navadi sam naprej moli „Angeljsko češčenje.“ Posebno ljubezen je imel do D. Marije. Na balkonu svoje vile je imel vedno lep

kip Marijin; tudi enak kip pri „studenčku Marijinem“ je njegov dar, katerega je prinesel iz Dunaja. Mej „šmarnimi dnevi“ ni minul skoro dan, da bi ne bil pri sv. maši s svojo družinico vred. — To je bil mož, kakoršni se ne rode vsak dan in kakoršnih mi danes toliko potrebujemo. Zato je tudi žalostno zaplakala vsa Kranjska in še posebej Dobrova, ko se je raznesla tužna vest, da je prenehalo biti plemenito srce. — Veličastni pogreb na njegovega godu dan 19. marca l. 1891. je pričal, kako zelo spoštovan in ljubljen da je bil pokojnik pri vseh. Ta vesela zavest naj tolaži njegovo blag. soprogo pri tej britkeji izgubi.

5. **Ivan Pleško**, rojen krog 1850. l. v Kozarjah. Sedaj slušbuje kot učitelj na c. kr. rudniški šoli v Idriji.

6. **Dr. Matija Hudnik** se je porodil dne 29. febr. 1860. l. na Hruševem h. št. 21. Domačo šolo je obiskoval od l. 1868.—1870., na to pa so ga poslali stariši v Ljubljano, kjer je dovršil vse srednje šole. Po končanih gimnazijskih študijah se poda na Dunaj učiti se pravoslovja, in stopi po dovršenih pravoslovnih naukih v odvetniško prakso. Dne 27. januarija l. 1887. je postal doktor prava in l. 1892. samostalen advokat v Ljubljani. G. dr. Hudnik je spreten in blagosrčen odvetnik, poleg tega pa izboren pevec-tenorist. Dne 15. majnika l. 1893. se je poročil z gpdč. Lino Deklevovo.

XIV.

Priloge.

I.

GULIELMUS Dei et Apostolicae Sedis gratia Episcopus Labacensis, S. R. I. Princeps, Comes de Lêslie etc. etc. universis et singulis praesentes Nostras visuris, lecturis, paciterque auditoris salutem in Domino.

Notum facimus, qualiter venerabile Capitulum cathedralis ecclesiae Nostrae Nobis exposuerit, populum circa ecclesiam filialem divae Virginis in Dobrova habitantem a matrice ecclesia parochiae S. Viti supra Labacum eidem venerabili Capitulo Nostro incorporatae ita distare, ut ob imbrium et nivium non raram ingruentiam tam nocturno quam diurno tempore non possit se ad illam conferre, ad effectum obtinendi Sacramenta, aliaque sacra subsidia, multoties etiam occurrat omitti praeceptum de audienda Missa diebus dominicis et festivis, imo quod deterius est, ob praedictam causam et loci distantiam absque Ecclesiae Sacramentis infirmos emori contingat; proinde Nobis humiliter supplicuit, ut attentis his periculis animabus imminentibus dismembrationi dictae filialis ecclesiae divae Virginis in Dobrova à parochiali ecclesia sua S. Viti, ac errigendo in illo vicariatu curato sacerdote perpetuo providendo assensum Nostrum praebere dignaremur: cum igitur omnibus super hac dismembratione, et erectione interesse habentibus

plene auditis, et oppositionibus desuper interpositis integre complanatis repererimus praedictum venerabilis Capituli Nostri postulatum justum, pium et promovendo divino cultui opportunum, ac animabus salubre fore, exhibitis Nobis in id necessariis mediis executioni dari posse. Quocirca Nos saluti animarum, quantum possumus consulere, et periculis, quae iisdem ex praefactis causis in dies oriri possent, occurrere volentes invocato ad hoc Domini nostri Jesu Christi nomine, ejusque Beatissimae Matris semper Virginis et sanctorum Nicolai, Hermagorae et Fortunati dioeceseos Nostrae patronorum auxilio, tenore praesentium, auctoritate Nostra ordinaria, salvis etiam Nostris juribus, qua Ordinarii, quibuscunque, statuimus, eligimus et deputamus et ecclesiam Beatae MARIAE Virginis in Dobrova, hactenus parochiae S. Viti supra Labacum filialem in curatam erigimus ita, ut haec ab ista dismembretur, et vicinitates Dobrova, Bresje, Gaberje et Hrushovo novo curato in Dobrova instituendo plene et integre uniantur, curato autem ibidem praeficiendo in annuos fructus imprimis quinquaginta florenos monetae Carniolicae ex ecclesiae oblationibus annuatim percipiendos, censum ex mille florenis capitalis "Waltschecheriani apud excelsam provinciam Carnioliae investiti; collecturam ex memoratis quatuor vicinitatibus in viginti duobus, id est 22 modiis triciti antea vicario ad S. Vitum, nec non tribus modiis vicario et capellano in Pilichgraz hactenus à vicinitate in Bresje pensis consistentem, item agrum penes domum aeditui cum integra stola ex peractionibus et functionibus ecclesiasticis percipienda deputamus et assignamus, ita tamen, ut novus hic in Dobrova instituendus sacerdos curatus — sub-

vicarius vicarii ad S. Vitum supra Labacum sit, nominetur et subordinetur, annis singulis in festo patrocinii nec non Dominica dedicationis ecclesiae parochialis S. Viti oviculas suas processionaliter ad eandem deducat, vicario ibidem in compensationem collecturae triticeae et stolae eidem ademptae in subsidium pensionis venerabili Capitulo pendendae annuatim quindecim, id est 15, capellano vero ejusdem vicarii ad S. Vitum tres, id est 3 florenos germanicae monetae pendat: ratiociniis ecclesiae in Dobrova idem vicarius S. Viti semper assideat accipiatque tum stolam unius floreni, et 20 Xferorum, id est 1 fl. 20 kr. Carniolicae monetae, laborem suum ex tali functione compensantem.

Novus hic subvicarius in vicinitates Rosor, Comania, Drashounik parochiae S. Petri suburbii Labacensis incorporatas nullatenus se ingerat; permittimus tamen, ut defunctorum in his jam nominatis tribus vicinitatibus cadavera in coemeterio B. Mariae Virginis in Dobrova tumulare, stolamque sibi appropiare possit, alias autem nullam sacram functionem obire praesumat, excepta instante necessitate, quâ urgente Baptismum administrare, Confessiones infirmorum excipere, Sacrum Viaticum praebere, et Extremam Unctionem praestare poterit, ita tamen, ut stolae exinde solito exigendae qualiscunque tamen a se perceptae, dimidium sibi reservet, dimidium ejusdem autem vicariis ad S. Petrum fideliter consignet. Praeterea ut praejudicio etiam ecclesiae filialis S. Martini in Smreka caveatur, statuimus, ut subvicarius in Dobrova Dominica post Nativitatem B. M. Virginis in subvicariis sua ecclesia sacrum quidem mane dicat, peractionem autem aliam non solum

intermittat, sed etiam processionem ad dictam ecclesiam S. Martini instituat, quod ipsum faciat, sine tamen processione, Dominicâ post festum S. Martini, quâ Sacrum domi omittere, et illud in ecclesia ejusdem Sancti dicere teneatur. Volumus autem pro futura horum memoria, constanti observatione ac vitanda quacunq̃e confusione a venerabili Capitulo sufficientes reversales officio Nostro episcopali desuper consignari.

Et ne ecclesia Bresovicensis et ibidem curatus capellanus per supradictam erectionem commodis hactenus obtentis privaretur, amplius statuimus, ut novus subvicarius in Dobrova instituendus annis singulis feriâ 3tia Paschatis, vel hac impedita Dominicâ post festum S. Annae, vel ipso festo Conceptionis B. Mariae Virginis oviculas suas processionaliter ad ecclesiam Bresovicensem pro obtinendis feriâ 3tia Paschatis indulgentiis ibidem plenariis deducat etiam hic loci celebraturus; capellanus vero Bresovicensis, ubi festo Assumptionis ac Novitatis B. M. Virginis in Dobrova excurrerit ibique poenitentes exauderit, pro quavis vice cum prandio unum florenum Carniolicae monetae ex eleemosina ecclesiae in Dobrova percipiat. Curatus in Dobrova, parochianis Bresovicensibus in ecclesia in Dobrova, aut alia huic unita pro stipendio non celebret, sed hos ad suum curatum pro missis sibi ibidem peragendis dirigat; idem curatus in Dobrova, si copiosa stipendiata Sacra, quibus peragendis solus sufficere non potest, habuerit, haec prae reliquis Sacerdotibus quibuscunq̃e, curato in Bresoviz dare, et fideliter assignare, is vero sibi assignata in ecclesia in Dobrova peragere teneatur. Ut autem curatae ecclesiae in Dobrova sic de novo erectae de idoneo

rectore quamprimum, ut decet, provideatur, nos pro exercitio curae in populum intra praenominatas vicinitates habitantem à venerabili Capitulo electum et nobis praesentatum dilectum in Christo N. N. presbyterum, qui ecclesiae in Divinis et cura animarum praesit, tanquam idoneum et per examen habilem repertum praeficimus, illique curam et regimen animarum ac administrationem Sacramentorum pro populo saepe dicti loci committimus mandates, ut in eadem reponatur Sanctissimum Eucharistiae Sacramentum, fons baptismalis erigatur, et alia, quae ad ecclesiam curatam pertinent, constituentur. In quorum omnium fidem et robur has manu Nostra subscriptas et sigillo officii Nostri Episcopalis munitas dedimus Labaci die octava Julii Anno 1723.

L. S.

*Guilielmus, Episcopus
Labacensis.*

PIUS PP. IX.

II.

Ad perpetuam rei memoriam. Expositum nuper Nobis fuit in Ecclesiam Parochialem B. Mariae Virginis in coelum assumptae dicatam loci vulgo = Dobrova = nuncupat. Labacensis Dioecesis a pervetusto tempore Fideles maxima multitudine pietatis et devotionis causa in Deiparam convenire: hanc autem frequentiam, uti accepimus, fieri continuam praesertim tempore quod ab Assumptione ad Nativitatem ejusdem B. M. V. intercedit. Insuper Nobis humiles preces sunt admotae, ut ad augendam fidelium pietatem tum in Deum, tum in Beatissimam Virginem coelestes Ecclesiae thesauros reserare dignareretur. Quae piis hujusmodi precibus annuere volentes, de Omnipotentis Dei misericordia ac B. B. Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus et singulis utriusque sexus Xtifidelibus vere poenitentibus et confessis, ac S. Communione refectis, qui praefatam Ecclesiam in uno die incipien. a primis Vesperis festivitatis B. M. V. Assumptionis usque ad solis occasum festivitatis Nativitatis ejusdem Deiparae Virginis Immaculatae uniuscujusque Christifidelis arbitrio eligen. devote visitaverit, et ibi pro Christianorum Opum concordia, haeresum extirpatione, ac S. Matris Ecclesiae exaltatione pias ad Deum preces effuderint, quo die id egerint Plenariam omnium peccatorum suorum Indulgentiam et remissionem, quam etiam animabus Xfidelium, quae Deo in charitate conjunctae

ab hac luce migrarunt, per modum suffragii applicare possint, misericorditer in Domino concedimus. In contrarium facientibus non obstantibus quibuscunque. Praesentibus perpetuis futuris temporibus valituris. Datum Romae apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die VI. Augusti MDCCCLVIII. Pontif^{us} Nri Anno Decimotertio.

Pro Duo Cardinali Macchi
B. Brancaleoni Castellani m/p Subtus.

LEO PP. XIII.

III.

Ad perpetuam rei memoriam. Significatum nobis nuper fuit Pium IX., decessorem nostrum rec: mem: similibus litteris die VI. Augusti anni 1858. plenariam indulgentiam fidelibus concessisse, qui ecclesiam seu sanctuarium Beatissimae Mariae Virginis loci vulgo „Dobrova“ prope Labacum, ceteris expletis condicionibus a pervigilia Assumptionis usque ad secundas Vesperas Nativitatis ejusdem Deiparae Virginis Mariae visitassent. Cum vero Xstifidelibus ex quodam voto idem sanctuarium etiam Dominica proxima a Nativitate B. M. V. J., qua SSmum Ejus Nomen celebratur visitare consueverint, porrectae Nobis preces fuerunt, ut praefatam concessionem ad hunc diem benigne protrahere dignaremur. Nos piis hujusmodi supplicationibus et singulis utriusque sexus Christifidelibus vere poenitentibus et confessis ac S. Communione refeētis, qui supra memoratam Ecclesiam seu Sanctuarium a pervigilio Assumptionis usque ad Dominicam inclusive intra octavam Nativitatis B. M. V. J. singulis annis devote visitaverint, ibique pro Christianorum Principum concordia, haeresum extirpatione, peccatorum conversione, ac S. Matris Ecclesiae exaltatione pias ad Deum preces effuderint, Plenariam uno tantum die intra hujus temporis spatium per unumquemque Christifidelem ad arbitrium eligendo lucrificandam omnium peccatorum suorum Indulgentiam et remissionem, quam etiam animabus

Christifidelium, quae Deo in charitate conjunctae ab hac luce migraverint, per modum suffragii applicare posse, misericorditer in Domino concedimus. In contrarium facientibus non obstantibus quibuscunque. Praesentibus perpetuis futuris temporibus valituris.

Datum Romae apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die XXVI. Augusti MDCCCLXXIX, Pontificatus Nostri Anno Secundo

Theodul. Card. Mertel.

OBSEG.

	Stran
Predgovor	III
I. Prirodoznanski opis dobrovske fare	1
II. Statistični opis dobrovske fare	13
III. Verska in intelektualna stran v fari	28
IV. Gradovi in gradišča	36
V. Dobrova, podružnica v Št. Vidu	50
VI. Na Dobrovi se ustanovi samostojna fara	54
VII. Cerkve v fari	60
1. Farna cerkev M. B. v nebo vzete	60
A. Zgodovina cerkve	60
B. Zgodovina božje poti	78
a) Kako je bilo z božjo potjo na Dobrovi pred ustanovitvijo fare?	79
b) Božja pot po ustanovitvi fare. «Marijin studenček,» Romarji	81
c) Božja pot na Dobrovi uvene, pa se zopet oživi in okreпча	87
d) Božja pot v novejših časih	88
e) Razne na tej božji poti čudežno zadobljene milosti	89
f) Odpustki. Nekatero pobožne slovesnosti	93
2. Podružnica sv. Neže v Brezji	96
3. » sv. Jurija na Hruševem	101
4. » sv. Ivana Krstnika v Gaberju	105
5. » sv. Martina v Podsmereki	111
VIII. Zidana znamenja v fari	114

	Stran
IX. Župnišče in župniška poslopja	116
X. Cerkevna posestva	121
XI. Duhovni pastirji	127
A. Samostalni	126
B. Duhovni pomočniki	133
C. Subsidiarji	145
XII. Šola in učitelji	147
XIII. Odlični Dobrovčani	155
XIV. Priloge	164

Slike.

1. Božjepotna cerkev dobrovska z južne strani.
  2. Grad na Bokalcih (Strobelhof.)
  3. Božjepotna cerkev dobrovska s severne strani.
  4. Pogled na Dobrovo z ljubljanske strani.
-

Dostavek.

Preč. gosp. župnik Jernej Babnik je umrl dne 18. avgusta ob 7. uri zvečer po kratki hujši bolezn. Imeli smo ravno zadnjo polo te knjige v korekturi, ko je izdihnil. Večna luč naj sveti blagemu možu!

Popravki.

Na str. 7. beri v 10. vrsti „Draževniku“, mesto Dražovniku.
» » 7. » » 20. „ „povzdignilo“, „ povzdignila.
» » 7. » » 27. „ „Gradašica“, „ Gradašice.

Še nekatere neznatne tiskovne napake naj si blagovoljni čitatelj sam popravi.

